negative ANTIFA

ΚΥΚΛΟΣ ΑΥΤΟΜΟΡΦΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟ

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ 2012–2013

#1

INTRO

Φτάσαμε, λοιπόν, στα έτη 2012-2013 για να ασχοληθούμε κάποιες τρελές και κάποιοι τρελοί με αυτό το για κάποιους άγνωστο, για άλλους μισητό ζήτημα, το ζήτημα του αντισημιτισμού, από αντιφασιστική σκοπιά και να 'χουμε το νεύρο κιόλας να κάνουμε ανοιχτές δημόσιες εκδηλώσεις για το θέμα. Κι όχι μόνον αυτό, αλλά πιο πριν να προετοιμάζουμε και επίπονα αυτές τις εκδηλώσεις με διαβάσματα, συζητήσεις, κόπο και βέβαια το κόστος που μας επιτρέπουν οι τσέπες μας.

Γιατί, όμως, να τα οργανώσει κανείς όλα αυτά εν έτει 2013; Και το κυριότερο, που να βρει την όρεξη να τα φέρει σε πέρας;

Γιατί **αντισημιτισμός**, πρώτα απ' όλα; Ως αντιφασιστική ομάδα δεν θα μπορούσαμε – και αν δεν το κάναμε, δεν θα αξίζαμε την ταμπέλα των αντιφασιστών/τριών - παρά να ασχοληθούμε με το Ολοκαύτωμα, το έγκλημα των εγκλημάτων του γερμανικού εθνικοσοσιαλισμού. Για εμάς το Ολοκαύτωμα συνιστά αφετηρία κάθε αντιφασισμού και η προειδοποίηση του Πρίμο Λέβι «Συνέβη άρα μπορεί να ξανασυμβεί» αποτελεί ηθική επιταγή που την παίρνουμε στα σοβαρά στο εδώ και στο τώρα. Γιατί το Ολοκαύτωμα μπορεί να αποτελεί παρελθόν αλλά ο αντισημιτισμός που το ενέπνευσε κάποτε, ζει και βασιλεύει. Για αυτό, λοιπόν, στις τέσσερις εκδηλώσεις που οργανώσαμε, εστιάσαμε σε στιγμές της ιστορίας του Ολοκαυτώματος και της αντίστασης σε αυτό, στην σκέψη και στην πράξη.

Συγκεκριμένα, στην πρώτη εκδήλωση καλέσαμε μια αντιφασιστική ομάδα μεταναστών από την γερμανία, τους **Cafe Morgenland**, για να μας παρουσιάσουν τα σημαντικότερα σημεία ενός βιβλίου ("Πέρα από την ενοχή και την εξιλέωση") ενός εβραίου επιζώντα του Άουσβιτς, του Ζαν Αμερύ, ενός επιζώντα μάλιστα του οποίου τα γραπτά όχι μόνο φωτίζουν κομμάτια του συστήματος του τρόμου των ναζί αλλά και μας υπενθυμίζουν πόσο απαραίτητες για την επιβίωση μας στο σήμερα μπορούν να είναι οι μνησικακίες. Στην δεύτερη εκδήλωση μας αναλάβαμε οι ίδιοι να παρουσιάσουμε μια ιστορία των γνωστότερων παγκοσμίως κόμιξ (Superman, Spiderman, X-Men κτλ) μέσα από τους εβραίους δημιουργούς τους, τις αντιλήψεις τους και το άγχος επιβίωσης τους κατά τη διάρκεια του Ολοκαυτώματος και έπειτα, κατά τη διάρκεια των χρόνων της ενσωμάτωσης τους ως μεταναστών στην αμερικάνικη κοινωνία - μια παρουσίαση που προσφέρει ωφέλιμα συμπεράσματα, μεταξύ άλλων, και για το πως η ιστορία του αντισημιτισμού αποτελεί 'πραγματικό σχολείο' για την ανάλυση και άλλων σχέσεων εξουσίας στον κόσμο αυτόν. Στην τρίτη εκδήλωση, καλέσαμε την ιστορικό **Ρένα Μόλχο** να μας δώσει μια πιο απτή εικόνα του εβραϊκού Ολοκαυτώματος στην Θεσσαλονίκη και να μας αποκαλύψει τους ελληνικούς ιστορικούς μύθους που μέχρι και σήμερα το συνοδεύουν, για να υπενθυμίσουμε εξάλλου ότι το 'έγκλημα των εγκλημάτων' δεν συνέβη μόνο στην μακρινή γερμανία και την μακρινή πολωνία αλλά κι εδώ, στον ελληνικό χωροχρόνο και πως, μάλιστα, αποτέλεσε και μια βολική πραγματικότητα για το ελληνικό κράτος και τον ελληνικό όχλο της εποχής. Με αυτήν την τρίτη παρουσίαση και στρέφοντας πια το βλέμμα μας στα της ελλάδας, θέλαμε επίσης να θυμίσουμε ότι ελληνική κοινωνία και ρατσισμός, ελληνικό κράτος και φασισμός δεν έπεσαν ξάφνου από τον ουρανό - όπως θέλει ο

κυρίαρχος σήμερα μιντιακός λόγος να μας κάνει να πιστέψουμε - αλλά έχουν μακρά και σταθερή σχέση. Η τέταρτη και τελευταία εκδήλωση, με την οποία κλείνουμε τον κύκλο αυτομόρφωσης για τον αντισημιτισμό και με αφορμή την οποία βγαίνει και το έντυπο που κρατάτε στα χέρια σας, μιλάει για την κληρονομιά του εξοντωτικού (δεξιού κι αριστερού) αντισημιτισμού μετά το Ολοκαύτωμα, και πιο συγκεκριμένα για τα εργαλεία που εφηύρε η 'διεθνής των αντισημιτών' μετά το 1945 για να κρυφτεί κάτω από το χαλί (βλέπε αντισιωνισμό, συνωμοσιολογία και λοιπά σκατά) αλλά και για το πως συγκροτείται ο αντισημιτισμός σαν κοσμοθεώρηση. Μέλη της **Antifa Βόννης** βοήθησαν στην εκδήλωση αυτή με την παρουσίαση της αντίστοιχης δημόσιας αντιπαράθεσης γύρω από τον σημερινό γερμανικό αντισημιτισμό.

Και 'γιατί "**αυτομόρφωση**" για όλα αυτά;' μπορεί να ρωτήσει κάποιος. Γιατί στον βούρκο αυτόν, το ελάχιστο που μπορούμε να κάνουμε είναι να αφιερώνουμε λίγο ή και πάρα πολύ από τον χρόνο μας για να ξεθάψουμε βρώμικες ιστορίες εξόντωσης. Είτε με εσωτερικές κουβέντες είτε με εκδηλώσεις. Και με συνέπεια, βέβαια, να ακούμε την 'καλοπροαίρετη κριτική' και τις 'φιλοφρονήσεις' των ελλήνων (αριστερών και μη) πως είμαστε 'πράκτορες', 'σιωνιστές' ή και 'τρελοί'. Αποκαλύπτοντας, έτσι, βέβαια και τις αξίες που τους διέπουν δηλαδή: 'πατριώτες','αντισημίτες' και 'ψυχικά νορμάλ', να μη νοιάζεσαι δηλαδή για την εξόντωση των 'Άλλων' από τις κοινωνικές πλειοψηφίες. Από την πλευρά μας, όμως, οι βρισιές, οι απειλές και το μίσος που προκαλεί κάθε νύξη για αντισημιτισμό είναι η καλύτερη ανταμοιβή για αντικοινωνικά και ελιτίστικα στοιχεία σαν και του λόγου μας. Ποτέ άλλωστε δεν τρέφαμε τίποτα άλλο παρά αηδία για την συντριπτική πλειοψηφία των ιθαγενών αυτού του σκατότοπου. Για αυτό, εξάλλου, και γέμισε η Πατησίων με μια αφίσα την οποία κοσμούσε ένα κίτρινο αστέρι του Δαβίδ. Για να πούμε σε όλους αυτούς ότι ακόμα και αν οι ίδιοι ξέχασαν τα εγκλήματα τους και τα εγκλήματα των πατεράδων και των παππούδων τους, εμείς δεν θα τα ξεχάσουμε ποτέ. Και θα τους τα υπενθυμίζουμε. Και όπως λέει μια ωραία αραβική παροιμία: "τα σκυλιά μπορεί να γαβγίζουν αλλά το καραβάνι προχωράει". Οι διαδικασίες συλλογικής αυτομόρφωσης, λοιπόν, σε αυτό τον τόπο και σε αυτό τον χρόνο οφείλουν να οξύνουν τη μνήμη και την αντιπαράθεση και βέβαια να είναι ένα δάχτυλο στις ανοιχτές πληγές του ελληνικού έθνους και του όχλου του.

Αυτός είναι πια κι ένας σταθερός λόγος για να ασχολείται κανείς **στο σήμερα** με έναν συλλογικά οργανωμένο αντιφασισμό και να πιάνει το θέμα του αντισημιτισμού. Τώρα, βέβαια, το αν έχουν όλα αυτά κάποια σχέση και τι ακριβώς σχέση είναι αυτή - ακόμα πιο συγκεκριμένα - με το βρώμικο ελληνικό περιβάλλον της κρίσης, τους 21 νεοναζί βουλευτές, το μισό εκατομμύριο ψηφοφόρους τους και τα άλλα πόσα εκατομμύρια έλληνες που διασκεδάζουν με το κυνήγι μεταναστών και τα σόου τύπου "Ξένιος Δίας", θα τα αφήσουμε σαν ερωτήματα στην κρίση της καθεμιάς και του καθενός... ε ας μην τα πούμε όλα εμείς.

Antifa Negative, Μάρτιος 2013.

στένσιλ «Αυστηρώς ακατάλληλο για έλληνες», Ιανουάριος 2013

* Ευχαριστούμε τις συνελεύσεις του Αρχείου 71 και του Αυτόνομου Στεκιού στα Εξάρχεια που φιλοξένησαν τις εκδηλώσεις του 1ου κύκλου αυτομόρφωσης από τον Ιούνιο του 2012 μέχρι και τον Μάρτιο του 2013, αλλά και για την γενικότερη υποστήριξη την αυτόνομη πρωτοβουλία ενάντια στην λήθη, από την Σκάλα Λακωνίας
* η έκδοση αυτή έγινε με την υποστήριξη του Terminal 119 για την κοινωνική και ατομική αυτονομία.

Η **Antifa Negative** είναι μια συνέλευση μεταναστών και μη που δουλεύει στην Αθήνα στην υπηρεσία ενός ανθελληνικού αντιφασισμού. Αυτή τη δουλειά και τα κείμενα που συνυπογράφουμε μπορεί να τα βρει ο καθένας και η καθεμιά στον ιστότοπο https://antifa-ngt.espivblogs.net/ και επικοινωνία μαζί μας μπορείτε να έχετε σε αυτή τη διεύθυνση acdc@espiv.net

Εκατόν-εβδομήντα-δύο τριακόσια-εξήντα-τέσσερα

Πριν 20 χρόνια περίπου είχαμε ξεκινήσει και εμείς στην ομάδα μας την συζήτηση για αυτό το βιβλίο. Μάλιστα το πρώτο από τα κείμενα του ήταν το «μνησικακίες». Ο Αμερύ ήταν τότε το καθοριστικό χαστούκι για μας ή πιο ήπια και καθοριστική ώθηση για τις αντιλήψεις μας όπως αυτές διαμορφώθηκαν μέχρι σήμερα. Του χρωστάμε δηλαδή πάρα πολλά. Το κύριο μέρος της εισαγωγής περιλαμβάνει βασικά αποσπάσματα του προλόγου του από την δεύτερη έκδοση, που τον θεωρούμε σημαντικό. Ακολουθούν αποσπάσματα από το βιβλίο του καθώς και εκτιμήσεις μας, όπως δηλαδή τον καταλάβαμε ή καλύτερα τον νιώσαμε εμείς. Κάνουμε αναφορές όπου θεωρούμε απαραίτητο σε γεγονότα και θέματα που τα αναφέρει μεν ο Αμερύ αλλά δεν τα επεκτείνει.

Εισαγωγή

Ο Ζαν Αμερύ γενήθηκε στις 31 Οκτώμβρη του 1912 με το όνομα Hans Meyer στην Βιέννη, από εβραίο πατέρα και καθολική μητέρα. Ο πατέρας του σκοτώθηκε στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, όταν αυτός ήταν ακόμα παιδάκι. Τον ανέθρεψε η μητέρα του με καθολική διαπαιδαγώγηση. Το εβραϊκό του όνομα ήταν Chaim. Το ψευδώνυμο 'Ζαν Αμερύ' το δημιούργησε το 1955. Πήρε μέρος στην βελγική αντίσταση ενάντια στους γερμανούς μέχρι την σύλληψη του. Βασανίστηκε άγρια στο αρχηγείο της Γκεστάπο στο Saint-Gilles και εκτοπίστηκε σε διάφορα στρατόπεδα εξόντωσης: Νταχάου, Μπούχενβαλντ, Άουσβιτς, Μπέργκεν-Μπέλσεν (απ' όπου και απελευθερώθηκε από τους άγγλους). Αυτοκτόνησε το 1978, σε ξενοδοχείο στο Σάλτσμπουργκ της Αυστρίας τη νύχτα από τις 16 προς 17 Οκτωβρίου το 1978, πραγματοποιώντας στην ουσία τον τίτλο ενός κειμένου του από το 1976, το «Να αυτοχειριαστώ». Να σημειώσουμε, ότι το φαινόμενο της αυτοκτονίας επιζώντων των στρατοπέδων εξόντωσης ήταν συχνό. Έγραφε η Χάνα Άρεντ για αυτό, λέγοντας ότι οι επιζώντες γράφανε ενθουσιώδη άρθρα για το ελεύθερο και δίκαιο μέλλον που θα έρθει και την άλλη μέρα αυτοκτονούσαν. Άφησε 3 αποχαιρετιστήρια γράμματα, ένα προς την διοίκηση του ξενοδοχείου όπου ζητούσε συγγνώμη για τυχόν προβλήματα που θα δημιουργούσε ο θάνατος του, ένα προς την αστυνομία όπου αναλάμβανε την ευθύνη για τον θάνατο του και ένα προς την γυναίκα του στην οποία χαρακτηριστικά έγραφε «*Δεν αντέχω πια να βλέπω την διανοητική, φυσική και ψυχική μου κατρακύλα*» και σε ένα άλλο σημείο «*Βρίσκομαι στον δρόμο της ελευθερίας. Δεν είναι μεν εύκολο, είναι όμως μια λύτρωση*». Υπέγραψε τα αποχαιρετιστήρια γράμματα του με το αρχικό του όνομα που τόσο μίσησε, σαν Hans Meyer.

Παρόλο που αρθρογραφούσε μετά την απελευθέρωση, δεν είχε γράψει τίποτε για το Άουσβιτς. Μόνο όταν ξεκίνησε στις 20 Δεκέμβρη του 1963 η δίκη του Άουσβιτς στην φρακφούρτη και ξέσπασαν οι προσπάθειες σχετικοποίησης, υπεκφυγής κλπ. του εγκλήματος από την γερμανική κοινωνία (ακόμα και στο ίδιο το δικαστήριο, όταν εισέρχονταν οι ναζίδες στην αίθουσα, οι αστυνομικοί στέκονταν σούζα και τους χαιρετούσαν στρατιωτικά!), άρχισε το βιβλίο αυτό που δημοσιεύτηκε το 1966.

Παρένθεση: Η δίκη του Άουσβιτς έγινε δυνατή χάρη στις επίμονες και επίπονες προσπάθειες του τότε γενικού εισαγγελέα του κρατιδίου της Hessen, του Fritz Bauer, ενός γερμανοεβραίου πρώην κρατούμενου στρατοπέδου. Και για την ιστορία: ήταν αυτός που έδωσε τις καθοριστικές πληροφορίες στην Μοσάντ, για το μέρος που ζούσε ο Άιχμαν στην αργεντινή, κρύβοντας τες από την ίδια την εισαγγελική αρχή της οποίας ήταν και διευθύνων. Δεν είχε καμιά εμπιστοσύνη στη γερμανική δικαιοσύνη.

Μια προσεχτική μελέτη του θα καταπλήξει ίσως τον αναγνώστη. Παρόλο που μιλάει συνεχώς για το Άουσβιτς, το θέμα του δεν είναι τόσο το Άουσβιτς αλλά το σήμερα, η εποχή μετά. Ή όπως λέμε εμείς, η μεταάουσβιτς εποχή. Μιλάει για την απεγνωσμένη (και όπως θα αποδειχτεί με την αυτοχειρία του) αποτυχημένη προσπάθεια επιβίωσης ενός που επιβίωσε. Το Άουσβιτς είναι για τον Αμερύ ο τόπος από τον οποίο αντλεί τα στοιχεία από τις εμπειρίες του εκεί για να τεκμηριώσει τις αντιλήψεις του για τον κόσμο και – όπως γράφει ο ίδιος – για την αντοχή των επιζώντων.

Αποσπάσματα από τον πρόλογο του στην δεύτερη έκδοση, 1977

Ανάμεσα στο γράψιμο αυτού του βιβλίου και στο σήμερα, έχουν περάσει πάνω από 13 χρόνια. Δεν ήτανε καλά χρόνια. [...] Από τη μια απουσιάζει κάθε ουσιαστικό στοιχείο που θα μας διαφώτιζε πάνω στην έκρηξη του ακραίου Κακού στη γερμανία ενώ, από την άλλη, τούτο το Κακό υπήρξε στην πράξη μοναδικής και αμείωτης έντασης σε ο, τι αφορά την εσωτερική λογική και τον απεχθή ορθολογισμό του. Να γιατί σήμερα εξακολουθούμε να βρισκόμαστε μπροστά σε ένα σκοτεινό αίνιγμα… Συνέβη στη γερμανία. Ξεπήδησε τρόπον τινά σαν προϊόν αβιογένεσης, από μια μήτρα που έφερε στον κόσμο ένα έκτρωμα. Όσο για τις ποικίλες απόπειρες οικονομικής ερμηνείας, για τις απεγνωσμένες μονοδιάστατες νύξεις, σύμφωνα με τις οποίες το βιομηχανικό κεφάλαιο της γερμανίας χρηματοδότησε τον χίτλερ από ανησυχία για τα προνόμια του, δεν έχουν να πουν τίποτε στον αυτόπτη μάρτυρα, τουλάχιστον τίποτε παραπάνω από τις εκλεπτυσμένες θεωρίες περί Διαλεκτικής του Διαφωτισμού. Σημειωτέον ότι δεν έτρεφα κι ούτε τρέφω ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το Τρίτο Ράιχ. Το θέμα που με απασχολεί και για το οποίο είμαι αρμόδιος να μιλήσω έχει ως αντικείμενο τα θύματα του καθεστώτος. Δεν προτίθεμαι να τους στήσω μνημείο, διότι από μόνη της η ιδιότητα του θύματος δεν αρκεί για να αποτελέσει τιμητική διάκριση. Απλώς ήθελα να περιγράψω την κατάσταση των θυμάτων η οποία παραμένει αμετάβλητη.

Όταν άρχισα να γράφω τούτα τα κείμενα, αλλά και όταν τα ολοκλήρωσα, όλα έδειχναν πως ο αντισημιτισμός αποτελούσε παρελθόν για τη γερμανία ή μάλλον, για την ακρίβεια: όπου εξακολουθούσε να υπάρχει, δεν τολμούσε να ξεμυτίσει. Ο κόσμος είτε αποσιωπούσε το εβραϊκό ζήτημα είτε πάσχιζε να καταφύγει σε έναν δυσάρεστο φιλοσημιτισμό φέρνοντας σε αμηχανία τα αξιοπρεπή θύματα. Ωστόσο, δεν έχουμε δικαίωμα να αποκρύψουμε και την ύπαρξη των θυμάτων που, όντας λιγότερο αξιοπρεπή, έβλεπαν εδώ μια καλή ευκαιρία για να βγάλουν κέρδος από τις άθλιες τύψεις των γερμανών.

Μα η Ιστορία έχει γυρίσει σελίδα. Με αναίδεια ορθώνει και πάλι το κεφάλι του ένας παλιός όσο και νέος αντισημιτισμός, χωρίς μάλιστα να προκαλεί ίχνος αγανάκτησης – πράγμα που, παρεμπιπτόντως, δεν ισχύει μόνο για τη γερμανία αλλά και για την

πλειονότητα των ευρωπαϊκών χωρών. Χρόνο με τον χρόνο, τα θύματα εκλείπουν – φαινόμενο απολύτως φυσιολογικό, δεδομένου ότι είναι μάλλον υπεράριθμα, καιρό τώρα. Για καλή μας τύχη, όμως, πεθαίνουν συγχρόνως και οι δήμιοι, υπακούοντας στο βιολογικό νόμο της εξαφάνισης των ειδών. Ωστόσο, τα δύο στρατόπεδα ενισχύονται διαρκώς με νέες γενιές επηρεασμένες από την καταγωγή και το περιβάλλον τους, ενώ ανάμεσα τους ανοίγει και πάλι το παλιό αγεφύρωτο χάσμα. Ούτε λόγος ότι ο χρόνος κάποτε θα το κλείσει.

Ο αντισημιτισμός γίνεται επίκαιρος, σε κάθε στιγμή. Και εγώ τρόμαξα βαθιά, χωρίς να ήμουν όμως έκπληκτος, όταν έμαθα, ότι σε μια συγκέντρωση για τους παλαιστίνιους σε μια γερμανική μεγαλούπολη, όχι μόνο καταριούνταν τον σιωνισμό (ή ο, τι καταλάβαιναν απ' αυτόν), αλλά οι νεαροί αντιφασίστες ερεθισμένοι εκδήλωναν και την δυναμική κραυγή «θάνατος στον εβραϊκό λαό!».

Όσοι ήταν σαν και μένα, ήμασταν συνηθισμένοι σε αυτά. Είδαμε πώς η λέξη γίνεται σάρκα και πως η σαρκωμένη λέξη γινόταν τελικά ένας σωρός από κουφάρια. Εδώ ξαναπαίζουν με την φωτιά. Κρούω κώδωνα κινδύνου. Ούτε να το φανταστώ μπορούσα όταν το 1966 εκδόθηκε το βιβλίο μου κι εγώ είχα σαν αντίπαλους μου μόνο αυτούς πουν ήταν οι φυσικοί μου εχθροί. Τους ναζίδες, παλιούς και νέους, τους ανορθολογικούς και τους φασίστες, το αντιδραστικό απόβρασμα που οδήγησε τον κόσμο το 1939 στον θάνατο. Το ότι τώρα θα σταθώ απέναντι στους φυσικούς μου φίλους, τις νέες και νέους αριστερούς, είναι κάτι παραπάνω από στραπατσαρισμένη διαλεκτική. Είναι εκείνη η άσχημη φάρσα της ιστορίας, που σε κάνει να αμφισβητείς κάθε ιστορικό γεγονός και τελικά σε τρελαίνει. [...] Τίποτε δεν διαλύθηκε, καμία αντιπαράθεση δεν τέλειωσε, καμία θύμηση δεν έγινε απλώς μνήμη. Ότι έγινε, έγινε. Αλλά το ότι έγινε, δεν μπορώ έτσι απλά να το αποδεχτώ. Εξεγείρομαι. Ενάντια στο παρελθόν μου, ενάντια στην ιστορία, ενάντια στο παρόν που αφήνει το αδιανόητο να μπει στην κατάψυξη ώστε με αυτόν τον ξεδιάντροπο τρόπο να το παραχαράξει. Τίποτε δεν επουλώθηκε, κι όταν ίσως το 1964 κάτι προχωρούσε στο δρόμο της γιατρειάς, ξέσπασε σαν μολυσμένη πληγή ξανά. Συναισθήματα; Γιατί όχι. Πού στέκει γραμμένο ότι η διαφώτιση πρέπει να είναι χωρίς συναισθήματα; Το αντίθετο μου φαίνεται σωστό.

Τα ραπίσματα του Αμερύ

Η παταγώδης αποτυχία της νοημοσύνης να κατανοήσει το Άουσβιτς και τα ολέθρια βήματα της σκέψης σε αυτήν την προσπάθεια, βαραίνουν ακόμα περισσότερο στους διανοούμενους, γίνονται υπαρξιακό τους πρόβλημα.

Θυμάμαι μορφωμένους και καλλιεργημένους συντρόφους οι οποίοι, στάζοντας από ιδρώτα, πάλευαν κάθε πρωί με το αχυρένιο στρώμα τους και τις κουβέρτες τους και παρόλα αυτά δεν τα κατάφερναν καλά, αργότερα, στο χώρο της δουλειάς να τους έχει καταπλακώσει ο φόβος – ο οποίος σταδιακά γινόταν εμμονή – ότι με την επιστροφή τους πίσω στον θάλαμο θα τιμωρούνταν με χτυπήματα ή με απαγόρευση φαγητού για μια μέρα. Δεν τα κατάφερναν ούτε με το φτιάξιμο του κρεβατιού ούτε και με τις γρήγορες αντιδράσεις στην εντολή «βγάλτε τα σκουφιά!» [...] Δέχονταν, λοιπόν, μια πλήρη έλλειψη σεβασμού τόσο στο στρατόπεδο από τους ανώτερους ιεραρχικά κρατούμενους και

συντρόφους όσο και στον τόπο δουλειάς από τους πολίτες-εργάτες αλλά και τους Κάπο. Ακόμη χειρότερα: δεν μπορούσαν να βρουν ούτε και φίλους, καθώς στις περισσότερες των περιπτώσεων ήταν και αδύνατον για αυτούς να χρησιμοποιούν αβίαστα την αργκό του στρατοπέδου, τη μόνη αποδεκτή μορφή αμοιβαίας επικοινωνίας…

Στο Άουσβιτς ο διανοούμενος ήταν απομονωμένος, για να τα βγάλει πέρα μόνος του. Έτσι, το πρόβλημα της αντιπαράθεσης του πνεύματος και του τρόμου εμφανιζόταν σε μια πιο ριζική μορφή και, αν μου επιτρέπεται η έκφραση εδώ, σε μια καθαρότερη μορφή. [...

Αλλά οι αισθητικές παραστάσεις και ο,τι μπορούσε να αναδυθεί με το ξύπνημά τους παίζουν μόνο έναν περιορισμένο κι όχι τον σημαντικότερο ρόλο στην πνευματική ζωή του διανοούμενου. Ουσιαστικότερη είναι η αναλυτική σκέψη. Ενόψει του τρόμου θα μπορούσαμε να αναμένουμε ότι αυτή θα μας παρέχει υποστήριξη και κατεύθυνση. Κι εδώ όμως καταλήγω, και κατέληγα, με απογοητευτικά συμπεράσματα. Όχι μόνο η ορθολογική-αναλυτική σκέψη στο στρατόπεδο, και ιδιαίτερα στο Άουσβιτς, δεν βοηθούσε σε τίποτα αλλά αντιθέτως οδηγούσε κατευθείαν και στην τραγική διαλεκτική της αυτοκαταστροφής. Το τι εννοώ δεν είναι τόσο δύσκολο να εξηγηθεί. Πρώτα απ' όλα, ο καλλιεργημένος δεν αναγνώριζε τόσο εύκολα τις αδιανόητες συνθήκες όσο ο ακαλλιέργητος. Η μακρά πρακτική στην αμφισβήτηση των φαινομένων της καθημερινής πραγματικότητας τον απέτρεπε από το να προσαρμοστεί απλά στις πραγματικότητες του στρατοπέδου, επειδή αυτές στέκονταν τόσο οξεία αντίθετες σε οτιδήποτε αυτός μέχρι τότε είχε θεωρήσει ως πιθανό και ανθρωπίνως αποδεκτό. Ως ελεύθερος άνθρωπος πάντοτε σχετιζόταν μόνο με ανθρώπους που ήταν ανοιχτοί σε ανθρώπινη και λογική επιχειρηματολογία και δεν ήθελε να κατανοήσει καθόλου αυτό που τώρα εμφανιζόταν ως κάτι το καθόλου περίπλοκο: συγκεκριμένα, ότι σε σχέση με αυτόν τον ίδιο, τον κρατούμενο, τα SS απηύθυναν μια λογική εξόντωσης η οποία καθαυτή λειτουργούσε με την ίδια συνέπεια που και η λογική της αυτοσυντήρησης λάμβανε χώρα στον έξω κόσμο.

Η διπλή δυστυχία του διανοούμενου στο στρατόπεδο, σαν φυλακισμένος και σαν διανοούμενος. Όταν πιο κάτω μιλάει θετικά για τους αριστερούς πολιτικούς κρατούμενους και τα πιστεύω τους για εργατική τάξη και επανάσταση ή για τους θρησκόληπτους και τα πιστεύω τους στο θεό και την δικαιοσύνη του, ότι δηλαδή αυτοί τα κατάφερναν πολύ καλύτερα να επιζήσουν στο στρατόπεδο γιατί είχαν έτοιμη τόσο μια εξήγηση όσο και μια λύση (πίστη στην επανάσταση ή πίστη στο θεό), δεν το λέει ειρωνικά, αλλά σοβαρά. Το ότι αυτό είναι όμως όντως ειρωνικό, εμφανίζεται από την ίδια την πραγματικότητα. Η ειρωνεία είναι ότι όσο πιο πολύ έχεις οξυμένα ανθρώπινα χαρακτηριστικά (και η διανόηση είναι το ανώτατο ανθρώπινο χαρακτηριστικό), τόσο περισσότερο αποξενώνεσαι από το «είναι», από την πραγματικότητα. Η απόσταση ανάμεσα στον κόσμο της πραγματικότητας και στον κόσμο του πνεύματος είναι στο Άουσβιτς μερικά δισεκατομμύρια έτη φωτός. Ο διανοούμενος δεν είχε τίποτε από τα μέσα άμυνας των πολιτικών και των θρησκόληπτων κρατουμένων... ακόμα και οι προσπάθειες του να εφαρμόσει αυτό που εφάρμοζε πάντα για να αντανακλάσει το περιβάλλον του στο μυαλό του, απέτυχαν παταγωδώς. Ο Αμερύ παρηγοριέται και συνεχίζει να χρησιμοποιεί την νόηση σαν εργαλείο, μόνο και μόνο όπως λέει και ο ίδιος, γιατί και η ίδια η αναγνώριση της αδυναμίας της σκέψης προέρχεται ... από την ίδια την σκέψη.

Το ολέθριο σκεπτικό, η αποδοχή της απαξίωσης και της αυτοκαταστροφής

Ο διανοούμενος, ωστόσο, ο οποίος μετά την κατάρρευση της αρχικής του εσωτερικής αντίστασης είχε αναγνωρίσει ότι αυτό που δεν υπάρχει, πολύ άνετα θα μπορούσε να υπάρξει και τώρα βίωνε τη λογική των SS ως πραγματικότητα που επιβεβαιωνόταν σε κάθε στιγμή, τώρα έκανε κάποια κρίσιμα ολέθρια βήματα στη σκέψη του. Μήπως τελικά αυτοί που προετοίμαζαν την εξόντωση του το βράδυ, βασιζόμενοι στο αναντίρρητο γεγονός ότι ήταν και οι πιο δυνατοί, είχαν δίκιο; Έτσι, η απόλυτη διανοητική ανοχή και η μεθοδική αμφισβήτηση του διανοούμενου απέγιναν παράγοντες στην αυτοκαταστροφή του. Ναι, τα SS μπορούσαν να συνεχίσουν ο, τι μέχρι τώρα έκαναν: δεν υπήρχε φυσικό δίκαιο και οι ηθικές κατηγορίες έρχονταν και έφευγαν όπως η μόδα. Υπήρξε μια Γερμανία που έστειλε τους Εβραίους και τους πολιτικούς της αντιπάλους στο θάνατο, μιας και μόνο με αυτό τον τρόπο πίστευε ότι μπορούσε να αυτοπραγματωθεί. Και τι μ' αυτό; Ο ελληνικός πολιτισμός χτίστηκε πάνω στη σκλαβιά και ο αθηναϊκός στρατός ξεσάλωσε στη Μήλο όπως και τα SS στην Ουκρανία. [...] Και απαριθμεί μια σειρά ιστορικά εγκλήματα.

Εδώ έχουμε ένα από τα ραπίσματα, όπως τα ονομάζουμε, του Αμερύ, που πέφτουν με ορμή στο μυαλό μας και το αναταράζουν. Ο Αμερύ, στην προσπάθεια του να καταλάβει τι έγινε, ξεκινά από μια καθοριστική αφετηρία. Λέει λοιπόν, ο ,τι μπορεί να δημιουργήσει ο νους και η σκέψη σαν πιθανή εκδοχή για το « γιατί», θα την σκεφτεί και θα την εκφράσει. Αυτό το αιτιολογεί με το ότι, αφού το αδιανόητο μπόρεσε να γίνει, όλα είναι δυνατόν να γίνουν. Ενόψει της αποδεδειγμένης αδυναμίας των πλαισίων ανάμεσα στα οποία λειτουργούσε μέχρι τότε η σκέψη, καταργεί λοιπόν κάθε όριο και κάθε πλαίσιο, με την ελπίδα να βρει μια απάντηση. Από αυτήν λοιπόν την αφετηρία, εκφράζει και αυτήν την πιθανότητα πριν την απορρίψει. Ότι δηλαδή, μήπως έχουν δίκιο οι δήμιοι μου; Μήπως πρέπει πραγματικά να εξολοθρευτώ εγώ και οι όμοιοι μου για να ευτυχήσει η ανθρωπότητα; Μήπως είμαστε πράγματι τα ζωύφια που πρέπει να τα λιώσουν; Τα αποβράσματα της ανθρώπινης κοινωνίας, που μόνο με την εξαφάνιση τους θα λυτρωθεί η ανθρωπότητα; Γνωρίζει ότι το ηθικό δίκιο είναι το δίκιο του ισχυρότερου. Αυτό δίδαξε η ιστορία. Η απόρριψη αυτής της εκδοχής είναι τόσο συνταρακτική όσο και απλή. Διότι δεν βασίζεται σε τίποτε άλλο από το ένστικτο της επιβίωσης. Αυτό διαπερνά σαν κόκκινο νήμα και άλλα σημεία του. Έτσι π.χ. όταν μιλά για την αξιοπρέπεια του εβραίου, γράφει έναν ορισμό καθαρά περιορισμένο στην επιβίωση: «*Αξιοπρέπεια για έναν εβραίο σημαίνει ότι η κοινωνία του προσφέρει το δικαίωμα να ζήσει»*. Και δεν αφήνει τίποτε όρθιο, ανατρέπει τα πάντα, ακόμα και την έννοια του θανάτου. Αρνείται την έκφραση δηλαδή: «στον θάνατο είναι όλοι ίδιοι». Γράφει: *Ποιά ήταν, για παράδειγμα, η στάση του διανοούμενου στο Άουσβιτς απέναντι στο θάνατο; Ένα τεράστιο, ανεξερεύνητο θέμα το οποίο μπορεί να εξεταστεί εδώ μόνο φευγαλέα και δευτερευόντως. Θα θεωρήσω πως είναι γνωστό ότι ο κρατούμενος στο στρατόπεδο δεν ήταν γείτονας αλλά συγκάτοικος του θανάτου. Ο θάνατος ήταν πανταχού παρών. Η διαλογή για τους θαλάμους αερίων λάμβανε χώρα ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Απαγχόνιζαν τους κρατούμενους στο χώρο του προσκλητηρίου ονομάτων για ψύλλου πήδημα και υπό τους ρυθμούς μιας ζωηρής μουσικής οι σύντροφοί τους έπρεπε να στοιχηθούν δίπλα στα πτώματα – «κεφαλή επί δεξιά!» - που αιωρούνταν στις κρεμάλες. Οι κρατούμενοι σκοτώνονταν με το τσουβάλι, στον χώρο της δουλειάς, το*

νοσηλευτήριο, το καταφύγιο, τον κοιτώνα. Θυμάμαι στιγμές όπου σκαρφάλωνα αψήφιστα πάνω σε σωρούς από πτώματα κι όλοι μας ήμασταν πολύ αδύναμοι ή αδιάφοροι για να σύρουμε τα πτώματα των νεκρών έξω από το παράπηγμα. [...] Αφού κατέρρεε η αισθητική όψη του θανάτου, ο καλλιεργημένος κρατούμενος αντιμετώπιζε το θάνατο χωρίς καμιά άμυνα πλέον. Αν προσπαθούσε παρόλα αυτά να εγκαθιδρύσει μια διανοητική και μεταφυσική σχέση μαζί του, έπεφτε με δύναμη πάνω στην πραγματικότητα του στρατοπέδου, η οποία καταδίκαζε μια τέτοια προσπάθεια σε πλήρη αποτυχία. Πως γινόταν αυτό πρακτικά; Για να το πούμε απλά και κοινότοπα: όπως και ο μη διανοούμενος σύντροφός του, ο διανοούμενος κρατούμενος δεν απασχολούταν με το θάνατο αλλά με το ότι πέθαινε. Έτσι, όμως, το όλο πρόβλημα αναγόταν σε μια σειρά συμπαγών συλλογισμών. Για παράδειγμα, υπήρχε μια συζήτηση στο στρατόπεδο για έναν άντρα των SS που είχε σκίσει την κοιλιά ενός κρατούμενου και τη γέμισε με άμμο. Είναι φανερό ότι ενόψει μιας τέτοιας πιθανότητας, κάποιος δεν θα ανησυχούσε για το αν, ή το ότι, έπρεπε να πεθάνει, αλλά μόνο με το πώς θα συνέβαινε ο θάνατός του. Κάναμε συζητήσεις επί συζητήσεων σχετικά με το πόση χρονική διάρκεια θα χρειαζόταν το αέριο στο θάλαμο αερίων για να κάνει τη δουλειά του. Κάποιος άλλος αναρωτιόταν για το πόσο επώδυνο θάνατο έφερνε η ένεση με φαινόλη. Θα ευχόμασταν να χτυπηθούμε με μια σφαίρα στο κρανίο ή έναν αργό θάνατο από εξάντληση μέσα στο νοσηλευτήριο; Είναι χαρακτηριστικό για την κατάσταση του κρατούμενου εν σχέσει με το θάνατο ότι μόνο λίγοι επέλεγαν «να τρέξουν προς το σύρμα», όπως κάποιος είχε πει, δηλαδή να αυτοκτονήσουν πέφτοντας πάνω στο υψηλής ηλεκτρικής τάσης συρματόπλεγμα. Το σύρμα ήταν σε τελική ανάλυση ένα καλό και σίγουρο πράγμα, αλλά ήταν πιθανό ότι κατά την προσπάθειά σου να το προσεγγίσεις να σε πιάσουν και να σε πετάξουν σε ένα υπόγειο κι αυτό, βέβαια, να οδηγούσε σε έναν πιο δύσκολο και επώδυνο θάνατο. Η διαδικασία του να πεθαίνεις ήταν παντού, ο θάνατος ήταν αθέατος.

Για την κοινοτοπία του κακού

Παραγάγαμε μάλλον πρωτόγονο υλικό προπαγάνδας, με το οποίο φανταζόμασταν ότι θα πείθαμε τους Γερμανούς στρατιώτες για την τρομερή τρέλα του Χίτλερ και του πολέμου του. Σήμερα γνωρίζω, ή πιστεύω ότι γνωρίζω, πως στέλναμε το ασθενικό μας μήνυμα σε αυτιά κωφών. Έχω αρκετούς λόγους για να υποθέτω ότι οι στρατιώτες με τις γκρίζες στολές που έβρισκαν τις προκηρύξεις από τον πολύγραφό μας μπροστά στους στρατώνες τους, χτυπούσαν προσοχή και τα παρέδιδαν αμέσως στους ανωτέρους τους, οι οποίοι έπειτα με την ίδια επίσημη ετοιμότητα ειδοποιούσαν με τη σειρά τους τις υπηρεσίες ασφαλείας. [...] Αλλά τότε, εντελώς κατάπληκτος αντιλαμβάνεσαι ότι αυτοί οι τύποι δεν έχουν μόνο δερμάτινα παλτό και πιστόλια αλλά και πρόσωπο: όχι «φάτσες Γκεστάπο» με γαμψές μύτες, υπερτροφικά πηγούνια, βλογιοκομμένοι και με ουλές από μαχαιριές, όπως γράφεται στα βιβλία, αλλά φάτσες όπως έχουμε όλοι μας. Απλές, συνηθισμένες φάτσες. Κι η φοβερή γνώση που αποκτάς για αυτούς στο τέλος, μια γνώση που διαλύει κάθε αφηρημένη φαντασία, μας ξεκαθαρίζει το πως οι απλές, συνηθισμένες φάτσες τελικά γίνονται φάτσες Γκεστάπο αλλά και το πώς το κακό επικαλύπτει και ξεπερνά την κοινοτοπία. Γιατί, βέβαια, δεν υπάρχει «κοινοτοπία του κακού» καθώς κι η Χάνα Άρεντ, η οποία έγραψε για αυτό στο βιβλίο της για τον Άϊχμαν, γνώριζε για τον εχθρό της ανθρωπότητας μόνο από αυτά που άκουσε από άλλους, ενώ η ίδια είδε τον Άϊχμαν μόνο μέσα από το γυάλινο κλουβί.

Η διαφοροποίηση του απο την Άρεντ είναι ότι ο Αμερύ λέει πως ο καθένας μεν μπορούσε να γίνει δολοφόνος, αλλά οταν γινόταν δεν ήταν πια ο ίδιος όπως πριν, αλλά γινόταν η φάτσα της γκεστάπο, το κτήνος των ΣΣ. Αυτό αξίζει συζήτηση, ιδιαίτερα αν δει κανείς την ζωή τους μετά, όπου ζούσαν ευτυχείς και ανέμελοι κλπ. Σε μια δίκη για εγκλήματα πολέμου, αντέκρουσε ο κατηγορούμενος (ένας πρώην εξωλοθρευτής και νυν παππούς με εγγόνια), το κατηγορητήριο, ότι πέταξε παιδάκια ζωντανά στον λάκκο της ταφής άλλων πτωμάτων, με το εξής επιχείρημα: «δεν τα πέταξα, τα απέθεσα».

Για τα βασανιστήρια

Τα βασανιστήρια δεν αποτελούσαν καινοτομία του εθνικοσοσιαλισμού. Αλλά αποτελούσαν την αποθέωσή του. [...] Και τότε ίσως καταλάβουμε ότι δεν ήταν το ότι οι βασανιστές μου ζούσαν απλά στα σύνορα μιας σαδιστικής φιλοσοφίας αλλά το ότι ο εθνικοσοσιαλισμός στην ολότητά του ήταν λιγότερο χαρακτηρισμένος από τη σφραγίδα ενός με δυσκολία ορισμένου «ολοκληρωτισμού» όσο από τη σφραγίδα του σαδισμού. [...] Ο πόνος ήταν αυτός που ήταν. Δεν υπάρχει κάτι να πούμε πέραν τούτου. Οι ποιότητες των αισθημάτων είναι τόσο ασύγκριτες όσο και απερίγραπτες. Σημαδεύουν το όριο της ικανότητας της γλώσσας να τις επικοινωνήσει. Αν κάποιος ήθελε να μάθει για το φυσικό του πόνο, θα αναγκαζόταν να τον προκαλέσει στον εαυτό του κι άρα θα γινόταν βασανιστής. [...]

Αλλά στον κόσμο των βασανιστηρίων ο άνθρωπος υπάρχει μόνο για να καταστρέφεται από τον άλλον που στέκεται μπροστά του. Μια ελαφριά πίεση από το χέρι που μεταχειρίζεται το εργαλείο του βασανισμού είναι αρκετή για να στρίψει τον άλλον – μαζί με το κεφάλι του, όπου ίσως είναι αποθηκευμένοι οι Καντ και Χέγκελ, καθώς και οι 'Εννιά Συμφωνίες' κι ο 'Κόσμος ως Βούληση κι ως Αναπαράσταση' – και να βγάλει μια διαπεραστική στριγκλιά όπως αυτή ενός μικρού γουρουνιού υπό σφαγή. Όταν συμβεί κάτι τέτοιο κι ο βασανιστής επεκταθεί στο σώμα του συνανθρώπου του και εξαλείψει ο,τι συνήθιζε να αποτελεί μέχρι πρότινος το πνεύμα του, μπορεί έπειτα να κάνει ένα τσιγάρο ή να καθίσει να φάει ένα πρωινό ή να ρίξει κιόλας, αν θέλει, και μια ματιά και στον 'Κόσμο ως Βούληση και ως Αναπαράσταση'. [...]

Μπορεί κανείς να αποτινάξει τα βασανιστήρια από πάνω του μόνο στο βαθμό που θα κάνει το ίδιο και με τις πιθανότητες και τα όρια της δύναμης του να αντισταθεί σε αυτά. [...] Αν μας μένει οποιαδήποτε γνώση, πέραν των απλώς εφιαλτικών, σχετικά με την εμπειρία του βασανισμού, αυτή είναι η μεγάλη έκπληξη και ξένωση από τον κόσμο, η οποία δεν μπορεί να αποζημιωθεί από κανένα είδος ανθρώπινης επικοινωνίας στο μέλλον. Το βασανισμένο πρόσωπο με έκπληξη βιώνει ότι σε αυτό τον κόσμο ο άλλος μπορεί να υπάρξει ως απόλυτος κυρίαρχος, καθώς και το ότι η κυριαρχία αποκαλύπτεται ως η δύναμη να προξενήσεις βάσανα και καταστροφή. Η επικράτηση του βασανιστή πάνω στο θύμα του δεν έχει τίποτα κοινό με την εξουσία που ασκείται στη βάση κοινωνικών συμβολαίων, όπως τα ξέρουμε. Δεν είναι η εξουσία του τροχονόμου πάνω στον πεζό, του φοροεισπράκτορα πάνω στο φορολογούμενο, του υπολοχαγού πάνω στον ανθυπολοχαγό. [...]

Όποιος έχει υποστεί βασανιστήρια δε νιώθει πια τον κόσμο σαν το σπίτι του. Δεν μπορεί να διαγραφεί η ντροπή της καταστροφής. Η εμπιστοσύνη στον κόσμο, η οποία είχε ήδη εν μέρει διαρραγεί με το πρώτο χτύπημα που δέχτηκε, στο τέλος και μετά το βασανισμό δεν πρόκειται πια να ανακτηθεί. Στον βασανισμένο παραμένει ο συσσωρευμένος τρόμος από το γεγονός ότι ο συνάνθρωπός κάποιου βιώθηκε ως αντι-άνθρωπος. Αυτό και μόνο τον εμποδίζει να δει τον κόσμο στον οποίο η αρχή της ελπίδας κυριαρχεί. Όποιος υπέστη μαρτύρια, αποτελεί ανυπεράσπιστο κρατούμενο του φόβου. Είναι ο φόβος από δω και πέρα που τον εξουσιάζει. Ο φόβος – αλλά κι αυτό που λένε 'μνησικακίες'. Αυτές οι τελευταίες υπάρχουν κι έχουν που και που την ευκαιρία να συμπυκνωθούν σε μια κοχλάζουσα κι εξαγνιστική δίψα για εκδίκηση.

Η έλλειψη εμπιστοσύνης στον κόσμο

Δεν ξέρω αν αυτός που τρώει ξύλο από την αστυνομία χάνει την ανθρώπινη αξιοπρέπειά του. Αλλά είμαι ωστόσο σίγουρος ότι με το πρώτο χτύπημα που δέχεται, χάνει κάτι που ίσως προσωρινά ονομάσουμε «εμπιστοσύνη στον κόσμο». Η εμπιστοσύνη στον κόσμο περιλαμβάνει το κάθε τι: την ανορθολογική και λογικά αδικαιολόγητη πίστη ίσως στην απόλυτη αιτιοκρατία, ή στην παρόμοια τυφλή πίστη περί του κύρους των επαγωγικών αποτελεσμάτων. Αλλά το πιο σημαντικό στοιχείο της εμπιστοσύνης στον κόσμο, και σε πλήρη συνάρτηση με του τι συζητάμε εδώ, είναι η πίστη ότι βάσει γραμμένων ή άγραφων κοινωνικών συμβολαίων, το άλλο πρόσωπο θα με λυπηθεί – ή για να το πούμε καλύτερα, θα σεβαστεί τη φυσική μου, μαζί της και τη μεταφυσική, ύπαρξη. Τα όρια του σώματός μου είναι επίσης και όρια του εαυτού μου. Η επιφάνεια του δέρματός μου με οχυρώνει από τον έξω κόσμο. Αν είναι να νιώθω εμπιστοσύνη, πρέπει να νιώθω στο δέρμα μου μόνο αυτά που θέλω να νιώθω. [...] Αλλά με το πρώτο χτύπημα από τη γροθιά ενός αστυνομικού, ενάντια στην οποία δεν υπάρχει άμυνα και ούτε κάποιο χέρι βοηθείας θα την αποσοβήσει, τελειώνει ένα μέρος της ζωής μας το οποίο δεν θα ξαναζήσει ποτέ.

Το ξένο σώμα

Μιλά για την χαμένη εμπιστοσύνη στον κόσμο. Για να γίνει πιο κατανοητός, μερικές μας σκέψεις. Ο άνθρωπος θεωρείται άνθρωπος, όταν ζεί ανάμεσα στους άλλους. Ο ερημίτης π.χ. έχει μια σειρά εξωτερικά και ως ενα βαθμό κοινά εσωτερικά χαρακτηριστικά με τον άνθρωπο, απονεκρώνει όμως σταδιακά βασικές λειτουργίες της 'ανθρωπινότητας', π.χ. επικοινωνία, αντιπαράθεση, γλωσική έκφραση κλπ. Ξεκινώντας από αυτό το γεγονός, θεωρεί την συνύπαρξη του μέσα σε ένα κοινωνικό σύνολο σαν δεδομένο, σαν συνώνυμο με την έννοια άνθρωπος. Με αυτό, όμως, μπαίνουν τα ερωτήματα-ραπίσματα του. Τι συμβαίνει με μας , αν ο κόσμος δεν μας θέλει; Τι συμβαίνει με μας αν ο κόσμος αυτός αποφασίσει την εξολόθρευση μας, αποφασίσει να μας βγάλει έξω από αυτόν;

Αυτή η έλλειψη εμπιστοσύνης στον κόσμο, είναι για τον Αμερύ, αυτό που ο ίδιος λέει, η 'ασφάλεια'. Είναι αυτό που όλοι μας σήμερα προϋποθέτουμε σαν δεδομένο και συμπεριφερόμαστε ανάλογα. Όταν αφεθούμε στις ικανότητες ενός γιατρού, το κάνουμε με την πεποίθηση ότι δεν θα προσπαθήσει να μας δολοφονήσει εσκεμμένα, αλλά θα προσπαθήσει να μας γιατρέψει. Όταν περπατάμε στο δρόμο, εμπιστευόμαστε τους

συνανθρώπους μας ότι δεν θα μας λιντσάρουν. Όταν παίρνουμε κάτι να φάμε, το κάνουμε με την πεποίθηση ότι δεν θα μας φαρμακώσει εσκεμμένα ο εστιάτορας. Κάθε βήμα μας, κάθε μας ενέργεια, βασίζεται σε αυτό το σκεπτικό, στην εμπιστοσύνη στον κόσμο που λέει ο Αμερύ. Ε, αυτές οι προϋποθέσεις, δεν υπήρχαν πια.

Το αδιανόητο παραμένει αδιανόητο, δεν έληξε και απαιτεί μια απάντηση (Το δεύτερο ράπισμα αλλά και η παρακαταθήκη του)

Αν επιτρέπεται να δώσω άλλη μια παράθεση, κι από έναν ακόμη Αυστριακό, τότε θα ήθελα να παραθέσω τα λόγια που ο Καρλ Κράους εκφώνησε κατά τα πρώτα χρόνια της ύπαρξης του Τρίτου Ράϊχ: «Η λέξη έπεσε για ύπνο, όταν ξύπνησε αυτός ο κόσμος». Βέβαια, το είπε αυτό ως υπερασπιστής της μεταφυσικής αυτής «λέξης», ενώ εμείς οι πρώην κρατούμενοι των στρατοπέδων δανειζόμαστε αυτή τη διατύπωσή του και την επαναλαμβάνουμε σκεπτικιστικά ως ένα επιχείρημα εναντίον αυτής της «λέξης». Η λέξη πάντα πεθαίνει όπου το αίτημα για λίγη πραγματικότητα είναι καθολικό. Πέθανε για μας εδώ και πολύ καιρό. Κι ούτε καν μείναμε με το αίσθημα ότι πρέπει να μετανιώσουμε την αναχώρησή της.

Παρένθεση: Ο Καρλ Κράους, ένας βιεννέζος εβραϊκής καταγωγής διορατικός συγγραφέας και εκδότης της λογοτεχνικής εφημερίδας «Die Fackel» (ο Πυρσός), έγραψε όταν ανέβηκε ο Χίτλερ στην εξουσία ένα ποίημα που τελείωνε με την παρακάτω φράση, που προκάλεσε τότε κριτικές και αντιπαραθέσεις:

Μην ρωτάς τι έκανα όλο αυτό το διάστημα
Παραμένω σιωπηλός
Και δεν λέω γιατί
Κυριαρχεί σιωπή, διότι η γη εξερράγη
Καμιά λέξη πια που να ταιριάζει
Μιλά κανείς μόνο στον ύπνο του
Και ονειρεύεται έναν ήλιο που κάποτε χαμογελούσε
Θα περάσει
Η λέξη αποκοιμήθηκε, όταν ξύπνησε αυτός ο κόσμος

Ο Μπέρτολτ Μπρεχτ τον υποστήριξε με ένα ποίημα του:

Όταν ο ομιλητής ζήτησε συγγνώμη
για την αποτυχία της φωνής του
εμφανίστηκε η Σιωπή μπροστά στο έδρανο του δικαστή
αφαίρεσε την μαντήλα από το πρόσωπο της
κι αποκαλύφτηκε σαν μάρτυρας υπεράσπισης του.

Ο Αντόρνο αργότερα έθεσε το αίτημα αυτό της σιωπής με την γνωστή του φράση: «*το να γράψει κανείς μετά το Άουσβιτς ένα ποίημα, είναι βαρβαρότητα*»

Ο Αμερύ αναπαράγει στις «*μνησικακίες*» για αυτόν το νεκρό χρόνο ένα απόσπασμα από γράμμα του Τόμας Μαν προς τον Walter von Molo: *«Μπορεί να είναι*

*προκατάληψη αλλά κατά τη γνώμη μου όλα τα βιβλία που τυπώθηκαν στην Γερμανία μεταξύ 1933 και 1945 είναι κάτι παραπάνω από ασήμαντα και κανείς δεν θα ‘πρεπε να τα αγγίζει. Μια μυρωδιά αίματος και αποτροπιασμού αιωρείται πάνω τους. Θα ‘πρεπε όλα να καταλήξουν στον πολτό».*Το ότι ο Αμερύ παραδέχεται την αδυναμία του πνεύματος να κατανοήσει το Άουσβιτς και προβάλει τα αισθήματα σαν καλύτερο μέσο, δεν σημαίνει οτι απορρίπτει το πνεύμα, ούτε και ότι το Άουσβιτς γίνεται κατανοητό με τα αισθήματα, αλλά ότι απορρίπτει την δυνατότητα κατανόησης του Άουσβιτς. Αυτή η απόρριψη είναι και η κεντρική θέση του Αμερύ τόσο στα κείμενα του όσο και στην συνέπεια που απορρέει από αυτήν την απόρριψη. Το να παραμείνει το Άουσβιτς στην σφαίρα του αδιανόητου σημαίνει για τον Αμερύ την εξής διπλή επιταγή: α) αφενός, μόνο αν μείνει αδιανόητο, υπάρχει μια ελπίδα να μην ξανασυμβεί όσο και β) αφετέρου, πρέπει να υπάρξει η μόνιμη πάλη για να γυρίσει ο τροχός προς τα πίσω, ώστε να είναι σαν να μην έγινε το Άουσβιτς. Αυτό είναι φυσικά αδύνατον και το γνωρίζει. Μας το βάζει όμως σαν παρακαταθήκη, σαν υποχρέωση για μια απάντηση σε αυτό το αναπάντητο. Για τον εαυτό του έδωσε μια λύση. [...] Το ερώτημα για μας είναι λοιπόν: Υπάρχει μια άλλη λύση εκτός αυτής που επέλεξε ο Αμερύ; Εμείς λέμε, ότι δεν ξέρουμε αν υπάρχει, οπότε την ψάχνουμε. Η πνευματική και πρακτική διαδρομή αυτού ακριβώς του ψαξίματος και οι συνέπειες στην στάση ζωής που απορρέουν από αυτό, είναι το νόημα που δίνουμε στην ζωή μας. Λέμε οτι το Άουσβιτς δεν τελείωσε, απλά πέρασε στην τρίτη του φάση, στην φάση της μετεπεξεργασίας του (προετοιμασία, πραγματοποίηση, μετεπεξεργασία).

Παρένθεση. Η μοναδική ικανότητα του ανθρώπου, ότι έχει δηλαδή γνώση (συνείδηση) της ύπαρξης του ιδίου και των άλλων όντων, συνεπάγεται και την ικανότητα του, να εξολοθρεύει ο, τι θεωρεί ΑΛΛΟ, μη-νορμάλ, ξένο σώμα στιγματίζοντας το για να το κάνει ορατό. Όλη η μέχρι τώρα πορεία της ανθρώπινης κοινωνίας απέδειξε ότι αυτό είναι και το νόημα που δίνει στην ύπαρξη της, η εξόντωση του ΑΛΛΟΥ (στην συγκεκριμένη ιστορική περίπτωση κατασκευάστηκε και στοχοποιήθηκε ο εβραίος, ήδη πριν μερικές χιλιοετιρίδες και συνεχίζεται μέχρι σήμερα). Από την στιγμή, όμως, που ο άνθρωπος χρησιμοποιεί την νοημοσύνη του, δηλαδή την ικανότητα του για επιλογή, κατά την οποία μπορεί να διαλέξει, και η επιλογή του δεν είναι σύμφωνη με τα δικά μας αξιώματα, του καταλογίζουμε την ευθύνη των εγκλημάτων του. Αυτή η εξέλιξη κι ο εκλεπτυσμός του εγκλήματος ονομάστηκε ευφημιστικά πρόοδος, πολιτισμός κλπ., δηλαδή της προσδόθηκε μια θετική χροιά. Όσο πιο πολύ οξύνονταν οι διανοητικές και τεχνολογικές ικανότητες του, τόσο μεγαλύτερα και τα εγκλήματα του. Για αυτό θεωρούμε το Ολοκαύτωμα σαν το ζενίθ του ανθρώπινου πολιτισμού (όπου οι πολιτισμένοι και τεχνολογικά πιο ανεπτυγμένοι γερμανοί ανέλαβαν τον μοναδικό, πρωτοποριακό ρόλο) και όχι την εξαίρεση του, αλλά ούτε φυσικά και σαν «διακοπή του πολιτισμού», όπως το ονομάζει ο ιστορικός Νταν Ντίνερ. Οι κατά καιρούς και ανάγκες προβαλλόμενες ηθικές αξίες δεν μπορούν να είναι είναι τίποτε άλλο από ένα μέσο περιορισμού και φρεναρίσματος της αχαλίνωτης τάσης του για έγκλημα, όταν αυτές οι αξίες χρησιμοποιούνται σαν απειλή του θύματος προς τον θύτη ότι θα πάθει τα ίδια και χειρότερα, αν τις υπερβεί. Είτε το θέλουμε είτε όχι, μόνο αυτή η απειλή βίας και φυσικά και η εφαρμογή της ενάντια στους θύτες (είτε δρουν ατομικά είτε σαν κοινωνικό σώμα) περιέχει την στιγμή της δυνατότητας επιβίωσης. Για την καλύτερη κατανόηση, πρέπει να πούμε και την αντίθετη άποψη, βάσει της οποίας, με την

επεξήγηση και την επιχειρηματολογία, ο άνθρωπος σαν σκεπτόμενο ον, θα πειστεί και θα αλλάξει. Αυτό λέει ο διαφωτισμός. Και δεν θα έπρεπε βέβαια να είναι μόνο ο Αμερύ, ο οποίος φυσικά παραδέχτηκε την παταγώδη αποτυχία της αντιστασιακής του οργάνωσης στο να πείσει με διαφωτιστικές προκυρήξεις τους γερμανούς στρατιώτες για την εγκληματικότητα των πράξεων τους, αλλά θα έπρεπε κι οι συμμαχικές δυνάμεις να το παραδεχτούν όταν έριχναν προπαγανδιστικά φειγβολάν σε εκατομύρια αντίτυπα πάνω από την γερμανία με τα αεροπλανα τους: ότι δηλαδή αυτά τα φειγ βολάν μάλλον δυνάμωναν την συνοχή του γερμανικού λαού παρά έφεραν ρήγματα. Μόνο όταν άρχισαν να βομβαρδίζουν τις πόλεις τους και τα κέντρα τους, παρουσιάστηκαν τα πρώτα ρήγματα και όχι μόνο στα κτίρια τους. ‘Η υπάρχει καμιά / κανείς που πιστεύει οτι η ύπαρξη του ισραήλ οφείλεται στην συμπόνοια του κόσμου για τα χιλιόχρονα δεινά και τους κατατρεγμούς των εβραίων και για το ολοκάυτωμα και όχι κυρίαρχα – αν όχι αποκλειστικά - στην ικανότητα του IDF; Εμείς πάμε σε έναν συλλογισμό παραπάνω και λέμε ότι το αντίθετο συμβαίνει, το Ολοκαύτωμα λειτουργεί αρνητικά για το ισραήλ και τους εβραίους ανα τον κόσμο, μιας και τώρα ξέρουν πως γίνεται. Στην γερμανία τις λέμε 'ύποπτες ερωτήσεις', όταν κάποιος/κάποια θέλει να μάθει π.χ. πόση χωρητικότητα ανθρώπων είχαν οι θάλαμοι αερίων ή πόση δόση του Zyklon-B ήταν απαραίτητο για να θανατωθεί ένα άτομο κλπ.

Ένα παράδειγμα της εφαρμογής της σκέψης του Αμερύ στην σημερινή πραγματικότητα: Όταν στις 27 Ιανουαρίου του 2010 μίλησε ο πρόεδρος του Ισραήλ, Σίμον Πέρες, στην επέτειο του Ολοκαυτώματος στο γερμανικό κοινοβούλιο, μερικοί βουλευτές του κόμματος „Die Linke“, δεν σηκώθηκαν απο τα έδρανα τους για να τον προϋπαντήσουν κι ούτε τον χειροκρότησαν, σαν ένδειξη διαμαρτυρίας για - όπως δήλωσαν μετά - «*τα εγκλήματα του ισραήλ και του εκπροσώπου του ενάντια στους παλαιστίνιους»*. Συνυπολογίζοντας τον Αμερύ, θα λέγαμε οτι ο λόγος που προσβάλανε τον Σίμον Πέρες ήταν εντελώς διαφορετικός από αυτόν που επικαλέστηκαν. Ο μοναδικός λόγος της προσβολής του Σίμον Πέρες ήταν οτι αυτός, ο γιος ενος πολωνοεβραίου ξυλέμπορα, επέζησε, παιδάκι τότε του Ολοκαυτώματος, σε αντίθεση με την οικογενειά του, οικογένεια Meltzer και οικογένεια Persky στο χωριό Vishnieva της πολωνίας όταν τον Αύγουστο του 1942, τους μαζέψαν οι γερμανοί και τους αμπάρωσαν μαζί με άλλος 2.060 εβραίους στην συναγωγή του χωριού, που ήταν κατασκευασμένη απο ξύλο και τους κάψανε ζωντανούς. Το ότι μερικοί προγονοί τους δεν έκαναν καλά την δουλειά τους κι αυτός κατάφερε να τους ξεφύγει ήταν και ο μοναδικός λόγος που μπόρεσαν τώρα να τον προσβάλουν. Έτσι και μόνο έτσι μπορεί να δει κανείς τον κόσμο σήμερα. Αυτό ακριβώς λέει ο Αμερύ όταν εξεγείρεται ενάντια στο παρελθόν.

Μνησικακίες

Μερικές φορές το καλοκαίρι τυχαίνει να ταξιδεύω μέσα από μια χώρα που ακμάζει. Είναι περιττό να αναφέρω την υποδειγματική καθαριότητα των μεγάλων πόλεών της, των ειδυλλιακών χωριών και κωμοπόλεών της, να δώσω έμφαση στην ποιότητα των αγαθών που μπορεί κανείς να αγοράσει εκεί, την αδιάπτωτη τελειότητα των χειροτεχνημάτων που παράγονται εκεί ή ακόμη και τον αξιοθαύμαστο συνδυασμό μιας μοντέρνας κοσμοπολίτικης και μια ρεμβάζουσας ιστορικής συνείδησης που είναι διαπιστώσιμες παντού. [...]

Νιώθω άβολα σε αυτή τη φιλειρηνική, υπέροχη χώρα που κατοικείται από ικανούς, δουλευταράδες και μοντέρνους ανθρώπους. Ο αναγνώστης μπορεί να μαντέψει γιατί: ανήκω ευτυχώς σε αυτά τα υπό αργή εξαφάνιση είδη που εν μέσω γενικής συμφωνίας αποκαλούνται θύματα του Ναζισμού. [...]

Αλλά δεν ενδιαφέρομαι για μια δικαιοσύνη μέσα στο συγκεκριμένο ιστορικό παράδειγμα η οποία εξάλλου θα μπορούσε να είναι μόνο υποθετική. Αυτό που με ενδιαφέρει εμένα είναι η υποκειμενική κατάσταση του θύματος. Αυτό που μπορώ να συνεισφέρω είναι μια ανάλυση των μνησικακιών, στην οποία κατάφερα να φτάσω μέσω ενδοσκόπησης. Το προσωπικό μου έργο είναι να δικαιολογήσω μια ψυχική συνθήκη που έχει καταδικαστεί παρόμοια από τους ηθικολόγους και τους ψυχολόγους. Οι πρώτοι το θεωρούνε σπίλωμα ενώ οι δεύτεροι ένα είδος αρρώστιας. Πρέπει να το αναγνωρίσω, ότι φέρω το κοινωνικό σπίλωμα, κι έπειτα εξαρχής να αποδεχτώ την αρρώστια ως ένα ενσωματωμένο κομμάτι της προσωπικότητάς μου την οποία πια πρέπει να νομιμοποιήσω. [...]

Εμείς, οι νεκραναστημένοι, ήμασταν περίπου όπως μας δείχνουν οι, πλέον ενταγμένες σε αρχεία, φωτογραφίες εκείνων των ημερών του Απρίλη και του Μάη του 1945: σκελετοί που είχαμε ξαναζωντανέψει με αγγλοαμερικάνικες κονσέρβες κορν-μπιφ, ξεδοντιασμένα φαντάσματα με ξυρισμένα κεφάλια, ίσα-ίσα χρήσιμοι για να δώσουμε μια γρήγορη κατάθεση κι έπειτα να πάμε εκεί που όλοι ανήκαμε. [...]

Αυτοί που με είχαν βασανίσει και με είχαν μετατρέψει σε ζωύφιο, όπως οι σκοτεινές δυνάμεις είχαν κάνει κάποτε στον πρωταγωνιστή της Μεταμόρφωσης του Κάφκα, αποτελούσαν οι ίδιοι σιχάματα για το νικηφόρο στρατόπεδο. Όχι μόνο ο εθνικοσοσιαλισμός, ολόκληρη η Γερμανία ήταν αποδέκτρια ενός γενικού αισθήματος που μπροστά μας αποκρυσταλλωνόταν σε περιφρονητικό μίσος. Ποτέ ξανά αυτή η χώρα δεν θα διακινδύνευε την «παγκόσμια ειρήνη», όπως λεγόταν εκείνες τις μέρες. Αφήστε τη να ζήσει αλλά τίποτα παραπάνω από αυτό. Υπήρχε μεγάλη συζήτηση γύρω από τη συλλογική ενοχή των Γερμανών. Θα επρόκειτο για ξεκάθαρη διαστρέβλωση της αλήθειας αν απέκρυβα ότι με όλα αυτά εγώ ένιωθα μια χαρά. Μου φαινόταν ότι είχα βιώσει τις βαρβαρότητές τους ως συλλογικές. Είχα φοβηθεί εξίσου τόσο με τον απλό ιδιώτη μέσα στη γκρίζα του στολή του φαντάρου όσο και με τον στα μαύρα ντυμένο αξιωματικό των SS με τη σβάστικα στο μπράτσο. Επίσης δεν μπορούσα να απαλλαχτώ από τη θύμηση της όψης των Γερμανών πολιτών σε μια μικρή πλατφόρμα επιβατών όταν άδειαζαν και στοίβαζαν τα πτώματα έξω από τα οχήματα για ζώα με τα οποία μας εκτόπιζαν. Ούτε σε ένα από τα παγερά τους πρόσωπα δεν μπορούσα να διακρίνω κάποια έκφραση αποστροφής για το θέαμα αυτό. Οπότε ας ισοσταθμίζονταν το συλλογικό έγκλημα και η συλλογική ενοχή μεταξύ τους και έτσι να παρήγαγαν μια ισορροπία στην παγκόσμια ηθική. [...]

Μα για δική μου συμφορά ανήκα σε αυτή την αποδοκιμαστέα μειοψηφία με τα κακά αισθήματα. Πεισματάρικα, το κρατούσα ενάντια στη Γερμανία για αυτά τα δώδεκα της χρόνια υπό τον Χίτλερ. Κουβαλούσα μαζί μου αυτή τη δυσφορία μέσα στο βιομηχανικό παράδεισο της Νέας Ευρώπης και εντός των μεγαλόπρεπων τειχών της Δύσης. Λόγω της θέσης μου αυτής, ξεχώριζα, όπως ακριβώς είχε γίνει και κάποτε στο στρατόπεδο λόγω της ατελούς μου πόζας στο πρωινό παράγγελμα. Επικέντρωνα την αποδοκιμαστική

προσοχή εξίσου των πρώην συναγωνιστών μου στην μάχη και τα βάσανα, οι οποίοι τώρα πια υπερεκθείαζαν τη συμφιλίωση, όσο και των εχθρών μου οι οποίοι πια είχαν προσηλυτιστεί σε αυτό που λέγεται ανεκτικότητα. Διατήρησα τις μνησικακίες μου. Κι από τότε ούτε μπορώ ούτε θέλω να τις ξεφορτωθώ, πρέπει να ζήσω με αυτές και είμαι υποχρεωμένος να τις δικαιολογώ για αυτούς ενάντια στους οποίους κατευθύνονται [...]

Ο πειρασμός να απορρίψουμε τον εαυτό μας έχει επιζήσει μέσα μας, καθώς και η ανοσία στην αυτο-λύπηση. Δεν πιστεύουμε στα δάκρυα. Καθώς αναλογιζόμουν αυτό το ζήτημα, δεν διέφυγε της σκέψης μου ότι η μνησικακία όχι μόνο είναι αφύσικη αλλά είναι και μια ασυνεχής λογική συνθήκη. Καρφώνει τον καθένα από εμάς πάνω στο σταυρό του κατεστραμμένου παρελθόντος. Εντελώς παράλογα, απαιτεί το μη αναστρέψιμο να γυρίσει πίσω, το γεγονός να ακυρωθεί. Η μνησικακία εμποδίζει την έξοδο προς την αυθεντική ανθρώπινη κατάσταση, το μέλλον. Γνωρίζω ότι η αίσθηση του χρόνου του ανθρώπου που είναι παγιδευμένος στη μνησικακία αντιστρέφεται πλήρως, διαταράσσεται αν προτιμάτε, γιατί αυτό το άτομο επιθυμεί δύο αδύνατα πράγματα: επιστροφή στο παρελθόν και ακύρωση του ο,τι έχει συμβεί. Αλλά περισσότερα πάνω σε αυτό θα πούμε αργότερα. Σε κάθε περίπτωση, για αυτόν το λόγο, ο μνησίκακος άνθρωπος δεν μπορεί να ενσωματωθεί στον ομόφωνο χορό της ειρήνης που χορεύεται γύρω του που χαρωπά προτείνει: μην κοιτάτε πίσω, ας δούμε μόνο μπροστά, προς ένα καλύτερο κοινό μέλλον! [...]

Ο SS Wajs από την Antwerp, ένας κατ' εξακολούθηση δολοφόνος αλλά κι ένας ιδιαίτερα επιδέξιος βασανιστής, το πλήρωσε με τη ζωή του. Τι περισσότερο μπορεί να αποζητά η δίχως τακτ δίψα μου για εκδίκηση; Αλλά αν έχω ψάξει σωστά μέσα στο μυαλό μου, δεν είναι θέμα εκδίκησης αλλά ούτε κι εξιλέωσης. Η εμπειρία της δίωξης ήταν κυρίως και πάνω απ' όλα, αυτή της ακραίας μοναχικότητας. Αυτό που για μένα είναι το ζήτημα είναι η απελευθέρωση από την εγκατάλειψη η οποία έχει διατηρηθεί από εκείνο τον καιρό μέχρι και σήμερα. Όταν ο SS Wajs έστεκε μπροστά στο εκτελεστικό απόσπασμα, βίωνε την ηθική αλήθεια των εγκλημάτων του. Εκείνη τη στιγμή βρισκόταν μαζί μου – κι εγώ δεν ήμουν μόνος πια με τη λαβή του φτυαριού. Θα ήθελα πολύ να πιστέψω ότι την στιγμή της εκτέλεσής του ήθελε τόσο πολύ όσο κι εγώ ο χρόνος να γυρίσει πίσω, ώστε να ακυρώσει ο,τι είχε ήδη κάνει. Όταν τον οδήγησαν στον τόπο της εκτέλεσης, ο αντι-άνθρωπος είχε ξαναγίνει πια συνάνθρωπος. Αν όλα αυτά είχαν γίνει απλώς ανάμεσα σε μένα και τον SS Wajs κι αν μια ολόκληρη αντεστραμμένη πυραμίδα από άντρες SS, βοηθούς των SS, αξιωματούχους, Κάπο και παρασημοφορημένους στρατηγούς δεν είχαν πέσει πάνω μου, θα πέθαινα ήρεμος και ικανοποιημένος με τον θάνατο του συνανθρώπου μου με τα διακριτικά της Νεκροκεφαλής. Τουλάχιστον, τώρα μου φαίνεται ότι έτσι θα γινόταν.

Αλλά ο Wajs από την Antwerp ήταν μονάχα ένας από το πλήθος τους. Η αντεστραμμένη πυραμίδα ακόμη με πιέζει με την κορυφή της στον πάτο. Για αυτό και είναι ιδιαίτερο αυτό το είδος μνησικακιών για το οποίο ούτε ο Νίτσε ούτε ο Μαξ Σέλερ (ο οποίος έγραψε για το ζήτημα αυτό το 1912) ήταν ικανοί να αντιληφθούν. Για αυτό και η ανεπάρκειά μου να είμαι συμφιλιωτικός, για την ακρίβεια η πίστη μου πως η διατρανωμένη διακήρυξη ετοιμότητας για συμφιλίωση από τα θύματα των Ναζί μπορεί είτε να θεωρηθεί ως παράνοια και αδιαφορία για την ζωή είτε ως μαζοχιστική μεταστροφή ενός αυθεντικού αιτήματος για εκδίκηση. Όποιος βυθίζεται στην κοινωνία και είναι ικανός να κατανοήσει

τον εαυτό του ως λειτουργικό μέρος του κοινωνικού, δηλαδή ως ένα άτομο με τα χαρακτηριστικά της αδιαφορίας και της έλλειψης ευαισθησίας, τότε πραγματικά είναι έτοιμος να συγχωρήσει. Επιτρέπει με ψυχραιμία αυτό που έγινε, να παραμείνει ως τέτοιο […]

Κι έτσι, με την βοήθεια ενός κόλπου θέτω τη δική μου μνησίκακη άρνηση για συμφιλίωση υπό το λαμπρό πρίσμα των ηθών και της ηθικής. Χωρίς αμφιβολία θα με κατηγορήσουν για αυτό και για αυτό θα πρέπει να απαντήσω αφού είμαι εν γνώσει του ότι η συντριπτική πλειοψηφία των μη-θυμάτων του κόσμου μετά βίας θα δεχτούν τις επεξηγήσεις μου. Αλλά δεν έχει σημασία. Μέσα σε δύο δεκαετίες στοχασμού πάνω σε αυτό που μου συνέβη, πιστεύω ακράδαντα πως η συγχώρεση και η λήθη, ως αποτελέσματα της κοινωνικής πίεσης, είναι ανήθικα. Όποιος τσάμπα και τεμπέλικα συγχωρεί, υποτάσσει τον εαυτό του στη βιολογική και κοινωνική αίσθηση του χρόνου, η οποία επίσης λέγεται και «φυσική». […]

Ο άνθρωπος έχει το δικαίωμα και το προνόμιο να διαφωνεί με κάθε φυσικό συμβάν, ακόμη και με τη βιολογική επούλωση που φέρει ο χρόνος. Ό,τι έγινε, έγινε. Αυτή η πρόταση είναι τόσο αληθινή όσο και εχθρική για κάθε τι ηθικό και διανοητικό. Η ηθική δύναμη να αντιστέκεσαι περιλαμβάνει το να διαμαρτύρεσαι, την εξέγερση ενάντια στην πραγματικότητα, η οποία είναι ορθολογική μόνο στον βαθμό που είναι ηθική. Το ηθικό άτομο απαιτεί την ακύρωση του χρόνου – στην συγκεκριμένη υπόθεση που είναι υπό συζήτηση, αποδίδοντας στον κατηγορούμενο τις πράξεις του. Μόνον έτσι και μέσα από ένα ηθικό πισωγύρισμα του ρολογιού μπορεί ο τελευταίος να ενωθεί με το θύμα του ως συνάνθρωπος. […]

Έπρεπε να αντιμετωπίσω μόνο λίγους και σε σχέση με αυτούς τους πολλούς που για μένα φαίνονταν σαν όλοι, να αποτελούν μια συντριπτική πλειοψηφία. Οι τίμιοι άνθρωποι, τους οποίους ευχαρίστως θα έσωζα, είχαν ήδη χαθεί στη μάζα των αδιάφορων, των άθλιων και των μοχθηρών, των τεράτων, των γέρων χοντρών αλλά και των όμορφων νεαρών, αυτών που μέθυσαν από την εξουσία τους, αυτών που πίστεψαν πως ήταν έγκλημα όχι μονάχα απέναντι στο κράτος τους αλλά και απέναντι στο Εγώ τους να απευθυνθούν σε ανθρώπους όπως εμείς με τρόπους που να μην είναι βάναυσοι κι αυταρχικοί. Οι περισσότεροι από αυτούς δεν ήταν SS αλλά μάλλον εργάτες, υπάλληλοι γραφείου, τεχνικοί και δακτυλογράφοι – και μόνον μια μειονότητα από αυτούς έφερε το σήμα του κόμματος. Στο σύνολό τους, για μένα, αυτοί ήταν ο γερμανικός λαός. Το τι συνέβαινε γύρω μας και με μας το γνώριζαν επακριβώς. Γιατί οσφραίνονταν τη μυρωδιά του καμμένου κρεατος από το γειτονικό στρατόπεδο εξόντωσης, όπως κι εμείς, και κάποιοι από αυτούς φορούσαν και ρούχα που μόλις την προηγούμενη μέρα είχαν παρθεί από τα αφιχθέντα θύματα στις ράμπες διαλογής. […]

Κουβαλάω το βάρος της συλλογικής ευθύνης, λέω. Όχι εκείνοι. Ο κόσμος, που συγχωρεί και ξεχνά, εμένα έχει καταδικάσει, όχι αυτούς που δολοφόνησαν ή επέτρεψαν στους φόνους να συμβούν. Εγώ και άλλοι σαν κι εμένα είμαστε οι Σάϊλοκ, όχι μόνο οι ηθικά καταδικαστέοι ενώπιον των εθνών, αλλά κι εξαπατημένοι με το νόμισμα της σάρκας επίσης. Ο χρόνος έκανε τη δουλειά του, πολύ ήσυχα. Η γενιά των καταστροφέων – των κατασκευαστών των θαλάμων αερίων, αυτών που σε κάθε στιγμή ήταν έτοιμοι να

υπογράψουν με το όνομα τους οτιδήποτε τους έφερναν μπροστά τους, των στρατηγών που δεσμεύτηκαν για το καθήκον τους στον Χίτλερ – γερνάει καρπωνόμενη τιμές. Το να κατηγορήσεις τους νέους θα ήταν απάνθρωπο και, σύμφωνα με τις οικουμενικές αντιλήψεις, ιστορικά ατεκμηρίωτο. Στο κάτω-κάτω, τι έχει να κάνει ένας 21χρονος φοιτητής που έχει μεγαλώσει στο ήρεμο κλίμα της νεογερμανικής δημοκρατίας με τις πράξεις των πατεράδων και των παππούδων του; Μόνο το πεπαλαιωμένο, βάρβαρο μίσος της Παλαιάς Διαθήκης θα μπορούσε να έρθει εδώ, σέρνοντας το φορτίο του και θέλοντας να το φορτώσει στους ώμους της αθώας γερμανικής νεολαίας. [...] Σε μια γερμανική εβδομαδιαία εφημερίδα διαβάζω ένα γράμμα ενός εμφανώς νεαρού ανθρώπου από το Kassel ο οποίος εύγλωττα εκφράζει τη δυσαρέσκεια των νέων γερμανικών γενιών ως προς αυτούς που τους μισούν καθώς και τους μνησίκακους οι οποίοι – αφού σε κάθε περίπτωση είναι ξεπερασμένοι – είναι και κακοί άνθρωποι. Γράφει: « ... έχουμε πραγματικά σκυλοβαρεθεί να ακούμε ότι οι πατεράδες μας σκότωσαν 6 εκατομμύρια Εβραίους. Πόσες αθώες γυναίκες και παιδιά σκότωσαν οι Αμερικάνοι με τους βομβαρδισμούς τους, πόσους Μπόερ σκότωσαν οι Βρετανοί στον πόλεμο των Μπόερ;» Αυτή η διαμαρτυρία μας φέρνει αντιμέτωπους με μια ηθική ζωντάνια που είναι σίγουρη για τον εαυτό της. Με μεγάλη δυσκολία θα τολμήσει κανείς να θέσει την ένσταση πως η εξίσωση «Άουσβιτς = Στρατόπεδο κρατουμένων των Μπόερ» αντιστοιχεί σε κουτσουρεμένα ηθικά μαθηματικά. Γιατί ολόκληρος ο κόσμος πραγματικά καταλαβαίνει την αγανάκτηση των νεαρών Γερμανών ως προς τους μνησίκακους προφήτες του μίσους και σθεναρά παίρνει το μέρος αυτών στους οποίους ανήκει το μέλλον. [...]

Όλα τα ευανάγνωστα σημάδια λένε πως ο φυσικός χρόνος θα απορρίψει τα ηθικά αιτήματα της μνησικακίας μας και στο τέλος θα τα σβήσει. Η μεγάλη επανάσταση; Η Γερμανία δεν θα την κάνει. Κι η κακία μας θα είναι για το τίποτα. Το Ράιχ του Χίτλερ, τουλάχιστον προσωρινά, θα συνεχίσει να θεωρείται ένα λειτουργικό ατύχημα της ιστορίας. Τελικά, όμως, θα γίνει απλώς και μόνον ιστορία. Ούτε καλύτερα αλλά ούτε και χειρότερα από ιστορικές δραματικές εποχές που απλώς συμβαίνουν, κηλιδωμένο ίσως, μα στο κάτω-κάτω ένα Ράιχ που είχε και τις καθημερινές του οικογενειακές στιγμές. Η εικόνα του προπάππου με τη στολή SS θα κρέμεται στο σαλόνι και τα παιδιά στο σχολείο θα μαθαίνουν όλο και λιγότερα για τις ράμπες διαλογής σε σχέση βέβαια με τους εξαιρετικούς θριάμβους που επιτεύχθηκαν ενάντια στη γενική ανεργία. Ο Χίτλερ, ο Χίμλερ, ο Χάιντριχ, ο Κάλτενμπρουνερ, όλοι αυτοί θα είναι ονόματα όπως ο Ναπολέων, ο Φουσέ, ο Ροβεσπιέρος και ο Σαιν-Ζυστ. Ήδη σήμερα, στο κάτω-κάτω, μπορώ να διαβάσω σε ένα βιβλίο που έχει τίτλο 'Η Γερμανία πάνω από Όλα' (Deutschland über alles) το οποίο περιέχει φανταστικούς διαλόγους ανάμεσα σε έναν Γερμανό πατέρα και τον πολύ μικρό του γιο, ότι για τον γιό δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ Μπολσεβικισμού και Ναζισμού. Αυτό που συνέβη στη Γερμανία μεταξύ 1933 και 1945 – έτσι θα λένε και θα διδάσκουν – θα μπορούσε να συμβεί παντού υπό τις ίδιες περιστάσεις και κανείς δεν θα επιμένει περαιτέρω πάνω στην ασημαντότητα ότι συνέβη ακριβώς στη Γερμανία και όχι οπουδήποτε αλλού. Στο βιβλίο του 'Ruckkehr zum Mauerwald' ο Γερμανός πρώην γενικός αξιωματικός προσωπικού, πρίγκιπας Ferdinand von der Leyen γράφει: « ... από μια από τις διμοιρίες μας ήρθαν ακόμη πιο άσχημα νέα. Οι μονάδες των SS εκεί είχαν εισβάλει στα σπίτια και από τους πάνω ορόφους πετούσαν παιδιά τα οποία ήταν ακόμη ανίκανα να περπατήσουν, από τα παράθυρα στο πεζοδρόμιο». Αλλά εκατομμύρια δολοφονίες σαν κι αυτήν, εκτελούμενες από έναν πολύ πολιτισμένο λαό, με οργανωτική

αξιοπιστία και σχεδόν επιστημονική ακρίβεια, θα στοιβαχτεί με την αιματηρή δίωξη των Αρμενίων από τους Τούρκους ή με τις ντροπιαστικές πράξεις βίας των Γάλλων αποικιοκρατών: εξίσου θλιβερές, όχι όμως μοναδικές. Όλα θα συμπτυχθούν σε ένα γενικό «Αιώνα της Βαρβαρότητας». Εμείς, τα θύματα, θα εμφανιζόμαστε ως οι πραγματικά αδιόρθωτοι, ως αυτοί που δεν συμφιλιώνονται, ως οι αντιδραστικοί ενάντια στην ιστορία, με την πραγματική σημασία των λέξεων και στο τέλος θα φαίνεται σαν τεχνική αναποδιά ακόμη και το ότι κάποιοι από εμάς επιζήσαμε. [...] Αυτό που με αποανθρωποποίησε, απέγινε εμπόρευμα, το οποίο προσφέρω προς πώληση.

Μοιραία γη, όπου κάποιοι αιώνια στέκουν στο φως και άλλοι αιώνια στο έρεβος. Την ταξίδεψα στα μήκη και στα πλάτη της με τα τρένα εκκένωσης, υπό την πίεση της τελικής σοβιετικής επίθεσης, από το Άουσβιτς προς τα δυτικά κι αργότερα από το Μπούχενβαλντ βόρεια προς το Μπέργκεν-Μπέλσεν. Όταν τα φορτηγά μας οδήγησαν μέσα από το χιόνι σε μια γωνιά της εξοχής της Βοημίας ήρθαν τρέχοντας στα τρένα του θανάτου προσφέροντάς μας ψωμί και μήλα και έπρεπε να κυνηγηθούν με πυροβολισμούς στον αέρα από τους συνοδούς μας. Αλλά όταν ήμασταν στο Ράϊχ: πετρωμένες φάτσες. Ένας περήφανος λαός. Ένας περήφανος λαός ακόμη και τώρα. Η περηφάνια έγινε λίγο εύσωμη, το παραδέχομαι. Δε στριμώχνεται πια ανάμεσα σε σαγόνια που αλέθουν αλλά λάμπει από ευχαρίστηση λόγω της καλής της συνείδησης και την κατανοητή χαρά. Δεν αναφέρεται πια στον ηρωισμό της στο πεδίο της μάχης αλλά στην παραγωγικότητά της που δεν υπάρχει αντάξια στον κόσμο όλο. Παρόλα αυτά. Είναι η ίδια περηφάνια. Κι από την πλευρά μας είναι η ίδια ανημποριά. Αλίμονο στους κατακτημένους. [...]

Η σκλάβα ηθική μας δεν θα θριαμβεύσει. Οι μνησικακίες μας – συναισθηματική πηγή κάθε αυθεντικής ηθικής που ήταν πάντα ηθική των ηττημένων – έχουν λίγες πιθανότητες ή και καθόλου να πικραίνουν το απαίσιο έργο τους. Εμείς, τα θύματα, πρέπει να τελειώνουμε με την αναδρομική κακία μας, με την σημασία που η αργκό των στρατοπέδων συγκέντρωσης (ΚΖ) έδωσε κάποτε στην λέξη «αποτελείωμα». Σήμαινε το «σκότωμα». Μέχρι να έρθει ο καιρός αυτός, ζητάμε από αυτούς που η ειρήνη τους διαταράσσεται από το άχτι μας να είναι υπομονετικοί.

Η μοναδικότητα του ολοκαυτώματος στις 3 του διαστάσεις. Η μοναδικότητα της πράξης, η μοναδικότητα των θυμάτων και η μοναδικότητα των θυτών.

Για τον αντισημιτισμό, τον αντισιωνισμό και το Ισραήλ

«Ο Αντισημιτισμός είναι μέσα στον αντι-ισραηλισμό ή αντι-σιωνισμό, όπως η καταιγίδα μέσα στα σύννεφα. Όταν μιλάει πρόστυχα, τότε μιλά για «το εγκληματικό κράτος του Ισραήλ». Όταν εμφανίζεται ευπρεπής, τότε μιλά για το «προωθημένο φυλάκιο του Ιμπεριαλισμού». Γνωρίζω όσο κανείς άλλος, ότι αντικειμενικά το Ισραήλ φέρνει πάνω του τον άσχημο ρόλο του κατακτητή. Δεν έχω πρόθεση να δικονομήσω για όλα όσα κάνουν οι διάφορες Κυβερνήσεις του Ισραήλ. Οι προσωπικές μου σχέσεις με αυτήν την χώρα είναι πρακτικά μηδενικές. Δεν την επισκέφτηκα ποτέ, δεν μιλώ την γλώσσα της, ο πολιτισμός της μου είναι μάλιστα και κατά κάποιο προσβλητικό τρόπο ξένος, η θρησκεία της δεν είναι η δικιά μου. Παρόλα αυτά η ύπαρξη αυτού του κράτους είναι για μένα

σημαντικότερη από την ύπαρξη οποιουδήποτε άλλου» (Ζαν Αμερύ , «Ο έντιμος αντισημιτισμός», 1969).

«*Για να καταλάβει κανείς το φαινόμενο Ισραήλ, πρέπει να καταλάβει την εβραϊκή καταστροφή σε όλη της την έκταση. Το Ισραήλ δεν είναι μια χώρα όπως οι άλλες. Είναι το καταφύγιο διάσωσης, όπου επιζώντες και κυνηγημένοι, μετά από μια μακρά περιπλάνηση, βαθιά εξαντλημένοι, εγκαταστάθηκαν εκεί*», έγραφε το 1973.

Αφήνοντάς μας κληρονομιά τον αριθμό κρατουμένου, μας βάζει ένα πρόβλημα. Ούτως ή άλλως έχεις, τώρα που ξέρεις όσα έγιναν, το βάρος της γνώσης αυτού που συνέβει. Οπότε αναγκάζεσαι σε κάθε περίπτωση να πάρεις μια απόφαση. Να το αγνοήσεις ή να το δεχτείς βγάζοντας απο τις γνώσεις αυτές τα συμπεράσματα σου για μιά στάση ζωής.

Υπάρχει κι άλλη μια περίπτωση: η γερμανική έκδοση, που φαίνεται ότι έχει και την περισσότερη επιτυχία. Η επανακατάληψη του Άουσβιτς, η αφομοίωση του με σκοπό την εξαφάνιση του. Π.χ. με το να τελετουργηθεί και να γίνει event μνήμης, ακαδημαϊκή σταδιοδρομία, επιχείρημα για νέα εγκλήματα κλπ. Όταν ήταν να φταχτεί το μνημείο του Ολοκαυτώματος στο βερολίνο, έλεγε ο τότε καγκελάριος Schröder του SPD. «*πρέπει το μνημείο να γίνει έτσι, ώστε ο κόσμος να πηγαίνει ευχάριστα εκεί*». Κι ένας άλλος, ο ιστορικός και ερευνητής του Ολοκαυτώματος, ο Γιεκελ, ενθουσιασμένος από το μνημείο έλεγε «*πολλοί από τις άλλες χώρες, θα ζηλεύουν τους γερμανούς για αυτό το μνημείο*».

Μια ρεαλιστική αναφορά για τον αντισημιτισμό λέει*, «Αντισημιτισμός είναι όταν μισεί κανείς τους εβραίους περισσότερο από το κανονικό» ή κατά Σαρτρ «Αντισημιτισμός είναι η φήμη για τους εβραίους».*

Σε παγκόσμιο γκάλοπ του BBC το 2009, η γερμανία στο ερώτημα ποιά χώρα είναι η πιο συμπαθητική σε σχέση με άλλες, ήταν η πρώτη. Τις δυό τελευταίες θέσεις από τις πάνω από 140 χώρες, τις κατείχαν η βόρειος κορέα και το Ισραήλ. Μια απόλυτη πλειοψηφία, πάνω από το 60% θεωρεί το ισραήλ σαν τον μεγαλύτερο κίνδυνο της ανθρωπότητας... «*το Ισραήλ απειλεί με άμυνα*» έγραφε κάποιος ειρωνικά. Αν δει κανείς νηφάλια, χωρίς συναισθήματα την ύπαρξη του ισραήλ, υπάρχει και μια άλλη πλευρά. Οι άμεσοι και οι έμμεσοι θύτες απέτυχαν να εξαφανίσουν τους εβραίους, παρόλες τις τεράστιες θυσίες και ειλικρινείς προσπάθειες τους. Όσο θα υπάρχει το ισραήλ θα τους θυμίζει αυτήν την αποτυχία τους.

Επίλογος

Στην ταφόπλακα του στο κεντρικό νεκροταφείο της Βιέννης, σε έναν ακατέργαστο όρθιο βράχο, στέκει χαραγμένο το όνομα JEAN AMÉRY 1922-1978 και από κάτω με μικρά γράμματα «AUSCHWITZ NR. 172 364». Είναι ο αριθμός από το Άουσβιτς που είχε χαραγμένο στο μπράτσο του. Για να μας θυμίζει ακόμα και μετά το θάνατο του ότι το Άουσβιτς δεν τελείωσε για τον κόσμο που το γέννησε. Το ότι κατάφερε τελικά να το σκάσει ο ίδιος από αυτόν τον κόσμο που τον τσαλαπάτησε, δεν σημαίνει ότι ο κόσμος τώρα θα ησυχάσει από τα επίμονα ερωτήματα που του έβαλε. Αυτά

παραμένουν ζωντανά όσο ποτέ και ζητούν απάντηση. Αμήχανοι και σιωπηλοί λοιπόν, στεκόμαστε μπροστά σε αυτήν την βαριά κληρονομιά, υποψιαζόμενοι ίσως την ανικανότητα μας και την προδιαγεγραμμένη αποτυχία μας.

Café Morgenland, Ιούνιος 2012

«ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΟΧΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΞΙΛΕΩΣΗ»

Απόπειρα εκμηδένισης ενός εκμηδενισμένου

του ΖΑΝ ΑΜΕΡΥ

Εισήγηση από το Café Morgenland, με βάση το βιβλίο

2 ΙΟΥΝΙΟΥ 2012, ΑΥΤΟΝΟΜΟ ΣΤΕΚΙ, Ζ.Π. & ΙΣΑΥΡΩΝ (ΑΘΗΝΑ), 12πμ – 4μμ

Κύκλοι αυτομόρφωσης της antifa casa del campo – 1η παρουσίαση
απαγορεύεται διά ροπάλου η είσοδος σε αντισημίτες

ANTI-FASCIST ACTION

φλάιερ για την 1η παρουσίαση του κύκλου αυτομόρφωσης, Ιούνιος 2012

Ένδοξοι Μπάσταρδοι

(Από τον Superman στον Donny the Bear... υπερήρωες ενάντια στον φασισμό και τον αντισημιτισμό)

Η ιστορία των υπερηρώων των ΗΠΑ τρέχει παράλληλα, όπως είναι φυσικό, με πολλές άλλες ιστορίες: αυτή για παράδειγμα, των κάθε είδους περιοδικών των ΗΠΑ με μεγάλο ακροατήριο (π.χ. πορνογραφικών ή άλλων), την ιστορία των κόμιξ, την ιστορία των εβραίων μεταναστών του τέλους του 19ου αιώνα αλλά και των αρχών του 20ου, την ιστορία της βαθιάς αμερικάνικης κρίσης του '29, την ιστορία της πιο πυκνοκατοικημένης περιοχής του πλανήτη, δηλαδή του Lower East Manhattan, την ιστορία ενός κομματιού του εργατικού κινήματος, την ιστορία του αμερικάνικου πατριωτικού αντιφασισμού, την ιστορία του ‘αδειάσματος των πρώτων δημιουργών των κόμιξ’ από τις εταιρείες στις οποίες πουλούσαν τα δημιουργήματα τους, την ιστορία της αμερικάνικης αρρενωπότητας κτλ. Η ιστορία των υπερ-ηρώων εφάπτεται πολλαπλά, δηλαδή, με την αμερικάνικη ιστορία. Κάποιες από αυτές τις παράλληλες ιστορίες είναι κοινότοπες, ενώ κάποιες άλλες απλώς διαφορετικές από τις δικές μας προσεγγίσεις. Σήμερα, θα διηγηθούμε δύο απ' αυτές τις διαφορετικές ιστορίες: αυτή των υπερηρώων και αυτή της ενσωμάτωσης των Εβραίων κυρίως μεταναστών στις ΗΠΑ. Αυτές οι δύο ιστορίες, πέρα από ότι έτρεχαν μαζί χρονικά και χωρικά, μοιράζονταν κι ένα κοινό ιστορικό φόντο: αυτό του φασισμού και του αντισημιτισμού, αμερικανικού και διεθνούς. Θα δούμε τι σημαίνει υπερήρωας μέσω παραδειγμάτων. Τι σημαίνει, όμως, ενσωμάτωση; Αν φανταστούμε ένα εκκρεμές να ταλαντεύεται μεταξύ της αφομοίωσης των Εβραίων μεταναστών στις ΗΠΑ και των αντισημιτικών τους διώξεων στην Ευρώπη και αλλού, με ενδιάμεσους σταθμούς του εκκρεμούς την ενσωμάτωση ή την αντίσταση αυτών των μεταναστευτικών κοινοτήτων, την περηφάνια ή την απόκρυψη των ταυτοτήτων τους, τον πολιτισμικό αυτοπροσδιορισμό ή ετεροπροσδιορισμό τους κ.ο.κ., ίσως μπορούμε να καταλάβουμε καλύτερα την έννοια της ενσωμάτωσης. Απλά εδώ, αυτό το εκκρεμές θα το δούμε να σχηματίζεται και μέσα από τη ζωή και το έργο των υπερηρώων και των δημιουργών τους. Φυσικά, η εισήγηση δεν μπορεί να είναι εξαντλητική και θα ασχοληθούμε κυρίως με λίγα, συγκεκριμένα κόμιξ.

Ας θεωρηθούν και κάποια πράγματα αυτονόητα σε πολιτικό και υπαρξιακό επίπεδο για εμάς, πριν την κουβέντα: για εμάς η μετανάστευση δεν είναι κατάρα ούτε ‘πρόβλημα’ και άρα δεν κάνουμε οποιαδήποτε συζήτηση με βάση αυτό τον εθνικό/ρατσιστικό άξονα, για μας – το λέμε ρητά – η μετανάστευση είναι η υγεία κάθε κοινωνίας. Μετανάστες ήταν οι παππούδες μας ή οι γονείς μας, μετανάστες υπάρχουν στη συλλογικότητα. Και μια άλλη άποψη με σιγουριά. Σε μια χώρα, όπως η ελλάδα, όπου το ‘κοινωνικό σώμα’ αυτο-αναπαρίσταται ως ‘εθνικό’, δηλαδή καταλαβαίνει τον εαυτό του ως ‘ελληνικό’, οι ‘Άλλοι’ είναι καταδικασμένοι να θεωρούνται ‘ξένο σώμα’, δεν αποτελούν μέρος της κοινωνίας σύμφωνα με τη ματιά αυτών που είνα πλειοψηφία. Από ‘κει ξεκινά και η απέχθεια μας να ταυτιστούμε με τα πλειοψηφικά κοινωνικά σώματα. Οι ιστορίες του Superman και των X-Men είναι ιστορίες που αφηγούνται τη

διαπραγμάτευση τέτοιων ζητημάτων και ίσως θα 'χε ένα ενδιαφέρον να τις δούμε μέσα από αυτή τη δομή αυτομόρφωσης, φυσικά και για να βγουν τα αντίστοιχα συμπεράσματα για το ελληνικό συγκείμενο στο οποίο εμείς ζούμε.

Ο Superman ήταν ο πρώτος, πλατιά αποδεκτός, δημοφιλέστερος και ο μακροβιότερος ήρωας με υπερφυσικές δυνάμεις στον κόσμο των κόμικς αλλά και στον μακρύ κατάλογο των υπερηρώων που ακολούθησαν. Η εμφάνισή του, κατά τον Γουίλ Αϊσνερ συνδεόταν άμεσα με την κοινωνική πραγματικότητα που ζούσε η εβραϊκή κοινότητα αλλά και με τους θρύλους της. Η δεκαετία του '40 είναι αυτή στην οποία φτιάχνονται όλοι οι μεγάλοι υπερήρωες – ο Superman, ο Batman, η Wonder Woman, ο Daredevil, ο Hulk, ο Captain America και το Spirit. «*Και φτιάχνονται από Εβραίους σε μια εποχή διώξεων*», τονίζει ο Φρανκ Μίλερ (Fingeroth: 23). Ήταν φυσικό, λοιπόν, να διασταυρώσουν τα πυρά τους με τους ναζί την περίοδο που η εβραϊκή κοινότητα ευχόταν την εμπλοκή των ΗΠΑ στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο Danny Fingeroth, κομίστας ο ίδιος και Εβραίος, συμπεραίνει ότι οι βασικές προτροπές των εβραϊκών μεταναστευτικών κοινοτήτων – που μεταφέρθηκαν στο πεδίο του Τύπου και μέσω των δημιουργών των κόμιξ προς την αμερικάνικη κοινωνία στην πρώτη περίοδο των κόμιξ, τη δεκαετία του '30 και του '40, ήταν οι εξής: «*Προσέχετε τους ναζί!*», «*Δείξτε λίγη συμπόνοια για τα θύματα τους*», «*Δεν καταλαβαίνετε ότι είμαστε σαν κι εσάς;*», «*Πρέπει να μας βοηθήσετε!*». Το χιούμορ επίσης ήταν μέρος του όλου. «*Σας κάνουμε να γελάτε, είμαστε σαν κι εσάς!*» Το να μπορείς να κάνεις τον πλειοψηφικό πληθυσμό να γελάσει, είναι κάτι, εξάλλου. Φαίνεται τουλάχιστον κάτι σαν πειθώς, στην προσπάθεια της ενσωμάτωσης.

Όταν ο Σούπερμαν επισκέπτεται, με ένα ταξίδι στο παρελθόν, τον κατεστραμμένο πλανήτη του, Krypton, του οποίου αποτελεί τον μόνο επιζώντα, ο Fingeroth βλέπει να γίνεται μια άμεση αντιστοίχηση με το τότε παρόν του 1940 όπου οι Εβραίοι μετανάστες σκέφτονταν την τραγική κατάληξη όσων συγγενών και φίλων τους άφησαν πίσω, στην Ευρώπη, όταν αποφάσισαν να μεταναστεύσουν στις ΗΠΑ για μια καλύτερη οικονομική ευκαιρία ή και για να γλιτώσουν από τους διωγμούς στην Ευρώπη. Όπως ο Σούπερμαν δεν μπορούσε να γυρίσει στον Κρύπτον, έτσι και οι δημιουργοί και οι αναγνώστες του δεν μπορούσαν να γυρίσουν στο Μινσκ, το Λοτζ, τη Βίλνα, τη Βαρσοβία.

THEIR STORY!

Πριν φτάσουμε στο τι μεταναστευτικό, αντιφασιστικό και αντι-αντισημιτικό, όμως, έχουν οι υπερήρωες, πρέπει να δώσουμε λίγο background γύρω από το ποιοι ήταν αυτοί που τους έφτιαξαν. Η ιστορία ξεκινάει στη Ρουμανία, κάπου στα 1896: το πρώτο μεγάλο παν-ρουμανικό αντι-εβραϊκό πογκρόμ. Από το 1899 και μέχρι το 1904, το ένα τρίτο των Εβραίων της Ρουμανίας, εγκαταλείπουν τη χώρα με προορισμό κυρίως τις ΗΠΑ, κυρίως τη Νέα Υόρκη, κυρίως το νοτιοανατολικό Μανχάταν (Jones: 3). Το νοτιοανατολικό Μανχάταν, σε αντίθεση με το σήμερα, ήταν η φτωχότερη και πιο πυκνοκατοικημένη περιοχή όχι μόνο της Ν. Υόρκης αλλά του πλανήτη, σε όλες τις εποχές μέχρι σήμερα, συγκεκριμένα μισό εκατομμύριο άνθρωποι ζούσαν ανά ένα τετραγωνικό μίλι – και το ρουμάνικο κομμάτι της συνοικίας ήταν το πιο

πυκνοκατοικημένο: 1,500 με 1,800 ανθρώπους ζούσαν ανά πολυκατοικία. Για να το καταλάβει κανείς αυτό, ας συγκρίνουμε με τα σημερινά δεδομένα της πυκνοκατοικημένης Κυψέλης στην Αθήνα όπου υπολογίζεται ότι ζουν 1,000 άτομα ανά τετράγωνο. Στο χωλ και στους διαδρόμους των πολυκατοικιών κοιμόντουσαν άνθρωποι – αυτοί που γυρνούσαν αργά ή πήγαιναν νωρίς στη δουλειά έπρεπε τακτικά να περνάνε πάνω από τα σώματα όσων κοιμούνταν εκεί. Στην Orchard Street που γεννήθηκε ο εκδότης του Superman, ο Harry Donenfeld, υπήρχαν μέσα σε 5 μόνο πολυκατοικίες γύρω στα 200 καταστήματα. Οι δρόμοι του Μανχάταν ήταν πέτρινοι. Δεν υπήρχαν μηχανές, υπήρχαν άλογα που μετέφεραν πράγματα. Έξω από το σχολείο κανείς δεν μιλούσε αγγλικά, μόνο Yiddish. Ίσως και ρώσικα. Για όσους θέλανε ταχύρρυθμα αγγλικά, έπρεπε να κάτσουν 10 ώρες την ημέρα στο σχολείο. Δίδασκαν μετανάστριες, κυρίως Ιρλανδές. Και το άλλο βασικό σχολείο –για τα παιδιά – ήταν ο δρόμος, βασικά δηλαδή οι συμμορίες. Τότε, ήταν της μόδας οι λευκοί Αμερικανοί να περνάνε μια βόλτα από κάποια σημεία του Μανχάταν για να γελάσουν με την ανέχεια των αστείων Εβραίων. Η μόνη αποζημίωση που έπαιρνες ως Εβραίος, όμως, στην Αμερική ήταν ότι δεν θα έπεφτες θύμα πογκρόμ. Το μήνυμα αυτής της ζωής για τα παιδιά των μεταναστών ήταν ξεκάθαρο: δεν ζούσαν για το σήμερα, αλλά για το «αύριο».

Πίσω στη Ρωσία. 1905. Με το πογκρόμ του Κισίνεφ ξεκινά ένα πρωτοφανές κύμα πογκρόμ σε όλη την επικράτεια της ρωσικής αυτοκρατορίας. Υπολογίζονται στα 700. Όπου κι αν ήσουν στη Ρωσία, γνώριζες για το πογκρόμ που έκαναν οι Έλληνες στους Εβραίους της Οδησσού – 500 νεκροί αλλά και για τους εκατοντάδες νεκρούς Εβραίους από το πογκρόμ του Κιέβου στο οποίο είχε βοηθήσει η τσαρική αστυνομία, η ίδια αστυνομία που συνέταξε τα Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών.

Ξανά στις ΗΠΑ. 1909. Οι Εβραίοι και κυρίως οι Εβραίες μετανάστριες οργανώνονταν σε συνδικάτα. Εκείνη τη χρονιά λαμβάνει χώρα μια από τις μεγαλύτερες απεργίες που έμεινε γνωστή ως η «Εξέγερση των 20,000» γιατί συμμετείχαν 20,000 άτομα, τα 4/5 των οποίων ήταν γυναίκες, Εβραίες. Το καλοκαίρι του 1909 κι άλλα νέα έφταναν από το Κίεβο: 1,200 εβραϊκές οικογένειες εκδιώχτηκαν από την πόλη. Η διανομή εφημερίδων ήταν η δουλειά των πιτσιρικάδων 9, 10 και 11 χρονών – για να καταφέρεις να πάρεις το 1 δολάριο την ημέρα – έπρεπε μάλιστα να παίξεις και λίγο ξύλο με άλλους πιτσιρικάδες. Είπαμε, συμμορίες. Πολλές φορές μάλιστα κάποιος σκοτωνόταν. Για να πούμε ένα ακραίο παράδειγμα: η διανομή εφημερίδων μεταξύ 1912 και 1913 σε μια άλλη πόλη, στο Σικάγο, μέτρησε 27 διανομείς εφημερίδων νεκρούς. Το Μάρτιο του 1911 ήταν που έπιασε φωτιά το εργοστάσιο της Triangle Shirtwaist Factory, γεγονός που σόκαρε όλη την εβραϊκή κοινότητα. Σε 15 λεπτά, 146 γυναίκες και κορίτσια 13-14 χρονών, όλες σχεδόν Εβραίες, ήταν νεκρές. Πολλές από αυτές να πεθαίνουν φλεγόμενες στο πεζοδρόμιο αφού είχαν πηδήξει από τα παράθυρα του εργοστασίου. Οι ιδιοκτήτες της επιχείρησης είχαν κλειδώσει τις πόρτες για να αποτρέπουν τις γυναίκες να κάνουν διάλειμμα από τη δουλειά. Ο Jack Liebowitz, ένας άλλος εκδότης των κόμιξ, που γνώριζε κορίτσια από αυτό το εργοστάσιο ήταν 10 χρονών όταν κατέβηκε στη διαδήλωση οργής που διοργανώθηκε έπειτα.

Όταν το 1914 έφτασε ο ηλεκτρισμός, το τρόλεϋ, η ασφαλτόστρωση και οι γέφυρες του Μανχάταν, ήταν που έφτασε και το τελευταίο κύμα μετανάστευσης Εβραίων της

Ευρώπης – λίγο πριν κλείσουν τα σύνορα για τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο – σύνολο εβραϊκού πληθυσμού Νέας Υόρκης: ένα εκατομμύριο. Παράλληλα, βέβαια, πολλοί γυρνούσαν πίσω. Αναγκαστικά. Π.χ. το 1917, με την *Επανάσταση*, ο γενικός εισαγγελέας της Ν. Υ. συνέλαβε 16,000 αριστερούς Εβραίους, τους οποίους κράτησε στη φυλακή για μήνες χωρίς δίκες και εκατοντάδες από αυτούς τους απέλασε πίσω στη Ρωσία. Οι νέες γειτονιές που κατοικήθηκαν ήταν το Μπρονξ, το Μπρούκλιν και το Νιου Τζέρσευ. Σχεδόν όλοι οι δημιουργοί υπερηρωών γεννήθηκαν σε αυτές τις γειτονιές και το Μανχάταν μεταξύ 1914 και 1917. Και μπροστά τους είχαν μια βαθιά κρίση κι έναν ακόμη πόλεμο, αντιφασιστικά και άλλα κινήματα. Η βία του δρόμου θα παρέμενε, βέβαια, στα ίδια επίπεδα. Ο σκηνοθέτης Alex Singer περιέγραφε πως, όντας μεγαλωμένος στο Μπρονξ, κάθε μέρα σχεδίαζε διαδρομές από το σπίτι προς το σχολείο με στόχο να μην βρεθεί στα χέρια συμμοριών Ιταλών ή Ιρλανδών πιτσιρικάδων: «Οι Ιταλοί και οι Ιρλανδοί μας μισούσαν», έλεγε ο Singer, «αλλά ευτυχώς μισιούνταν περισσότερο μεταξύ τους». Οι περισσότεροι από αυτούς που τα κατάφερναν, βιάζονταν να φύγουν από το Μανχάταν – οι υπόλοιποι βούλιαζαν εκεί. Ο Jake Kurtzberg – που έγινε Jack Kirby – δημιουργός του Spiderman, των Fantastic Four και των X-Men, γεννήθηκε τον Αύγουστο του 1917 λίγο μετά τον Will Eisner κι ήταν από αυτούς που άργησαν να φύγουν. Πρόλαβε τους Σικελούς μετανάστες που άρχιζαν να κατακλύζουν το Μανχάταν. Η Suffolk Street ήταν η οδός όπου έμενε ο Jake και η οδός παράλληλα όπου δρούσε η συμμορία του. Με τη Nofollk Street είχαν πόλεμο, ως συνήθως. Επιθέσεις με μπουκάλια και πέτρες σε εβδομαδιαία βάση. Όνειρο του όταν ήταν μικρός ήταν να γίνει «*διεφθαρμένος πολιτικός*» αλλά τελικά η πολιτική δεν ήταν του στυλ του. Του άρεσε το μπειζμπολ και το μποξ. Όταν του έκατσε να κάνει κόμιξ από τυχαία συγκυρία, στην γειτονιά οι υπόλοιποι πιτσιρικάδες δεν αντιλαμβάνονταν το νόημα του «καλλιτέχνη». «*Στη γειτονιά για να είσαι κάτι, έπρεπε να είσαι μηχανικός αυτοκινήτου. Καλλιτέχνης δεν καταλάβαιναν τι σημαίνει. Νόμιζαν ότι ήταν κάτι παράνομο*» (Jones: 196)

Πίσω στα κόμιξ: οι Εβραίοι δεν μπορούσαν να κάνουν όλες τις δουλειές στις ΗΠΑ. Πολλοί, πέρα από εργάτες, ασχολήθηκαν με τις υποτιμημένες για τους Αμερικάνους δουλειές όπως είναι αναμενόμενο: η κωμωδία, το γράψιμο αστείων, το γράψιμο ιστοριών και οι εκδόσεις περιοδικών εν γένει ήταν κάποιες από αυτές που είχαν σχέση με τέχνη ή χαρτί. Να μην ξεχάσουμε και το λεγόμενο παράνομο κεφάλαιο: πορνεία, πορνογραφία, αλκοόλ. Εκεί συνέρρεαν κατά χιλιάδες. Ένα ‘συν’ ήταν ότι κάποιοι από τους μετανάστες ήταν ήδη μορφωμένοι από την Ευρώπη και ασχολούνταν ήδη εκεί με τυπογραφικές δουλειές. Ο Harry Donenfeld που έβγαλε τον Superman έχτισε τα δίκτυα διανομής των κόμιξ του πάνω στα δίκτυα διανομής αλκοόλ που ήδη υπήρχαν αλλά και στα δίκτυα διανομής πορνογραφικών περιοδικών τα οποία ήδη ως τότε εξέδιδε. Κάπως έτσι χτίστηκε η ιδιαίτερη σχέση των Εβραίων της Αμερικής με τα media και τον τομέα της διασκέδασης – από τους New York Times μέχρι το Playboy, από την DC μέχρι την Marvel Comics, από το Broadway μέχρι το stand-up comedy αλλά και τους Warner Brothers. Αυτή η ενασχόληση, βέβαια – αν ίσχυε τότε ότι η εφημερίδα ήταν η πρωινή προσευχή του Αμερικάνου – θα αποδεικνυόταν για το μέλλον μια προνομιακή ενασχόληση μέσω της οποίας τελικά θα μπορούσε ένας outsider της αμερικανικής κοινωνίας, ένας ‘απ’ έξω’ να απευθυνθεί ρητά ή υπόρρητα στους ‘εντός’. Ο Fingeroth λέει, μάλιστα, πως οι μετανάστες, έχοντας την οπτική του outsider μιας κοινωνίας,

μπορούν να καταλαβαίνουν πολύ πιο σωστά αυτή την κοινωνία από έναν που έχει γεννηθεί εντός της. Σε δεύτερο χρόνο, τα παιδιά των Εβραίων μεταναστών μπορούσαν να οικειοποιηθούν αυτή την κουλτούρα ως δική τους γιατί είχαν γεννηθεί μέσα σε αυτήν. Όπως και να χει πάντως, στα πρώτα χρόνια αυτή την παρέμβαση τους στην αμερικάνικη κοινωνία δεν την έκαναν ως ... 'Εβραίοι', όπως δείχνουν οι συχνές αλλαγές των ονομάτων τους.

I. SUPERMAN, ένας Antifa

Ο Joe Schuster και ο Jerry Siegel, που σχεδίασαν τον Superman, δεν γεννήθηκαν στη Νέα Υόρκη, έμεναν στο Κλίβελαντ. Ο παππούς του Σούστερ είχε γεννηθεί στη Ρωσία, ο πατέρας του στην Ολλανδία, ο ίδιος στον Καναδά – το background της οικογένειας δεν ήταν και τόσο διαφορετικό από αυτό των νεουρκέζων Εβραίων λοιπόν. Ο Superman ήταν ο υπερήρωας που απογείωσε τα κόμιξ. Στο πρώτο εξάμηνο του 1939 έκανε 900.000 πωλήσεις κι ένα χρόνο αργότερα όλα τα κόμιξ θα πουλούσαν κάθε μήνα 15 εκατομμύρια αντίτυπα. Ήταν η εποχή των ευκαιριών στην δουλειά αυτή. Οι καλλιτέχνες θα δούλευαν πια σε στούντιο, όλοι μαζί, θα προσλαμβάνονταν με τη σελίδα που θα παρέδιδαν και θα δούλευαν ασταμάτητα. «*Όσοι ήταν καλοί*», δούλευαν πρωί-βράδυ, μέχρι τις 5.30 το απόγευμα σε εφημερίδες και μέχρι τις 4 το πρωί τα free-lance κομμάτια. Στις 8 ξύπνημα. «*Δεκαοκτώ ώρες δουλειάς την ημέρα. Σάντουιτς για πρωινό, γεύμα, δείπνο. Πότε-πότε μια μπύρα. Αλλά όχι συχνά. Και τίποτε δυνατότερο – εννοείται. Κανείς δεν τολμούσε να κόψει το ρυθμό*» (Jones: 190). Η μέση εταιρεία έκδοσης κόμιξ πλήρωνε 1 cent τη λέξη στο κείμενο και 30 δολάρια το εξώφυλλο. Η μεγαλύτερη εταιρεία της εποχής, αυτή του Harry Donenfeld έδινε μισό δολάριο για τη λέξη στο κείμενο και 60 δολάρια για το εξώφυλλο.

Το βασικότερο στοιχείο των υπερηρώων και του Superman που παραλληλίζεται με τη στάση των Εβραίων μεταναστών ήταν η κρυμμένη ταυτότητα του, η εμφάνιση του με το πρόσωπο του Clark Kent αλλά και με το πρόσωπο του Superman ήταν ένα κλασικό στοιχείο ζωής και των περισσότερων δημιουργών κόμιξ. Πότε Εβραίοι και πότε Αμερικανοί, με απόκρυψη κάθε είδους εβραϊκών πολιτισμικών χαρακτηριστικών. Το δεύτερο αυτό κοστούμι, του Clark Kent δηλαδή, ταυτιζόταν με τη διάθεση των νέων μεταναστών όχι τόσο να ξεφύγουν από τον εβραϊσμό τους ως καταγωγή αλλά περισσότερο για να απαλλαγούν από τις άσχημες συνέπειες που είχε αυτή η καταγωγή πάνω τους στην Ευρώπη (βλ. τα προαναφερθέντα πογκρόμ). Το μέσο για αυτή την απόκρυψη της ταυτότητας, πότε εθελοντική και πότε ακούσια μέσα σε έναν κόσμο αντισημιτικό και ρατσιστικό, στο χώρο των κόμιξ γινόταν μέσω του φορέματος της μάσκας (ή του κοστουμιού) του υπερήρωα και αντανακλούσε τη δυναμική ταυτότητα των νέων μεταναστών που, από τη μια, πιστεύανε πως έχουν κάτι παραπάνω να δείξουν από τον εαυτό τους στη νέα κοινωνία που ενσωματώνονταν, από την άλλη, επιθυμούσαν μια κάποια διαφοροποίηση από τον παλιό εαυτό, την παλιά ταυτότητα.

Στον κόσμο των κόμιξ συχνά το μέσο για την αλλαγή αυτή από ταυτότητα σε ταυτότητα ήταν η τεχνολογία. Ούτε αυτό το στοιχείο είναι τυχαίο. Θα έχετε ίσως ακουστά για το πως συνδέονται οι ιστορίες των υπερηρώων με τις ιστορίες της τεχνολογικής ανάπτυξης – πολλοί εξάλλου υπερήρωες (Daredevil, Spiderman, X-Men,

Fantastic Four κτλ) προέκυψαν από επιστημονικά ατυχήματα ή πειράματα τα οποία τους έδωσαν υπερδυνάμεις. Τα κόμιξ – ένας Εβραίος κομίστας πιο συγκεκριμένα, ο Hugo Gernsback – έδωσαν στον κόσμο το 1929 τον όρο ‘επιστημονική φαντασία’. Η τεχνολογία, εδώ, έπαιζε διττό ρόλο. Η χρήση της, μέσα σε έναν κόσμο σχετικά πρώιμα καπιταλιστικό όπου συνέβαινε πληθώρα επιστημονικών ανακαλύψεων και τεχνολογικών αλμάτων, συνοδευόταν από μια συναίνεση στις αξίες της ‘προόδου’ και της ‘ορθολογικότητας’, έννοιες που επενδύονταν την εποχή εκείνη συνήθως με ένα θετικιστικό νόημα. Ο δεύτερος ρόλος της χρήσης της τεχνολογίας, από την άλλη – και ιδιαίτερα μετά το Ολοκαύτωμα και τη γνώση των πειραμάτων σε κρατούμενους των στρατοπέδων – γινόταν από μια κριτική σκοπιά. Ο καλύτερος κι ο πιο δίκαιος κόσμος που επιθυμούσαν οι υπερήρωες θα προέκυπτε από μια καλή και σωστή χρήση της τεχνολογίας. Η τεχνολογία, ως τέτοια, έστεκε σαν υπόσχεση και σαν ορθολογικό αποκύημα – και το αντίθετο της πρέπει να φανταστούμε ότι ήταν η ανορθολογική πραγματικότητα – σαν κι αυτήν που σε διάφορες στιγμές της ιστορίας αναδυόταν ξαφνικά και έβαζε πάλι τους Εβραίους στο γκέτο, στην εξορία, στην ουρά για τους θαλάμους αερίων μόνο και μόνο επειδή ήταν Εβραίοι. Ο Superman προέρχεται από τον πλανήτη Krypton, έναν τόπο ανεπτυγμένης τεχνολογίας, και όντας πια στη Γη δείχνει ποια ηθική στάση θα έπρεπε να κρατήσουν οι άνθρωποι αν θέλουν να επιτύχουν έναν δικαιότερο κόσμο. Αλλά είναι και μια αλληγορία: ο παράξενος επισκέπτης που κρύβει την ξένη ταυτότητα του για να γίνει αποδεκτός από μια ομοιογενή κοινωνία. Αλλά και η γνώση πως η μοναδικότητα που κρύβει κλειδωμένη μέσα του, είναι η αληθινή του δύναμη. Ο Σούπερμαν κατανοήθηκε από τους δημιουργούς του ως κοινωνικό μοντέλο για τα μικρά παιδιά: χτυπούσε όσους χτυπούσαν τις γυναίκες τους και κυνηγούσε τους όχλους που κυνηγούσαν τους ‘ξένους’ (Jones: 173-174). Φυσικά, χτυπούσε και τις συμμορίες ή τους νταήδες που χτυπούσαν τα φτωχά παιδιά στο σχολείο. Ο Siegel τον ήθελε να χτυπάει τους νταήδες, από αυτούς που υπέφερε κι ο ίδιος στο σχολείο. Έχει ενδιαφέρον πάντως και η διαφορετική πρόσληψη των συμμοριών από τον Charlie Biro – έναν από τους σχεδιαστές του Daredevil – ο οποίος, έχοντας και ένα αριστερό background και μια κοινωνική συνείδηση γύρω από τη φτωχή προέλευση των πιτσιρικάδων που κατέληγαν σε συμμορίες αλλά και την παιδική εργασία στον καπιταλισμό, σχεδίασε τελικά ως βοηθούς του Daredevil στο κόμικ και μια συμμορία πιτσιρικάδων. Τους ονόμαζε «the Little Wise Guys» και τους έδωσε προσωπικότητα υπερηρώων. Ο Biro έβαζε συχνά τον Daredevil και τους φίλους του να ρίχνουν μπούμερανγκ, πυραύλους, μπουνιές και άλλα πράγματα στις ορδές του χίτλερ.

Ο Jerry Siegel, αντίστοιχα, περιέγραφε την περίοδο, μετά την Κρίση του ’29, να κυριαρχείται από την ανεργία, την κατάθλιψη, το φόβο και μια αίσθηση ανημποριάς. Διάβαζαν κι άκουγαν για το τι γινόταν με τους Εβραίους στη Γερμανία. Ήθελε να βοηθήσει, αλλά πως; Λέει ότι η απάντηση ήταν ο Σούπερμαν. Ο Κλαρκ Κεντ, επιπλέον, ήταν μια ατομικότητα με κρυφές δυνάμεις και ως ατομικότητα δεν προοριζόταν να υποταχθεί στο δυναμικό της μάζας, μιας πιθανής φασιστικής μάζας. Το 1946, ο Superman έσπαγε στο ξύλο μια ομάδα της Κου-Κλουξ-Κλαν, ένα τεύχος το οποίο παρουσιάστηκε και σε ραδιοφωνικό σόου (Jones: 242). Αντιθέτως, για την ηθική στάση του περίμενε ίσως την εποχή όπου δεν θα χρειάζεται να φορά το κοστούμι του αλλά η ενσωμάτωση του στην κοινωνία θα ήταν κοινή κοινωνική πεποίθηση: «*Χαιρόμαστε που είσαι εδώ. Δεν σε μισούμε ούτε σε διώχνουμε, όπως εκεί που ήσουν. Μήπως εκεί που*

ήσουν σε ξεχώρισαν και σου επιτέθηκαν γιατί ήσουν αυτό που είσαι; Αυτό δεν θα συμβεί εδώ. Εμείς σε θέλουμε και θέλουμε να συμβάλεις στον κόσμο μας με τις μοναδικές σου ποιότητες» (Fingeroth: 48). Φυσικά, πρόκειται για φαντασίωση αλλά για μια απαραίτητη φαντασίωση για να προχωρά κανείς.

Ο Captain America – σχεδιασμένος από τον Jo Simon και τον Jack Kirby λίγο καιρό μετά τον Σούπερμαν – ήταν εξαρχής ένας πιο δοσμένος αντιφασίστας. Οι εκδότες του Σούπερμαν περιόρισαν τις μάχες του με τους ναζί για να μη χάσουν τη γερμανική και την ιταλική αγορά – παρόλο που τελικά οι ίδιες οι αγορές εκεί στην Ευρώπη έλυσαν το πρόβλημα απαγορεύοντας την κυκλοφορία του αγοριού από τον Κρύπτον. Εκείνος κατά κανόνα νικούσε όσους έδερναν τις συζύγους τους και όσους διέπρατταν δολοφονίες. Ο Captain America, όμως, μοίραζε μπουνιές στους ναζί, τυπικό σχεδιαστικό χαρακτηριστικό των οποίων ήταν βέβαια οι ηλίθιες μπότες τους. Για αυτά τα τεύχη, ο Jo Simon ανακαλεί πως δέχτηκαν πολλά μέιλ στο γραμματοκιβώτιο τους από Αμερικανούς που έγραφαν «Θάνατος στους Εβραίους» με αποτέλεσμα να βάλουν 24ωρη αστυνομική φύλαξη έξω από το στούντιο τους (Fingeroth: 58). Η ιστορία του Captain America: ο νεαρός Steve Rogers, από το νοτιοανατολικό Μανχάταν, θέλει να καταταγεί στον αμερικάνικο στρατό για να πολεμήσει τον χίτλερ, ωστόσο είναι ανίκανος για στράτευση για παθολογικούς λόγους, δέχεται έτσι να ενταχθεί σε ένα στρατιωτικό πείραμα που θα του δώσει υπερδυνάμεις – μεγάλη φυσική δύναμη βασικά – όμως αφού το πείραμα επιτυγχάνεται, ο επιστήμονας που τον «δημιούργησε», δολοφονείται από έναν κατάσκοπο των ναζί. Βασικός του εχθρός ήταν ο Red Skull ο οποίος είχε φτιαχτεί από τον ίδιο τον Χίτλερ – άλλο ένα επιστημονικό πείραμα πάνω σε έναν «μέσο Γερμανό πολίτη» (Fingeroth: 108).

Η πάλη των υπερηρώων με τον φασισμό και τον αντισημιτισμό – πιο έμμεσα – έδειχνε και τη διάθεση και στάση των δημιουργών τους αλλά και των εκδοτών – όλοι τους Εβραίοι – απέναντι στο ρατσισμό. Μπορεί να πει καμιά ότι διαφαινόταν μια στάση άμυνας και αξιοπρέπειας γύρω από την βασική ταυτότητα. Πολλοί Εβραίοι την περίοδο του '40 ήθελαν να μπουν στον πόλεμο ως Αμερικανοί, μαζί με τον Ρούζβελτ, για να πολεμήσουν τον χίτλερ. Τα αδέρφια τους βρίσκονταν στο έλεος τους. Και οι ΗΠΑ θα ήταν το πρώτο ιστορικά έθνος το οποίο θα έμπαινε στον πόλεμο έστω και έμμεσα για τους Εβραίους του – ή τουλάχιστον αυτή η εντύπωση κυριάρχησε.

Ο Captain America ήταν και το πρώτο κόμιξ που πράγματι έπειτα χρησιμοποιήθηκε προπαγανδιστικά από τον αμερικάνικο στρατό. Ενδεικτικά, στα τέλη του 1942 πάνω από το 30% του έντυπου υλικού που αποστελλόταν σε αμερικάνικες στρατιωτικές βάσεις ήταν κόμιξ. Για να μην υπερβάλουμε, βέβαια, αξίζει να ειπωθεί ότι τα κόμιξ στην αμερικάνικη κοινωνία θεωρούνταν μέχρι τότε – και για τις επόμενες δύο δεκαετίες ίσως – 'απλώς βλακείες'. Δεν ήταν κάτι τιμητικό για όποιον τα διάβαζε. Ήταν δείγμα μη σοβαρότητας, παιδιάστικα πράγματα και ίσως και κάτι ύποπτο. Ενδεικτικά πάλι, όταν ο γκάγκστερ Dukey Maffetore συνελήφθη στη Ν. Υόρκη, από τον Τύπο της εποχής παρουσιάστηκε ως 'ψυχικά ανώμαλος' επειδή βρήκαν κόμιξ του Σούπερμαν στο δωμάτιο του (Jones: 214). Ο Joe Simon, ή ο Bill Finger του Batman ή και ο Stan Lee έκρυβαν, έλεγαν ψέμματα ή χρησιμοποιούσαν ψευδώνυμα για να μην καταλάβει κανείς ότι γράφουν ή σχεδιάζουν κόμιξ. Ο Lee και ο Finger, εξάλλου,

θέλανε να γίνουν μυθιστοριογράφοι. Μόνο χρόνια αργότερα, τις επόμενες δεκαετίες, η περίοδος της ραδιοφωνικής και τηλεοπτικής παρουσίασης των κόμιξ θα βοήθούσε το είδος να γίνει πιο προσιτό και αποδεκτό από την αμερικάνικη κοινωνία.

II. SILVER AGE: Spiderman, Fantastic Four

Με το τέλος της δεκαετίας του ’40, τέλειωσε η ‘χρυσή περίοδος’ των κόμιξ και άρχισε η πτώση τόσο των υπερηρώων όσο και των αντιφασιστικών κόμιξ. Ο περιοδικός τύπος τη δεκαετία του ’50 έκανε μια μετάβαση στις ιστορίες τρόμου, όπως τη δεκαετία του ’30 είχε επιμείνει στις ιστορίες σεξ και εγκλημάτων. Αν το ’31 γεννήθηκε ο Dick Tracy, το ’50 γεννήθηκαν οι «Ιστορίες από την Κρύπτη». Πολλοί καλλιτέχνες απολύθηκαν και στούντιο έκλεισαν, ιδιαίτερα όσα δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν στους ρυθμούς ανταγωνιστικότητας της εποχής και αυτού που ο Will Eisner είχε μάλλον φτιάξει πρώτος: την αλυσίδα παραγωγής κόμιξ που έβγαζαν εβδομαδιαία χιλιάδες σελίδες. Ένας άλλος λόγος συρρίκνωσης των κόμιξ, στα τέλη της δεκαετία του ’50, ήταν η σταδιακή εξαφάνιση του ‘newsstand’ και του μικρού ‘candy store’ και η αντικατάσταση τους από τα σούπερ μάρκετ τα οποία δεν δέχονταν στα ράφια τους κόμιξ.

Παράλληλα, το να ‘σαι Εβραίος στις ΗΠΑ μετά το Ολοκαύτωμα σήμαινε μια μεγαλύτερη αποδοχή, έστω και μέσω της ταυτότητας του θύματος. Ο αντισημιτισμός έγινε γνωστός και του δόθηκε μια προσοχή, έστω και προσωρινά. Ταυτόχρονα, όμως, η γλώσσα των Εβραίων μεταναστών της Αμερικής, πέθαινε. Στην Ευρώπη θα τη μιλούσαν πια όλο και λιγότεροι. Αλλά και στις ΗΠΑ. Η Un-American Activities Committee, η αμερικανική κρατική οργάνωση, επέβαλε απαγόρευση έκδοσης εντύπων που δεν μεταφράζονταν στα αγγλικά και έβγαιναν μόνον στα Yiddish. Αυτό ήταν ένα άμεσο χτύπημα στον εβραϊκό Τύπο. Γενικά, το να ‘σαι Εβραίος άρχιζε να είναι ΟΚ αν και οτιδήποτε ήταν θορυβωδώς και ανοιχτά εβραϊκό συνέχιζε να βρίσκει τοίχους: συγκεκριμένα η αριστερή εβραϊκή παράδοση και η εβραϊκή πολιτισμική περηφάνια (Jones: 236). Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ήρθε η λογοκρισία και το μακαρθικό κλίμα για να περιορίσει ακόμα λίγο τα κόμιξ. Ήταν ακατάλληλα, λέει, για τα παιδιά. Στο Ντιτρόιτ, την Ιντιανάπολις, ακόμη και τη Ν. Υόρκη απαγορεύτηκαν δεκάδες κόμιξ. Στο Σικάγο οι καθολικοί διοργάνωναν και μαζικά καψίματα (Jones: 241-242).

Δύο ακόμη Εβραίοι, ο εκδότης Bill Gaines και ο κομίστας Al Feldstein, «*τόλμησαν να απαντήσουν πολιτικά: ... είπαν ιστορίες για όχλους λιντσαρίσματος, ρατσιστές και μπάτσους μικρών επαρχιακών πόλεων που παγίδευαν αθώους*». Τα κόμιξ τους, θεωρήθηκαν με επίσημη ανακοίνωση του αμερικανικού στρατού ‘ανατρεπτικά’ και για την εταιρεία τους, δημιούργησαν κι ένα φάκελο στο FBI (Jones: 257).

Ήταν ενδιαφέρον ότι την καμπάνια επίθεσης στη ‘βιαιότητα των κόμιξ’ και την ‘ακαταλληλότητα’ τους για τα παιδιά, την εξαπέλυσαν Εβραίοι μετανάστες επίσης, αλλά διαφορετικού background από αυτό που περιγράψαμε πριν. Γερμανοί ή Αυστριακοί Εβραίοι που είχαν φτάσει στις ΗΠΑ από τα 1840 ή Εβραίοι πρόσφυγες αυτών των χωρών, διανοούμενοι ή ψυχίατροι, που είχαν προλάβει να φύγουν πριν το Ολοκαύτωμα – πολλοί από τους τελευταίους αριστερής επιρροής μάλιστα. Είναι

ευνόητο ότι μεταξύ των δύο κοινοτήτων αυτών – αν μπορούν να θεωρηθούν συμπαγείς – υπήρχε ένας εσωτερικός ανταγωνισμός. Οι νέοι ανατολικοευρωπαίοι Εβραίοι του Μανχάταν ήταν η ντροπή των παλιών μεταναστών Εβραίων. Η σύγκρουση – πάνω στο πεδίο των κόμιξ – ήταν μια σύγκρουση που παρουσιάστηκε με το γνωστό μανδύα της (υψηλής) τέχνης απέναντι στην (λαϊκή) ‘κουλτούρα’. Ο Fredric Wertham, επηρεασμένος από την κριτική των επίσης Εβραίων μαρξιστών προσφύγων στις ΗΠΑ Αντόρνο και Χόρκχάιμερ γύρω από την κουλτούρα της βιομηχανίας διασκέδασης,[1] ήταν ο πρωτοπόρος της επίθεσης στα κόμιξ – παρόλο που για να την επιτύχει συντάχθηκε και με τα συντηρητικότερα χριστιανικά κομμάτια της αμερικάνικης κοινωνίας. Οι Μπάτμαν και Ρόμπιν κατηγορήθηκαν πως ενσωμάτωναν ομοσεξουαλικές φαντασιώσεις με αποτέλεσμα να παραγγελθεί επειγόντως ο γυναικείος χαρακτήρας της Cat Woman, ενώ για ομοσεξουαλικά ... ‘πάθη’ καταγγέλθηκε και η αμαζόνα Wonder Woman. Το 1954 – που διεξάγεται αυτή η επίθεση – στον αμερικανικό ψυχιατρικό οδηγό νοσημάτων (το DSM), η ομοφυλοφιλία έχει μια εξέχουσα θέση.[2]

---

1 Σύμφωνα με τους Αντόρνο και Χόρκχαϊμερ, "*η μαζικά παραγόμενη διασκέδαση ήταν σχεδιασμένη για να εξάρει τα πάθη και έπειτα να παράσχει μια ψευδή βολική λύση που αφήνει τον καταναλωτή με ένα αίσθημα καλώς έχουσας έλλειψης αρμονίας με τις πραγματικότητες της ζωής. Αυτό οδηγεί τους ανθρώπους μακριά από την αληθινή, εξατομικευμένη τέχνη που προκαλεί το στοχασμό. Παρόλο που ο μόνος ρητός στόχος της βιομηχανίας είναι το κέρδος, το αποτέλεσμα της είναι μια μαζική απάτη που οδηγεί τους ανθρώπους στην πολιτική αδιαφορία και τους κάνει τα τέλεια θύματα του φασισμού και του καπιταλισμού*". Ο Wertham όπως και ο Αντόρνο, βέβαια, πίστευαν ότι μια εξέχουσα διανοητική ελίτ θα απομάκρυνε ... τον κόσμο από τέτοιες απάτες όπως η βιομηχανία της διασκέδασης (Jones: 272-273).

2 Παραφωνία στον κόσμο της ψυχολογίας και της ψυχιατρικής σε σχέση με τα κόμιξ ήταν ο ψυχολόγος William Moulton Marston – μη Εβραίος – ο οποίος όχι μόνο δεν μισούσε τα κόμιξ αλλά δημιούργησε κι ένα από τα πιο πετυχημένα όλων των εποχών: την Wonder Woman! Ο Marston χαρακτηριζόταν ήδη από τη δεκαετία του ’30 από αντισυμβατικές ιδέες γύρω από το σεξ, τα φύλα αλλά και τη θέση των γυναικών σε μια πατριαρχική κοινωνία. Μέχρι τότε, υπήρχαν γυναικείοι χαρακτήρες στα κόμιξ αλλά οποιαδήποτε από αυτές, δεν είχε καμία τύχη μπροστά στους άντρες υπερήρωες. Ο Marston πρόσφερε την ψυχολογική του ειδίκευση για να παραχθεί μια υπερηρωίδα που θα άρεσε στα παιδιά (αν και κυρίως τα αγόρια όπως φάνηκε από έρευνες οι οποίες έδειξαν ότι τα περισσότερα κορίτσια διάβαζαν Σούπερμαν, ενώ το κοινό της αμαζόνας ήταν κατά 90% αγόρια). Ο Marston δήλωνε σε συνέντευξη του την εποχή εκείνη πως η Wonder Woman είναι δείγμα μιας ψυχολογικής προπαγάνδας για ένα νέο τύπο γυναίκας που, όπως πίστευε, θα έπρεπε να κυριαρχήσει στον κόσμο! Η βία και το μίσος που χαρακτήριζε τον κόσμο του ‘40, κατά τον Marston, θα έβρισκαν το τέλος τους μόνο αν η ανδρική εξουσία παραδινόταν στη γυναικεία (Jones: 205, 207, 208).

Αξίζει να σημειωθεί υπανικτικά εδώ ότι υπάρχει και μια ιστορία αρρενωποτήτων που τρέχει παράλληλα με την ιστορία των υπερηρώων, όπως είναι αναμενόμενο: εδώ ρόλο έπαιξαν για να σχεδιαστούν τα μπράτσα των υπερηρώων και να γραφτούν τα ανδραγαθήματά τους, όχι μόνο οι προβολές πάνω στην ισχύ του αμερικάνικου έθνους που έκαναν οι κομίστες αλλά, όπως λέει ο Gerard Jones, και η μεταναστευτική συνθήκη των Εβραίων μεταναστών της εποχής ως τέτοια. Οι περισσότεροι δημιουργοί των κόμιξ μεγάλωσαν χωρίς πατέρα, είτε λόγω φυσικής απώλειας είτε συναισθηματικά. Στους περισσότερους απ’αυτούς, όπως συμβαίνει ακόμα και σήμερα με πολλά παιδιά μεταναστών, δεν τους επιτράπηκε από τις συνθήκες της ζωής να ζήσουν την παιδική τους ηλικία, ενηλικιώνοντάς τους απότομα μέσα απο΄τη δουλειά. Ονειρεύτηκαν το «αύριο», «τους ανθρώπους ή τους άντρες του αύριο» μέσα από τα κόμιξ επιστημονικής φαντασίας, το μέσο που ένωνε την εποχή την πλειοψηφία των παιδιών – και ειδικά των αγοριών – στις ΗΠΑ, με πολλούς από αυτούς να προβάλλουν πάνω στις επιτυχίες των υπερηρώων και τις δικές τους ατομικές επιτυχίες στις δουλειές τους. Με την καθόλου ευκαταφρόνητη διαφορά ότι ενώ όλα τα άλλα παιδιά απλώς τα διάβαζαν, τα παιδιά των Εβραίων μεταναστών τα σχεδίαζαν και τα έγραφαν κιόλας με μισθό λίγα δολάρια για κάθε σελίδα. Οι σχέσεις τους και οι ανασφάλειες τους γύρω από τις ενίοτε ματαιωμένες αρρενωπότητες τους, τη σεξουαλικότητα, την εξουσία, τη βία και την τότε υπερχείλιση του

Παραδόξως, αυτή η επίθεση έφερε μακροπρόθεσμα την αναγέννηση του είδους των κόμιξ. Τα κόμιξ αναγκάστηκαν να απομακρυνθούν από τις σκέτες μπουνιές και να γίνουν πιο ‘βαθιά’: στο είδος μπήκαν προβληματισμοί περί ιστορίας, εσωτερικοί προβληματισμοί ατομικής επιτυχίας ή αποδοχής μέσα στα κοινωνικά πλαίσια, προβληματισμοί γύρω από την ‘απώλεια’ κτλ. Μια ευδιάκριτη διαφορά με τα κόμιξ της εποχής του ’40 ήταν ότι μεταξύ «καλών υπερηρώων» και των «κακών» τους αντιπάλων σταμάτησε να υπάρχει αυτό το τεράστιο χάσμα και δημιουργήθηκαν περισσότερες γκρίζες ζώνες. Αντίστοιχα, το Ολοκαύτωμα άρχισε να μπαίνει περισσότερο ως προβληματισμός. Γενικά, οι υπερήρωες που έβγαζε η Marvel Comics «*συναισθηματικά ήταν πιο εύθραυστοι, με εσωτερικές συγκρούσεις γύρω από το ποιοι ήθελαν να είναι και κραυγαλέοι στη χρήση των δυνάμεων τους, καθώς και την έκφραση των διαφορετικών προσωπικοτήτων που ενσωμάτωναν*» (Jones: 301).

Οι πρώτοι «κακοί» με προσωπικότητα ήταν στους **Fantastic Four** (1961): ο *Namor* ήταν ένας εξόριστος από την πατρίδα του κι ο *Doctor Doom*, τσιγγάνικης καταγωγής που είχε υποστεί σειρά διώξεων στο παρελθόν, με αποκορύφωμα την εμφάνιση εικόνων στο κόμικ που θύμιζαν στρατόπεδα συγκέντρωσης. Από την άλλη, δημιουργούνταν και οι «κλασικοί κακοί», όπως ο *Hate-Monger* (1963), ο οποίος αν και πρώην ναζί, η μάσκα του πλέον θύμιζε το καπέλο της Κου-Κλουξ-Κλαν. Ο Σούπερμαν άρχισε να επισκέπτεται όλο και περισσότερο, με ταξίδια μέσα στο χρόνο, τον παλιό του πλανήτη και να μπλέκει σε προσωπικά αδιέξοδα. Ωστόσο, κανένα θέμα περί εβραϊκότητας δεν ήταν ακόμη ρητό. Ο αντισημιτισμός της αμερικάνικης κοινωνίας – αν και όχι βίαιος, τουλάχιστον όσο ο ευρωπαϊκός – άφηνε την ενσωμάτωση των Εβραίων μεταναστών να συνεχίζει να αιωρείται ως ζήτημα.

Ο **Spiderman** (1962), που είναι δημιούργημα της περιόδου αυτής, είναι ο πρώτος υπερήρωας που συζητά τα ψυχολογικά του ζητήματα – άμεσα συνδεδεμένα με την κοινωνική του αποδοχή. Ο Peter Parker είναι ένας σπασίκλας που προσπαθεί πολύ να γίνει αποδεκτός αλλά δεν τα καταφέρνει, βοηθά και ευχαριστεί τους άλλους αλλά πάντα γίνεται παρεξηγήσιμος και καταδικάζεται. Εμφανίζονται αρκετοί να τον μισούν ακόμη και ως Spiderman – ως διαφορετικό – παρά τα όσα κατορθώνει. Ο Spiderman ως outsider της κοινωνίας που ζει, καταλαβαίνει καλύτερα τις αξίες της που για τους παραδοσιακούς ντόπιους έχουν γίνει αόρατες. Το δικαίωμα του όμως να παρεμβαίνει έτσι, του αμφισβητείται γιατί δεν έχει αυτόν τον ανορθολογικό δεσμό με την κοινωνία που έχουν υποτίθεται δικαιωματικά οι insiders (Fingeroth: 100-101). Έτσι, η ενσωμάτωση γίνεται ένα αιώνιο «παιχνίδι» με βήματα μπροστά και αμέσως μετά βήματα πίσω. Η πλήρης ενσωμάτωση είναι ουτοπική, ακόμα και σε μια ‘ανοιχτή κοινωνία’, ένα ‘έθνος μεταναστών’, όπως το αμερικάνικο.

III. Το εκκρεμές των X-Men

Οι X-Men δημιουργούνται το 1963 από τον Jack Kirby και τον Stan Lee (Marvel Comics). Το 1975 επανασχεδιάζονται από τον Chris Claremont, έναν μισό Εβραίο

κόσμου από τα διάφορα ατομικά Εγώ αντανακλούν, σύμφωνα με κάποιους ιστορικούς των κόμιξ, πάνω στα έργα τους (Jones: XV).

Άγγλο μετανάστη στην Αμερική. Η κύρια θεματολογία του κόμικ είναι τα ζητήματα εθνικότητας, θρησκείας, κουλτούρας κτλ, πως γίνονται αποδεκτά από μια ομοιογενή κοινωνία και πως γίνονται αντικείμενο διαπραγμάτευσης μέσα στις κοινότητες των ‘διαφορετικών’. Η μεταφορά για την ετερότητα στο κόμικ είναι η ‘μετάλλαξη’ οπότε η διάκριση των ατόμων στη Γη γίνεται μεταξύ ‘μεταλλαγμένων’ και ανθρώπων. Πλέον, με τη δεκαετία του ’60 υπάρχει με το X-Men μια μετάβαση στα κόμιξ από ατομικούς υπερήρωες σε ομάδες υπερηρώων.

Και, βέβαια, το Ολοκαύτωμα παραμένει πεδίο εστίασης όλου του κόμικ. Από σκόρπιες ατάκες μέχρι τις προσωπικές ιστορίες των υπερηρώων αλλά και ρητούς πια εβραϊκούς χαρακτήρες στο κόμικ, είναι παντού. Ο Jack Kirby έβαλε στους X-Men πολλές εικόνες από τους τρόμους των ναζί, όπως τις είχε δει και σχεδιάσει ο ίδιος κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής του θητείας στον Β’ Π.Π. Η τέχνη του Kirby να σχεδιάζει χρησιμοποιήθηκε από τον στρατό τότε, βάζοντας τον μαζί με ειδικές δυνάμεις σε περιοχές που ελέγχονταν από τους ναζί για να σχεδιάζει ότι έβλεπε. Ο Kirby, σε μία από αυτές τις αποστολές, είδε εκεί και ημιθανείς Εβραίους κάποιων στρατοπέδων εξόντωσης. «*Στο επεισόδιο Weapon-X των X-MEN η σύγκριση γίνεται φανερή: η μία ιστορία επικεντρώνεται στο νεαρό μεταλλαγμένο Billy Taylor, ο οποίος οδηγείται με την οικογένειά του στο στρατόπεδο συγκέντρωσης μεταλλαγμένων που ονομάζεται ‘Neverland’ (Χώρα του Ποτέ). Οι εικόνες έρχονται κατευθείαν από φωτογραφίες και φιλμ για το Ολοκαύτωμα: βάναυσοι φρουροί, πύργοι, σειρές ανθρώπων που στέκονται στο χιόνι περιμένοντας να μπουν στη διαδικασία, όπως και τα τατουάζ. […] Στις «Μέρες του Μελλοντικού Παρελθόντος» (Days of Future Past) που πρωτοδημοσιεύτηκε το 1980 στους Uncanny X-MEN 141-2, σε αυτά τα δύο τεύχη λοιπόν, ένας επισκέπτης συναντά τους X-MEN, προερχόμενος από ένα αποκαλυπτικό μέλλον όπου σχεδόν όλοι οι X-MEN έχουν σκοτωθεί και δίνει μια εικόνα του Ολοκαυτώματος που περιμένει όλους τους μεταλλαγμένους αν τα πράγματα δεν αλλάξουν.*» (Garrett, 2008: 98) Αυτός ο επισκέπτης είναι εν τέλει, όπως αποκαλύπτεται, μια Εβραία γυναίκα, η μοναδική Εβραία που παίζει στη σειρά X-MEN, η Kitty Pryde, η οποία έχει προέλθει από ένα μέλλον που χαρακτηρίζεται από γενοκτονίες κατά τις οποίες οι άνθρωποι ορίζονταν από ένα γράμμα που θα φορούσαν πάνω στα ρούχα τους (όπως και το κίτρινο αστέρι) κτλ.

Το κόνσεπτ των X-Men είναι ότι κάποτε, μετά τον Β’ Π.Π., τη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι, συνέβησαν μεγάλα ατυχήματα έκλυσης ραδιενέργειας στον πλανήτη με αποτέλεσμα να μεταλλαχθεί το ανθρώπινο γονίδιο. Εδώ – στο ζήτημα της ραδιενέργειας και της οικολογίας – χτυπούσε και ένα ισχυρό αντανακλαστικό φόβου της τότε ψυχροπολεμικής αμερικανικής κοινωνίας. Οι ‘μεταλλαγμένοι’ ζουν διάσπαρτοι μέσα στον πληθυσμό, ανακαλύπτοντας σε κάποια φάση της ζωής τους τη μετάλλαξή τους. Το να είσαι μεταλλαγμένος, όπως ήταν οι X-Men, ήταν μια ευθεία αναφορά στο ζήτημα της φυλής (race). «*Οι X-Men ήταν αντικείμενο φόβου από έναν κόσμο ολόκληρο τον οποίο είχαν ορκιστεί να σώσουν, διατύπωση που θυμίζει αρκετά το συνεχιζόμενο φθόνο και φόβο που πάντα κάποιοι μη-εβραίοι έφεραν προς τους Εβραίους καθώς πίστευαν ότι είχαν ένα ιδιαίτερο συμβόλαιο με το Θεό. […] Όσο περνούσαν τα χρόνια … οι θεματικές της προκατάληψης και της καταπίεσης που συζητιόνταν στους X-MEN επεκτάθηκαν ώστε να συμπεριλαμβάνουν όλους τους ανθρώπους που αντιμετωπίζονταν διαφορετικά εξαιτίας του ότι ήταν αυτοί που ήταν. […] Το να σε*

μισούν και να σε διώκουν απλά επειδή είσαι αυτός που είσαι απέγινε η ένταση που θεμελίωνε τις ιστορίες των X-MEN, ξανά και ξανά, το κείμενο που ενώνει το νήμα μεταξύ των προκαταλήψεων που οι X-MEN αντιμετωπίζουν αλλά και της Τελικής Λύσης του Χίτλερ» (Garrett, 2008: 97)

Κάποιοι από αυτούς, οι X-Men, οργανώνονται για να αντιμετωπίσουν το φόβο και το μίσος των ανθρώπων προς όφελος μιας ειρηνικότερης συνύπαρξης με τους ανθρώπους – παλεύουν για έναν πιο δίκαιο κόσμο, χωρίς διακρίσεις όπου άνθρωποι και μεταλλαγμένοι θα ζουν μαζί. Κάποιοι άλλοι μεταλλαγμένοι, όμως, γίνονται εκδικητικοί και μνησίκακοι ως προς το μίσος και τις προκαταλήψεις των ανθρώπων και οργανώνονται προκειμένου να καταστρέψουν τους ανθρώπους. Αυτοί οι τελευταίοι, με αρχηγό τον Magneto παίζουν το ρόλο των – ας πούμε – «κακών μεταλλαγμένων». Οι περισσότερες ιστορίες των «κακών μεταλλαγμένων» ανοίγουν θέματα ‘γκρίζων ζωνών’: π.χ. υπάρχουν δύο απ’ αυτούς, η Witch και ο Quicksilver, που κυνηγιούνται από τα σπίτια τους, μόλις μαθαίνεται η μετάλλαξη τους, από όχλους με πυρσούς κάπου στην ανατολική Ευρώπη. Ο ίδιος ο Magneto, ο θεωρούμενος «αρχηγός των κακών», είναι είτε Εβραίος είτε Ρομά, πάντως σίγουρα επιζών του Ολοκαυτώματος με τατουάζ τον αριθμό στο χέρι, θύμηση του στρατοπέδου συγκέντρωσης. Με τον «αρχηγό των καλών», τον Charles Xavier ή αλλιώς Professor X, σε πολλά τεύχη υπάρχει μια αμοιβαία κατανόηση των πραγμάτων. Ο ανταγωνισμός μεταξύ X-Men και «μνησίκακων μεταλλαγμένων» έγινε πιο συνειδητός, πάντως, και από τους ιστορικούς των κόμιξ όταν ο Claremont παραδέχτηκε τη διχοτομία που υπήρχε στο μυαλό των δημιουργών γύρω από τον ανταγωνισμό μεταξύ Martin Luther King και Malcolm X (Fingeroth: 121), των ηγετών δηλαδή του μαύρου κινήματος που πάλευαν ο καθένας ξεχωριστά εναντίον του λευκού αμερικάνικου ρατσισμού και υπέρ της διατήρησης της πολιτισμικής ταυτότητας των αφρο-αμερικανών. Έτσι, ο Magneto ως χαρακτήρας ταλαντεύεται ανάμεσα στον ‘μεταλλαγμένο εθνικισμό’ και την ‘αντι-αποικιοκρατική αντίδραση’ ενώ ο Charles Xavier πάγια υπέρ της συνύπαρξης. Το «Ποτέ Ξανά!» όσον αφορά το φασισμό και τα στρατόπεδα εξόντωσης είναι κάτι που ο Magneto παίρνει στα σοβαρά. Ακόμη κι αν είναι «ο κακός του κόμικ», δρα με γνώμονα αυτό που πιστεύει ότι είναι προς όφελος του ‘λαού’ του. «*Όταν ο Magneto των κόμιξ καταλαμβάνει το έθνος της Genosha και εγκαθιδρύει εκεί την πατρίδα των μεταλλαγμένων, φαίνεται μια ξεκάθαρη αναλογία με την εβραϊκή εμπειρία μετά τον Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο, την εγκαθίδρυση του Ισραήλ στην Παλαιστίνη το 1948. Εκεί, επιτέλους, πιστεύουν ότι μπορούν να είναι ασφαλείς από ανθρώπους που θα ήθελαν να τους σκοτώσουν*» (Garrett, 2008: 100) επειδή γεννήθηκαν ως μεταλλαγμένοι. «*Η λύση του Magneto ήταν πάντα ο χωρισμός και ο ανοιχτός ανταγωνισμός – και η χρήση βίας αν χρειαστεί. Αλλά παρόλο που οι X-MEN έπρεπε να παλέψουν και ξανά να παλέψουν πολλές φορές, ποτέ δεν αγκάλιασαν τις λύσεις του Magneto, και σε αντίθεση με πολλά κόμιξ …* [το X-MEN] *τελειώνει με την επίλυση του ζητήματος με λόγια κι όχι με βία.*» (Garrett, 2008: 100) Ο Xavier Charles υποφέρει από μια αντίστοιχη κρίση της πίστης του. Πότε εμφανίζεται να κατανοεί τον αγώνα του Magneto και πότε παρουσιάζεται ως εχθρός του, στηριζόμενος στη βελτίωση των σχέσεων ανθρώπων-μεταλλαγμένων διά της αποτίναξης των στερεοτύπων από τους μεταλλαγμένους. Ο σκοπός των X-MEN δεν είναι μόνο να προωθήσουν την ειρήνη και τη συμφιλίωση, αλλά και μια υγιή αφομοίωση: να καταπιέσουν τους πόθους τους για εκδίκηση επενδύοντας σε ένα

μέλλον αμοιβαιότητας και ισότητας. Ο Magneto αντιτείνει βεβαίως ότι φτάνουν πια τα δάκρυα για τους νεκρούς μας, είναι η ώρα της δύναμης και της δράσης να τα αντικαταστήσουν. Οι προβληματισμοί που παρουσιάζονται στους X-MEN δεν είναι άσχετοι και με προβληματισμούς που ξεκινούν από την εβραϊκή θεολογία. Ο εβραίος θεολόγος Richard Rubenstein στο βιβλίο του, *Μετά το Άουσβιτς*, «*ισχυρίζεται πως αν υπήρχε ένα ιδιαίτερο συμβόλαιο μεταξύ Εβραίων και Θεού πριν το Ολοκαύτωμα, ξεκάθαρα πλέον δεν υπάρχει. Ο Θεός, αν υπάρχει, δεν κούνησε το δαχτυλάκι του για να σταματήσει το τι συνέβαινε. Έτσι, ο μοναδικός στον οποίο μπορούν να στηριχτούν οι Εβραίοι είναι ο εαυτός τους…*» (Garrett, 2008: 101).

Το X-Men είναι και το πρώτο κόμικ που έχει μια αφροαμερικανίδα στους βασικούς του πρωταγωνιστές, την Storm. Η Storm, σε ένα τουλάχιστον τεύχος, φέρεται να απευθύνεται στον Wolverine με τα εξής: «*Φίλε μου σταμάτησα να πιστεύω στην τύχη τη μέρα που είδα να σφάζονται μπροστά στα μάτια μου οι γονείς μου, ενώ εγώ επέζησα*». Μέσα από τέτοιες ατάκες αφήνεται ένα παράθυρο για μια ματιά στους αιώνες καταπίεσης των μαύρων στις ΗΠΑ (Fingeroth: 127). Το X-Men, απεικονίζοντας τέτοιους ανταγωνισμούς, βάζει γενικά ιδέες περί συνύπαρξης στο τραπέζι: 'Μην κρίνεις ένα πρόσωπο από την συλλογικότητα στην οποία ανήκει', 'Μην κρίνεις ένα πρόσωπο από την εμφάνιση του', 'Μην καταλογίζεις σε μια ολόκληρη ομάδα ή συλλογικότητα τα λάθη του ενός', «*το να 'σαι διαφορετικός, δεν σημαίνει απαραίτητα ότι είσαι χειρότερος – ή και καλύτερος από κάποιον άλλον*» (Fingeroth: 129) κτλ και όπως ήταν φυσικό από το 1970 άρχισαν να το αγκαλιάζουν διάφορες μειονότητες της αμερικάνικης κοινωνίας, όχι μόνο μετανάστες και Εβραίοι. Στην ταινία, εξάλλου, υπάρχουν μεταφορές που αντανακλούν προβληματισμούς που έρχονται και από άλλα πεδία κοινωνικού αποκλεισμού, όπως των gay ή των αποκλεισμών της αρτιμέλειας. Εν τέλει, το X-Men αποτελεί ένα κόμικ με κεντρικό προβληματισμό την ενσωμάτωση και τη δημιουργία κοινοτήτων των 'διαφορετικών', περήφανων για τη διαφορετικότητα τους, που κάνουν προσπάθεια να αρθρώσουν αυτόνομο και ανεξάρτητο λόγο αυτοπροσδιορισμού. Φυσικά, όλα αυτά συμβαίνουν και τροφοδοτούνται από τα κινήματα της εποχής (των μαύρων, των ομοφυλόφιλων κτλ).

Με το τέλος της εποχής των *X-MEN*, όταν φτάνουμε δηλαδή στα 1980 περίπου, η ρητή εμφάνιση εβραϊκών χαρακτήρων, στα κόμιξ αλλά και στα animation και τα τηλεοπτικά καρτούν πια, είναι συχνότερη. Έτσι, ως δείγμα μιας μακράς πορείας ενσωμάτωσης, στους *Simpsons* θα εμφανιστεί ο Krusty the Clown, κατά κόσμον Herschel Krustofsky, στο *Futurama* ο Dr. Zoidberg (δημιουργός: Mat Groening), στο *South Park* ο Kyle Broslofski, ο οποίος έχει πάρει στοιχεία της ζωής του ίδιου του δημιουργού της σειράς (Matt Stone). Χωρίς να σημαίνει, βέβαια, ότι δεν υπάρχουν και χαρακτήρες οι οποίοι διατηρούν με περισσότερη μυστικότητα την ταυτότητα τους, π.χ. ο *Shrek*, του William Steig. Σε αντίθεση με τον Αστερίξ (Goschiny), τον Ποπάϋ (Max & Dave Fleischer), τον Duffy Duck και τον Porky Pig (Warner Brothers), οι νέοι χαρακτήρες ή ήρωες ενσωματώνουν πια περήφανα στοιχεία της ταυτότητας τους, π.χ. μια Yiddish προφορά ή άλλες πολιτισμικές συνήθειες, αλλοιώνοντας εξάλλου σε μια σχετικά ανοιχτή κοινωνία, όπως οι ΗΠΑ, συμπαγείς έννοιες όπως η εθνική συνείδηση, η λευκότητα, οι προκαταλήψεις κτλ. Ακόμη περισσότερο, οι προσπάθειες ανάδειξης των προβλημάτων της εβραϊκής ταυτότητας σε συνθήκες Διασποράς επεκτάθηκαν και σε άλλα είδη,

νουβέλας ή του λεγόμενου graphic novel, με πιο γνωστά αποτυπώματα της διαδικασίας αυτής, το *MAUS* του Art Spiegelman που διαπραγματεύεται την εμπειρία των γονιών του στα στρατόπεδα συγκέντρωσης ή και του Will Eisner που αφιέρωσε όλα τα έργα του στις εβραϊκές γειτονιές του Μανχάταν του προηγούμενου αιώνα κι ένα από αυτά, πιο συγκεκριμένα, στην έκθεση του αντισημιτικού προπαγανδιστικού μύθου των *Πρωτοκόλλων των Σοφών της Σιών*.

IV. Φαντασία και ... I want my scalps!

«Θα μάστε σκληροί με τους Γερμανούς και με όλη τη βαναυσότητα μας θα γνωρίζουμε ποιοι είμαστε. Θα βρουν τα ίχνη της βαναυσότητας μας στα disemboweled, διαμελισμένα, disfigured σώματα των αδερφών τους τα οποία θα αφήνουμε πίσω μας, κι οι γερμανοί δεν θα μπορούν να μην φαντάζονται τη βαναυσότητα που υπέφεραν τα αδέρφια τους στα χέρια μας, κάτω από τις μπότες μας και στις αιχμές των μαχαιριών μας. Και θα τους αρρωστήσουμε έτσι τους Γερμανούς, θα μιλάν για εμάς οι Γερμανοί κι οι Γερμανοί θα μας φοβούνται». Lt. Aldo Raine, από την ταινία ΆΔΟΞΟΙ ΜΠΑΣΤΑΡΔΟΙ

Ο Τέοντορ Αντόρνο έγινε γνωστός, μεταξύ άλλων, και για την απόφανση του πως δεν μπορούν να γραφτούν ποιήματα μετά το Άουσβιτς. Για τον Αντόρνο, η φαντασία – και μέσω αυτής η τέχνη – αποτελούσε μόνο ένα μέσο αποφυγής από την άσχημη πραγματικότητα. Για άλλους η φαντασία είναι, όμως, σημαντική γιατί ορισμένες φορές είναι πιο πραγματική κι από την πραγματικότητα. Η φαντασία εκφράζει την επιθυμία για μια άλλη πραγματικότητα και εν τέλει μιλάει για την ίδια την πραγματικότητα που βιώνουμε. Η φαντασία φανερώνει αυτή τη διττή σχέση της με την πραγματικότητα ιδιαίτερα, δε, πάνω στο τραυματικό. Όταν η πραγματικότητα είναι πολύ αποκρουστική για να την αντιμετωπίσουμε, όταν είναι τραυματική, καταφεύγουμε ορισμένες φορές στη φαντασία για να την επεξεργαστούμε καλύτερα. Αυτό μοιάζει να έγινε και όταν στις αρχές του 20ου αιώνα τα παιδιά των εβραίων μεταναστών στις ΗΠΑ ξεκίνησαν το είδος των comics δημιουργώντας όλη τη σειρά των υπερ-ηρώων που χρησιμοποιούσαν τις υπερδυνάμεις τους για να σώσουν τους ανθρώπους από το Κακό. Ο Αϊσνερ θεωρούσε βέβαιο ότι ο «Σούπερμαν» είναι μια εκσυγχρονισμένη εκδοχή «του γκόλεμ, ενός πήλινου αγάλματος φτιαγμένου, σύμφωνα με έναν εβραϊκό θρύλο του 16ου αιώνα, από έναν ραββίνο για να προστατεύει τους Εβραίους της Πράγας». Αν στο μέτωπο του γκόλεμ έγραφε κάποιος την εβραϊκή λέξη emet (αλήθεια), το αγαλματίδιο ζωντάνευε. Και ήταν άτρωτο μέχρι να σβήσει κάποιος από τη λέξη το αρχικό ‘e’ (διότι met στα εβραϊκά σημαίνει θάνατος). «*Οι Εβραίοι εκδιωγμένοι επί αιώνες χρειάζονταν*», εξηγούσε ο Αϊσνερ, «*ήρωες ικανούς να τους προστατεύουν από τις σκοτεινές δυνάμεις*» ή και να 'χουν πίστη σε κάτι ανώτερο ή υπερπραγματικό που θα έσωζε τους αδερφούς τους στην Ευρώπη.

Πίσω στα εγκόσμια: αν και δεν είναι του είδους των κόμιξ ή των υπερ-ηρώων, να δώσουμε μια σύντομη αναφορά για το τέλος, για ένα άλλο προϊόν της φαντασίας: τους Άδοξους Μπάσταρδους του Quentin Tarantino. Σε μια σκηνή που ο σκηνοθέτης γύρισε αλλά τελικά έκοψε από την ταινία, ο άδοξος μπάσταρδος, με το όνομα Donny the Bear, που «επεξεργαζόταν» τα κεφάλια των γερμανών με το μπαστούνι του μπεϊζμπολ, πριν φύγει για την αποστολή του στη Γερμανία, επισκέπτεται Εβραίους μετανάστες της

γειτονιάς του στη Βοστόνη. Επισκεπτόμενος μια γριά Εβραία, που του προσφέρει τσάι στο σπίτι της, τη ρωτά:

- Donny Donowitz: Κυρία Himmelstein, έχετε αγαπημένους στην Ευρώπη για τους οποίους ανησυχείτε;
- Κα. Himmelstein: Τι σε ωθεί εσένα, νεαρέ, να κάνεις τέτοιες παράξενες προσωπικές ερωτήσεις;
- Donny: Τις κάνω γιατί θα πάω στην Ευρώπη. Και θα αποδώσω δικαιοσύνη.
- Κα. Himmelstein: Και πως ακριβώς σκοπεύεις να το κάνεις αυτό, Joshua? (Εκείνος κρατά το ρόπαλο του μπέϊζμπολ.)
- Donny: Μ' αυτό.
- Κα. Himmelstein: Και τι ακριβώς θα κάνεις μ' αυτό το παιχνίδι;
- Donny: Με αυτό θα σπάσω στο ξύλο μέχρι θανάτου κάθε Ναζί που θα βρω.... Κάνω βόλτα στη γειτονιά. Αν έχετε αγαπημένους στην Ευρώπη, κάποιους για των οποίων την ασφάλεια φοβάστε, θα ήθελα να γράψετε το όνομα τους πάνω στο ρόπαλο.

Η 90χρονη κυρία Χίμελσταϊν του λέει: «Δώσε μου το σπαθί σου Gideon. Στο ταξίδι σου θα είμαι στο πλευρό σου» και πάνω στο μπαστούνι γράφει το όνομα Madelaine. Ας σημειωθεί ότι Gideon στην παλαιά διαθήκη είναι το όνομα του δικαστή.

Είναι γνωστό το κακό που έπαθε η νεοναζιστική οργάνωση Storm Front στις ΗΠΑ και τα ξυρισμένα στη Γερμανία με την συγκεκριμένη ταινία. Στην ανατολική γερμανία, στην Hoyerswerda κι αλλού, απείλησαν την ιδιοκτήτρια ενός σινεμά να αποσύρει την ταινία γιατί θα έβαζαν βόμβα! Στο Ισραήλ και στις ΗΠΑ, αντιθέτως, το κοινό – σε πολλές σκηνές – ξέσπαγε σε χειροκροτήματα. Τέτοια τέχνη αναζωπυρώνει τα πάθη. Όπως όταν ο υπουργός προπαγάνδας των ναζί Goebbels αναφωνούσε: «ο Σούπερμαν είναι Εβραίος!», απαγορεύοντας τη διακίνηση και προτρέποντας στο κάψιμο όσων κόμιξ είχαν ήδη φτάσεις από τις ΗΠΑ στην Ευρώπη. Τέτοια προϊόντα φαντασίας, όμως, όπως οι *Μπάσταρδοι*, εκτός των παθών, επαναφέρουν και το σκεπτικό των υπερηρώων χωρίς ιδιαίτερες υπερδυνάμεις και κάνουν, τουλάχιστον κάποιους από εμάς, να αναρωτιόμαστε: τι θα είχε γίνει αν είχε επιτύχει κάποια απόπειρα δολοφονίας από τις 39 που έλαβαν χώρα κατά του Χίτλερ μεταξύ 1921 και 1944; Η ιστορία μπορεί να είχε πάρει άλλο μονοπάτι, η Shoah ίσως είχε ... σταματήσει. Αυτά είναι φυσικά θεωρίες, αλλά ... [η ταινία σε βάζει σε πειρασμό να σκεφτείς πως] οι άνθρωποι έχουν την δύναμη να κάνουν την ιστορία και να κάνουν την διαφορά στον κόσμο συμμετέχοντας σε πολιτικούς αγώνες. Οι άνθρωποι φτιάχνουν την ιστορία τους. Και το ζήτημα είναι να την αλλάξει κανείς. Με αυτή την έννοια, οι Άδοξοι Μπάσταρδοι αποτελούν ένα κινηματογραφικό αντιφασιστικό έργο που δίνει έμφαση στη σημασία και τη δυνατότητα της αντίστασης στον φασισμό σε έναν κόσμο στον οποίο η απειλή του φασισμού δεν έχει εξαλειφθεί...». Πέρα από την απλή απόλαυση του να διαβάζεις ή να βλέπεις να διαδίδονται αντίστοιχα προϊόντα της φαντασίας, ένα συμπέρασμα που θα μπορούσε να μας αφορά είναι η συνειδητοποίηση του εύθραυστου της ιστορίας, ο ρόλος του ατόμου σε αυτήν – και ειδικά την ιστορία του αντιφασισμού – καθώς και, γενικότερα, τη σημασία αυτού που ονομάζεται «πολιτική από τα κάτω».

Antifa Negative, Ιούλιος 2012.

φλάιερ για την 2η παρουσίαση του κύκλου, Ιούλιος 2012

Το κείμενο αυτό αποτέλεσε αλλού επεξεργασία κι αλλού σύνοψη και μετάφραση αποσπασμάτων των παρακάτω βιβλίων:
- ***MEN OF TOMORROW***, Gerard Jones, London: William Heinemann, 2005.
- ***DISGUISED AS CLARK KENT: Jews, Comics, and the Creation of the Superhero,*** Danny Fingeroth, New York: Continuum, 2007
- ***HOLY SUPERHEROES!*** Greg Garrett, London: Westminster John Knox Press, 2008

Κανένας, μα κανένας δεν ήθελε να ακούσει...

Η σημερινή εκδήλωση εντάσσεται σε έναν ευρύτερο κύκλο αυτομόρφωσης με θέμα τον αντισημιτισμό. Ως συλλογικότητα θεωρούμε βασικό άξονα του αντιφασισμού μας και κάθε αντιφασισμού την αποκάλυψη και στοχοποίηση του μίσους που εκφράζεται άμεσα και έμμεσα εναντίον των εβραίων. Ακόμα περισσότερο, καθώς ζούμε και υπάρχουμε στην κόλαση που ονομάζεται ελληνική κοινωνία, επιθυμούμε την ανάδειξη του αντισημιτισμού ως συστατικού στοιχείου αυτού του ρατσιστικού βόθρου. Πρακτικές όπως η αναπαραγωγή ευφάνταστων θεωριών συνομωσίας, ανέκδοτων για «σαπούνια-εβραίους», στερεοτύπων περί «τσιγγουνιάς» και «απληστίας», για μας δεν αποτελούν τυχαίο χαρακτηριστικό της σημερινής ελληνικής πραγματικότητας, αντίθετα έχουν βαθιές ρίζες στο παρελθόν και γι' αυτό, σε αυτή την τρίτη εκδήλωση, στρεφόμαστε στην ελληνική ιστορία και συγκεκριμένα στο κομμάτι που αφορά την Θεσσαλονίκη. Τα 100 χρόνια που φέτος συμπληρώνονται από το 1912 με την προσάρτηση της 'Ιερουσαλήμ των Βαλκανίων', της Θεσσαλονίκης, στο ελληνικό κράτος έχουν το δικό τους συμβολισμό. Αυτά τα 100 χρόνια φαίνεται πως ήταν ικανός χρόνος για να τροποποιηθεί και να ξαναγραφτεί η ιστορία, να καταγραφεί στην ιστορική μνήμη και στα σχολικά βιβλία, με τρόπο που να συμφέρει φυσικά τον εθνικό κορμό. Βέβαια είμαστε σίγουρες ότι οι ντόπιοι θεσσαλονικείς -και όχι μόνο- που με ευλάβεια τήρησαν μια ρατσιστική επιθετική στάση απέναντι στον εβραϊκό πληθυσμό, καμία δυσκολία δε συνάντησαν στο να θάψουν εξαρχής βαθιά στις συνειδήσεις τους τον αφανισμό μιας ολόκληρης κοινότητας. Όπως το εβραϊκό νεκροταφείο θάφτηκε κάτω από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο, με αντίστοιχο τρόπο, η συγκάλυψη και σύμπραξη του ελληνικού πληθυσμού στο Ολοκαύτωμα καλύφθηκε μέσω σύγχρονων μύθων.

Ως γνωστόν οι έλληνες αρέσκονται να νανουρίζουν τον πατριωτισμό τους με παραμυθάκια περί ανθρωπιάς, φιλοξενίας και αλληλοβοήθειας. Στην κορυφή των διαδόσεων που ακολούθησαν λάμπει ο μύθος περί διάσωσης των εβραίων από έλληνες στους δύσκολους καιρούς. Όχι μόνο αποποιούνται τις ευθύνες που τους αναλογούν για το έγκλημα των εγκλημάτων, το Ολοκαύτωμα, ταυτόχρονα, με περίσσιο θράσος μιλάνε για βοήθεια των ομάδων που βάλλονταν. Την ίδια ώρα, υπάρχουν συγκεκριμένα ποσοστά που απεικονίζουν το μέγεθος του εβραϊκού πληθυσμού που εξοντώθηκε σε κάθε περιοχή, τα οποία και δίνουν επάξια στην ελλάδα μια θέση ανάμεσα στις χώρες που έχουν τα πρωτεία στην εξόντωση εβραίων. Ενδεικτικά: η Θεσσαλονίκη έχασε το 96% των Εβραίων της, η Καστοριά το 96% επίσης, οι Σέρρες και η Ξάνθη το 99%, η Δράμα το 97%, η Κέρκυρα και τα Ιωάννινα το 91%, η Κρήτη το 98%, η Κως και η Ρόδος το 89%. Κι ας μη γελιόμαστε, υπάρχουν και αντίθετα παραδείγματα όπως αυτό της Αλβανίας, οι κάτοικοι της οποίας έδειξαν βοήθεια στους διωκόμενους εβραϊκούς πληθυσμούς και συνέβαλαν στη διάσωσή τους, στο σύνολο τους μάλιστα.

Η ελλάδα είναι μία χώρα αντισημιτών. Και αυτό είναι κάτι που αποδείχτηκε σε έναν πρότερο χρόνο ήδη, τότε που ο ελληνικός στρατός εισέβαλλε στην Θεσσαλονίκη και σε αγαστή συνεργασία με τον όχλο ξυλοκόπησε και τραυμάτισε εβραίους (και μουσουλμάνους φυσικά). Αλλά και στην πυρκαγιά του 1917 όταν το ελληνικό κράτος

πέταξε από το κέντρο της πόλης τους Εβραίους κατοίκους της. Αλλά και στο πογκρόμ ελλήνων της φασιστικής οργάνωσης ΕΕΕ εναντίον της εβραϊκής συνοικίας Κάμπελ το 1931. Ας μην παραβλέπουμε ότι κοινός παρανομαστής αυτών των περιστατικών είναι οι κινήσεις που έγιναν ώστε η θεσσαλονίκη - μέχρι πρότινος κατά βάση εβραϊκή πόλη - να εξελληνιστεί, άμεσα και εγγυημένα. Και για να πραγματοποιηθεί αυτό ο,τιδήποτε μη αφομοιώσιμο, μη ελληνικό έπρεπε να διωχθεί και να εξαφανιστεί με κάθε δυνατό τρόπο.

Δε θα ήταν υπερβολή αν λέγαμε ότι το 1942 και το Ολοκαύτωμα ήρθαν σαν επιστέγασμα της υπόθεσης της Θεσσαλονίκης. Και πάλι ο ελληνικός πληθυσμός έδειξε με σαφή τρόπο τις διαθέσεις και τους σκοπούς του. Η "τελική λύση" στο ζήτημα ολικής ενσωμάτωσης της πόλης στο ελληνικό κράτος δόθηκε και 55.000 εβραίοι που κατοικούσαν μέχρι πριν εκεί, σχεδόν αφανίστηκαν. Η ιστορία είναι κάπως διαφορετική από αυτό που θέλουν να προβάλουν οι έλληνες με τον βαθύ πολιτισμό και το εξευγενισμένο ήθος φιλοξενίας τους. Οι χριστιανοί δωσίλογοι φρόντισαν ώστε τα απαραίτητα προσωπικά στοιχεία των Εβραίων κατοίκων της περιοχής να φτάσουν στα χέρια των ναζί με ασφάλεια, γνωρίζοντας ότι μ΄ αυτόν τον τρόπο οδήγησαν στο θάνατο έναν ολόκληρο πληθυσμό. Πέρα από την ανόθευτη ελληνική ταυτότητα που απέκτησε με αυτόν τον τρόπο η θεσσαλονίκη, ας μην ξεχνάμε το υλικό όφελος που αποκόμισαν οι ντόπιοι πλέον έλληνες από την λεηλασία των εβραϊκών περιουσιών. Έχοντας εξασφαλίσει με τον πιο βέβαιο τρόπο ότι οι Εβραίοι κάτοικοι δεν θα επέστρεφαν ποτέ πίσω, οικειοποιήθηκαν κάθε περιουσιακό τους στοιχείο, συνεργαζόμενοι πολλές φορές με την γερμανική πλευρά που είχε αναλάβει να σβήσει καλά τα ίχνη των εβραίων. Κατοικίες Εβραίων πέρασαν σε έλληνες ιδιοκτήτες μέσω των ναζί με εικονικές πωλήσεις σε εξευτελιστικές τιμές ή και με άμεση ιδιοποίηση τους από τους χριστιανούς. Αυτοί ήταν οι έλληνες που «έσωζαν εβραίους»: συνεργάτες των ναζί, δωσίλογοι, πλιατσικολόγοι, δολοφόνοι. Για το συγκεκριμένο ζήτημα, πιο αποκαλυπτική και λεπτομερής είναι η ακαδημαϊκή έρευνα των τελευταίων χρόνων.

Η συγκεκριμένη εκδήλωση για μας έχει δυο άξονες. Πρώτη **βασική μας πρόθεση είναι να αναδείξουμε την πολυετή σχέση ελληνικής κοινωνίας και φασισμού, η οποία εκτείνεται βαθιά στο χρόνο**. Θα ήταν μια καλή ευκαιρία να λήξουν οι αυταπάτες όσων μιλούν για αντιφασισμό και θεωρούν ότι ο νεοναζισμός είναι ένα σύγχρονο πυροτέχνημα που έσκασε λόγω δυσμενών συγκυριών, ότι σχεδόν μισό εκατομμύριο ψηφοφόροι της χρυσής αυγής και έλληνες που στηρίζουν αυτές τις πρακτικές φύτρωσαν σε μια μέρα. Η ελληνική κοινωνία επιδεικνύει μια συνεπή στάση ρατσισμού αλλάζοντας υπό συνθήκες το αντικείμενο των επιθέσεων της. Όποιος στέκει έκπληκτος μπροστά στα υψηλά ποσοστά αλλά και στην απήχηση του νεοναζιστικού κόμματος σήμερα, θεωρώντας τους φασίστες συγκυριακό σημείο των καιρών μας, κρατάει μια επιφανειακή στάση στο ζήτημα και αγνοεί ιστορικά δεδομένα - στην καλύτερη περίπτωση μόνο. Ενώ μάλλον αυτό που συμβαίνει είναι ότι κρατά μια συνειδητή στάση στήριξης και προώθησης εθνικιστικών αντιλήψεων και πρακτικών. Όταν ζεις σε μια χώρα που αριστερά και αντισημιτισμός πάνε πακέτο, η μόνη έκπληξη είναι ότι τους καρπούς αυτής της μακρόχρονης προσπάθειας απολαμβάνει τώρα η χ.α. κι οι άλλες πατριωτικές δυνάμεις, αν όχι κι η ελαν/ελαρ (ελληνική αναρχία/ ελληνική αριστερά). Μόνο όταν αυτή η αριστερά ανάγει τον ρατσισμό και τον αντισημιτισμό/ αντισιωνισμό

σε στοιχειώδες ανθρώπινο δικαίωμα των ελλήνων κι αυτοί αντί να το αναγνωρίσουν αυτό σαν καλή πρόθεση, στις κάλπες προτιμούν την γνήσια εκδοχή του (χρυσή αυγή) ε, ναι, τότε είναι έκπληξη γι’ αυτούς. Δικός μας στόχος είναι ένας συγκεκριμένος αντιφασισμός, με σαφή επίγνωση συσχετισμών που δεν τρέχει πανικόβλητος να μαζέψει τα πρόσφατα σπασμένα. Η ελληνική κοινωνία είναι βαθιά ποτισμένη με ρατσισμό και αντισημιτισμό και αγνοώντας αυτά τα δυο στοιχεία δε φτάνουμε, λοιπόν, μακριά.

Εξίσου σημαντική πρόθεσή μας, **είναι η όξυνση της μνήμης**. Συνειδητοποιούμε ότι μια από τις τραγικές συνέπειες του Ολοκαυτώματος ήταν η ουσιαστική δυσκολία να υπάρξει στο λόγο το βίωμα αυτού του λαού. Από τη μια, η φυσική εξόντωση μεγάλου αριθμού Εβραίων πρακτικά εγγυήθηκε σιωπή γύρω από το ζήτημα. Από την άλλη, η αντιμετώπιση του κυρίαρχου πληθυσμού προς όσους επέζησαν του θανάτου έκλεισε και πάλι τα στόμα-τα. Θέλουμε να δώσουμε φωνή σε αυτούς που δεν είχαν την ευκαιρία να εκπροσωπήσουν το κομμάτι της προσωπικής ιστορίας τους. Και να ανοίξουμε χώρο για συζήτηση. Σε αυτή την εκδήλωση, στις προβολές τουλάχιστον, θα ακούσετε φωνές επιζώντων. Κι ασφαλώς με αυτό τον τρόπο θέλουμε να καταστήσουμε τους εαυτούς μας ικανούς να θυμόμαστε και να διευρύνουμε την επιφανειακή μας μνήμη. «Κανένας δεν ήθελε να ακούσει, μα κανένας». Αυτά είναι τα λόγια που εκφράζουν το βίωμα μιας εκ των επιζώντων της θεσσαλονίκης και κατά τη γνώμη μας συμπυκνώνουν ξεκάθαρα τη συγκάλυψη των όσων συνέβησαν. Τέλος με αυτήν τη συζήτηση θέλουμε να θυμίσουμε ότι το Ολοκαύτωμα δεν συνέβη μόνο στην Πολωνία ή στην Γερμανία αλλά και στην ελλάδα αλλά και πιο συγκεκριμένα στην αυλή της ελληνικής αριστεράς, να φέρουμε έτσι το νήμα αυτής της μνήμης στον ση-μερινό αντιφασισμό.

Antifa Negative, Νοέμβριος 2012.

Μύθοι και πραγματικότητα για την εξόντωση των Εβραίων της Θεσσαλονίκης

Θα ασχοληθώ σήμερα με μερικούς από τους μύθους περί της εξόντωσης των Εβραίων της Θεσσαλονίκης επειδή παρόλον ότι τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια έχουν εν μέρει ανατραπεί από την σύγχρονη ελληνική και ξένη βιβλιογραφία[3], καθορίζουν ακόμη την κοινή γνώμη. Θεωρώ ότι η διαιώνισή τους (ως ταμπού) αποτρέπει τον ουσιαστικό διάλογο και μειώνει την ιστορική ενσυναίσθηση των ελλήνων πολιτών καθώς απενοχοποιεί τους θύτες και τους ντόπιους συνεργάτες τους και αποδίδει την ευθύνη της καταστροφής τους στους ίδιους τους Εβραίους, δηλαδή τα θύματα. Αφορμή αποτέλεσαν ορισμένες δηλώσεις ιστορικού σε εκπομπή της ΕΡΤ3 για την Κατοχή στην Ελλάδα οι οποίες ανέφεραν ότι η εξόντωση των Εβραίων της Θεσσαλονίκης οφειλόταν αποκλειστικά στον προδοτικό ρόλο του αρχιραβίνου της κοινότητας τους Τσβί Κόρετς, ότι οι Χριστιανοί φέρθηκαν υποδειγματικά και ότι δεν υπήρχε αντισημιτισμός στην Ελλάδα αλλά και αν υπήρχε όσος και να ήταν αυτός η τύχη των Εβραίων της Θεσσαλονίκης ήταν προδιαγραμμένη από τα σχέδια των Γερμανών. Υπονοείται ότι ο τοπικός αντισημιτισμός δεν βοήθησε στην ολοκληρωτική εξόντωση αλλά ότι οι Γερμανοί και οι ίδιοι Εβραίοι ήταν οι μόνοι υπεύθυνοι για την εξόντωσή τους

Οι ιδέες αυτές που χρησιμοποιούν επιλεκτικά το παράδειγμα άλλων περιοχών στην Ελλάδα[4] όπου οι Εβραίοι σώθηκαν χάρη στην συμπαράσταση των χριστιανών συμπολιτών τους, δεν έχουν σχέση με την πραγματικότητα επειδή δεν ισχύουν για την περίπτωση της Θεσσαλονίκης όπου ζούσε το 70% των Ελλήνων Εβραίων, οι οποίοι αντιμετωπίστηκαν τουλάχιστον με εχθρική αδιαφορία. Παρόμοιες ερωτήσεις-προτάσεις δέχτηκα και εγώ από τον ίδιο συνεντευκτή σε ανάλογη τηλεοπτική συνέντευξη η οποία προβλήθηκε στην ΕΡΤ3 στις 27 του Οκτώβρη. Πρόκειται για επικρατούσες και παράλληλα βαθειά αντισημιτικές αντιλήψεις που αν το σκεφτεί κανείς βλέπουν έναν Ιούδα στο πρόσωπο του κάθε εβραίου και συνεπώς ενισχύουν τα ρατσιστικά στερεότυπα. (Παράλληλα οδηγούν στο παρανοϊκό νεοναζιστικό συμπέρασμα ότι οι Εβραίοι επινόησαν το Ολοκαύτωμα για να φτιάξουν το κράτος του Ισραήλ)

---

[3] Ρένα Μόλχο "Η διδασκαλία περί του Ολοκαυτώματος στο ελληνικό σχολείο" *THE BOOKS'JOURNAL*, NO.16, Φεβρουάριος 2012, σσ.52-55. Andrew Apostolou, "Strategies of Evasion: Avoiding the Issue of Collaboration and Indifference during the Holocaust in Greece," στο Roni Stauber, επιμ., *Collaboration with the Nazis: Public Discourse after the Holocaust*, New York and London: Routledge, 2010, σσ.138-65, Daniel Carpi, "A New Approach to Some Episodes in the History of Jews in Salonika During the Holocaust:Memory, Myth and Documentation" στο *Last Ottoman Century and Beyond:The Jews in Turkey and the Balkans, 1808-1945,* τομ.2, επιμ. M. Rozen,Tel Aviv, 2002, σσ.259-289. Minna Rozen, "Jews and Greeks Remember Their past:The Political Carreer of Zvi Koretz(1933-1943)», *Jewish Social Studies:History, Culture, Society,* n.s.12, αριθμ.1(Fall 2005): σσ.111-166. Andrew Apostolou "The Exception of Salonika": Bystanders and Collaborators in Northern Greece," *Holocaust Genocide Studies* 14, no. 2, (2000): σσ. 165-196.

[4] Την Αθήνα, τον Βόλο, την Χαλκίδα, την Ζάκυνθο και την Κατερίνη.

"κανένας, μα κανένας δεν ήθελε να ακούσει..."

μαθήματα ελληνικού αντισημιτισμού
ή σβήνοντας τα ίχνη 55.000 Εβραίων
της Σαλονίκης

σάββατο, 03 Νοε 2012, 6μμ

-"salonica"(ντοκιμαντέρ του Paolo Poloni για την Σαλονίκη της ετερότητας και τη σημερινή της λήθης)

- "εκτός ιστορίας: by-standing and standing by",(ντοκιμαντέρ της Φώφης Τερζίδου για παραδείγματα διάσωσης και "διάσωσης" εβραίων στην ελλάδα)

κυριακή, 04 Νοε 2012, 6μμ

- συζήτηση με τη Ρένα Μόλχο

απαγορεύεται δια ροπάλου η είσοδος σε αντισημίτες

NEGATIVE CONNECTION

αρχείο ★ 71
αυτόνομο εργαστήρι έρευνας και αυτομόρφωσης

καλλιδρομίου και ζωσιμάδων στα εξάρχεια

αφίσα για το διήμερο της 3ης παρουσίασης του κύκλου, Νοέμβριος 2012

Στην περίπτωσή μας θεωρούμε ότι οι μύθοι αυτοί, που υιοθετούνται και επίσημα από την πολιτεία[5], συγκαλύπτουν τα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι Έλληνες Εβραίοι

[5] Photini Constandopoulou and Thanos Veremis, *Documets on the History of Greek Jews. Records from the Historical Archives of the Ministry of Foreign Affairs*, Αθήνα, 1998. Οι συγγραφείς και επιμελητές του τόμου επέλεξαν 150 από τα 1500 έγγραφα από το Αρχείο του

στην κατοχική Θεσσαλονίκη πριν και κατά την εκτόπιση τους. Επιπλέον, θέτουν επί τάπητος τον ρόλο των χριστιανών συμπολιτών τους, αλλά και τις σχέσεις των ιδίων με τους ντόπιους εβραίους, που είναι βέβαιο ότι επηρέασαν σημαντικά την τύχη του εβραϊκού πληθυσμού ο οποίος εξοντώθηκε κατά 96%.

Ο πρώτος μύθος αφορά τον ραβίνο Zvi Koretz που εμφανίζεται ως ο κύριος υπεύθυνος για τον μεγάλο αριθμό των εβραίων θυμάτων επειδή … ήταν κακός σύμβουλος[6], συνεργάστηκε με τους Γερμανούς και τους παρέδωσε τις λίστες των Θεσσαλονικέων Εβραίων. Επισημαίνεται ότι οι επιζήσαντες εβραίοι έλεγαν και ίδιοι ότι ήταν ένας ξένος, ένας προδότης που το έπραξε για να σώσει τον εαυτό του και την οικογένεια του. Οι Δανιέλ Κάρπι και Μίννα Ροζέν με νέες πηγές, ανασκευάζουν την εικόνα του και εξηγούν γιατί οι Θεσσαλονικείς Εβραίοι δεν εμπιστεύονταν και δεν συμπαθούσαν τον Κόρετς[7].

Από το 1930 η ηγεσία της κοινότητας αναζητούσε έναν νέο και σύγχρονο ραβίνο από το εξωτερικό για τη θέση του αρχιραβίνου της Θεσσαλονίκης μετά την αποχώρηση του Μπεν Τσιόν Ουζιέλ στην Παλαιστίνη το 1923. Η ΙΚΘ προσέλαβε το 1933 τον Δρ.Τσβη Κόρετς που ήταν απόφοιτος της ραβινικής θεολογικής σχολής του Βερολίνου και είχε διδακτορικό στην Φιλοσοφία και στις σημιτικές γλώσσες από το πανεπιστήμιο της Βιέννης. Ο Κόρετς μόλις ανέλαβε τα καθήκοντά του εισήγαγε μία σειρά μέτρων που βελτίωσαν σημαντικά την εικόνα της Κοινότητας. Με την επαναφορά του Γεωργίου ΙΙ ο Κόρετς ανέπτυξε στενές σχέσεις με την βασιλική οικογένεια και στη συνέχεια με τον δικτάτορα Ι.Μεταξά, τον οποίο υποστήριξε πολιτικά. Έγινε έτσι ένα δημόσιο πρόσωπο και παράλληλα ο κατεξοχήν κοινοτικός ηγέτης εφόσον εισήγαγε και διοικητικές μεταρρυθμίσεις στην κοινότητα Θεσσαλονίκης καθώς και ένα πρόγραμμα αποκατάστασης για τους άστεγους εβραίους. Παρόλα αυτά ήδη από το 1934 κατηγορήθηκε στον εβραϊκό Τύπο για την αλαζονεία του, τον προκλητικό τρόπο της ζωής του και για την άγνοια του σε εβραϊκά ζητήματα. Για τους ντόπιους σεφαραδίτες ήταν πράγματι ένας ξένος ασκεναζί εβραίος που πρόφερε και τελούσε διαφορετικά τις εβραϊκές προσευχές και έκανε τον σπουδαίο.

Υπουργείου Εξωτερικών για τους Ελληνες Εβραίους με μοναδικό κριτήριο επιλογής των πηγών που αποτυπώνουν το πόσο καλοί ήταν οι Ελληνες Χριστιανοί απέναντι στους Εβραίους. Για προφανείς λόγους προπαγάνδας η συλλογή πρωτοδημοσιεύθηκε σε αγγλική μετάφραση. Μέχρι σήμερα αυτή είναι και η επίσημη πολιτική θέση της Ελλάδας. Andrew Apostolou, “Strategies of Evasion: Avoiding …”, *ό.π.*

[6] Για παράδειγμα, Dan Georgakas, “Safe Havens. Sheltering Jews during the German Occupation of Greece”, *Odyssey*, Αθήνα, July-August 1995, σ.41. Ο δημοσιογράφος γράφει ότι ο μεγάλος αριθμός των εβραίων θυμάτων κατά 96% στη Θεσσαλονίκη οφειλόταν εν μέρει στις κακές συμβουλές του Κόρετς.

[7] Daniel Carpi, “A New Approach to Some Episodes…”ό.π.. Minna Rozen, “Jews and Greeks Remember…», ό.π..

Με το ξέσπασμα του ελληνοϊταλικού πολέμου οι προτεραιότητες άλλαξαν και αυτό ανέστειλε τις αντιδράσεις κατά του Κόρετς. Όταν η Θεσσαλονίκη κατελήφθη από τους Γερμανούς τον Απρίλιο του 1941 ο Κόρετς βρισκόταν στην Αθήνα σε επίσημη αποστολή. Τον Μάιο του 1941 οι Γερμανοί τον συνέλαβαν εκεί ως μέλος του διοικητικού συμβουλίου της Κοινότητας της Θεσσαλονίκης και τον έστειλαν στην Βιέννη όπου και τον φυλάκισαν. Επέστρεψε στη Θεσσαλονίκη εννέα(9) μήνες αργότερα(17.2.1942) όπου επανήρθε στα καθήκοντά του με την έγκριση των Γερμανών και του Σάμπυ Σαλτιέλ, που οι ναζί είχαν διορίσει ως πρόεδρο της ΙΚΘ.

Τα πρώτα επίσημα τα ναζιστικά μέτρα εναντίον των Εβραίων εφαρμόστηκαν την 11 Ιουλίου του 1942 στην Πλ.Ελευθερίας με τη βοήθεια της ελληνικής αστυνομίας, που φιγουράρει σε όλες τις φωτογραφίες. Από τους 7.000 ή 9.000 εβραίους που κατέγραψαν οι δημοτικοί υπάλληλοι, οι 3.000 αποστάλησαν σε καταναγκαστικά έργα. Στις 6 Δεκεμβρίου του 1942, 50 εργάτες του Δήμου με εντολή και παρουσία του γενικού διοικητή Μακεδονίας Β.Σιμωνίδη, κατέστρεψαν ολοκληρωτικά το εβραϊκό νεκροταφείο επειδή οι ηγέτες της κοινότητας δεν μπόρεσαν να ανταποκριθούν στην συμφωνία που είχαν συνάψει με τον Μ.Μέρτεν να μαζέψουν 3,5 δις για να εξαγοράσουν την ελευθερία τους. Λίγες μέρες μετά οι Γερμανοί αντικατέστησαν τον Σ.Σαλτιέλ με τον Κόρετς, τον μόνο από τους άλλους κοινοτικούς ηγέτες που ήταν γερμανομαθής και δέχτηκε να αναλάβει πρόεδρος της ΙΚΘ σε αυτές τις δύσκολες συνθήκες.

Δύο μήνες αργότερα (στις 6.2.1943) κατέφθασαν στην πόλη οι Ντίτερ Βισλιτσένη και Αλοΐς Μπρούνερ για να οργανώσουν την εκτόπιση των Εβραίων στα στρατόπεδα θανάτου. Στις πέντε(5) εβδομάδες που μεσολάβησαν ως την 1η αποστολή στις 15/3 οι Εβραίοι εκδιώχθηκαν από τα σπίτια τους, εγκατέλειψαν τα υπάρχοντά τους και περιορίστηκαν στις εβραϊκές συνοικίες που μετατράπηκαν σε γκέτο[8]. Σε αυτό το διάστημα ο Κόρετς προσπάθησε επανειλημμένα να διαπραγματευθεί με τους Γερμανούς για να σταματήσουν τις εκτοπίσεις[9]. Τέλος, τον Απρίλιο(11) του 1943 με τη μεσολάβηση του μητροπολίτη Γενναδίου ο Κόρετς συνάντησε τον πρωθυπουργό Ι.Ράλλη και τον παρακάλεσε με σπαραχτικό τρόπο να σταματήσει τις εκτοπίσεις[10],

[8] Rena Molho & Joseph Robert White, "Thessalonike" ch. 'Occupied Greece', στο *Encyclopedia of Camps and Ghettoes 1933-1945*, επιμέλεια Geoffrey P.Megargee, ,The united States Holocaust Memorial Museum, Washington 2012, τομ.II, part B, pp. 1844-1848.(γκέττο στην Θεσσαλονίκη δημιουργήθηκαν στους συνοικισμούς Βαρ.Χίρς, Ρεζί Βαρδάρι, Αγ.Παρασκευή, Συγγρού και ακόμη ένα τεράστιο μεταξύ των οδών Εθν.Αμύνης και 25η Μαρτίου).

[9] Κατά τη M.Rozen *ό.π.* σύμφωνα με τη μαρτυρία της συζύγου του που κατατέθηκε στο Yad Vashem.

[10] *Yad Vashem Archives*,(στο εξής *YVA*), αντίγραφο από μικροφίλ έγγράφου 2933300, με αριθμό σφραγίδας 8002527, του ειδικού γραφείου της Guestapo(αστυνομίας ασφαλείας για εβραϊκά ζητήματα, Saloniki-Aegean της 15. 4. 1943 από τον Wisliсeny, (SS Hauptsturmfurher) σελ.1 στα γερμανικά σημείωμα με το οποίο αποστέλλεται στον διοικητή Θεσσαλονίκης -Αιγαίου, Dr.Merten σχετικά με τον αρχιραβίνο Zvi Koretz. Σελίδες 2 και 3, της 16.4.43, προς το Deutsches Generalkonsulat(Γερμανικό Γενικό Προξενείο), με υπογραφή του Dr.Sohonberg.

χωρίς όμως να τον συγκινήσει. Η συνάντηση αυτή προκάλεσε τη σύλληψη και τον εγκλεισμό του Κόρετς που αντικαταστάθηκε από τον Ζ.Αλμπάλα, έναν βιεννέζο εβραίο, ως τότε επικεφαλής της εβραϊκής αστυνομίας. Στην συνέχεια τον Αύγουστο(2) του 1943 ο Κόρετς και η οικογένειά του με 74 επιφανή μέλη της Κοινότητας, ή του Judenrat, που είχαν υπηρετήσει τους Γερμανούς με διάφορους τρόπους, εκτοπίστηκαν μαζί με 367 Εβραίους ισπανικής υπηκοότητας στο Μπέργκεν Μπέλσεν με σκοπό να ανταλλαχθούν με γερμανούς αιχμαλώτους. Αν και ο Κόρετς επέζησε του πολέμου πέθανε από τύφο λίγο μετά την Απελευθέρωση στον δρόμο της επιστροφής. Ωστόσο μόνο μετά την επάνοδό της στη Θεσσαλονίκη η οικογένειά του διαπίστωσε ότι χαρακτηρίστηκε ως προδότης. Επειδή ίσως ήταν αυταρχικός και εξουσιομανής να θεωρήθηκε ότι έπρεπε να γνώριζε και να απέκρυψε την πικρή αλήθεια για το τι θα συνέβαινε προκειμένου να κερδίσει την εύνοια των Γερμανών και ότι τους παρέδωσε πρόθυμα την λίστα των μελών της κοινότητας διευκολύνοντας με αυτόν τον τρόπο την εξόντωση χιλιάδων ατόμων.

Πιθανόν ο Κόρετς να μην κέρδισε την συμπάθεια των Θεσσαλονικέων Εβραίων γιατί είχαν και αυτοί την δική τους έπαρση και δεν ανέχονταν να τους κάνει κουμάντο ένας σπουδαιοφανής γερμανοθρεμμένος «ξένος». Η κατηγορία όμως για την λίστα δεν ευσταθεί καταρχήν 1)επειδή οι Γερμανοί είχαν ήδη αρπάξει όλα τα αρχεία της Κοινότητας πριν από τις εκτοπίσεις και ο Κόρετς δεν είχε επομένως τη δυνατότητα να συγκροτήσει κάποιον κατάλογο χωρίς στοιχεία. Επιπλέον θυμίζουμε ότι από την 1.3 του 1943, 2) όλοι οι Εβραίοι αναγκάστηκαν να προσέλθουν στην κοινότητα και να συμπληρώσουν προσωπικά έντυπα με την διεύθυνσή τους και τα περιουσιακά τους στοιχεία. Οι Γερμανοί είχαν δηλαδή αυτές τις καταστάσεις στα χέρια τους τις οποίες δεν τις χρησιμοποίησαν ποτέ, αλλά θα μπορούσαν να το πράξουν χωρίς να χρειάζονται και άλλες λίστες. 3*) Το μπέρδεμα που γέννησε τον μύθο έγινε όταν με εντολή των Γερμανών στις 7 Μαρτίου του 1943 ο Κόρετς παρέδωσε μια κατάσταση 104 διακεκριμένων εβραίων που επέλεξε σε συνεργασία με το ΔΣ της Κοινότητας για να χρησιμοποιηθούν ως όμηροι –κρατούμενοι που θα εκτελούνταν σε περίπτωση που κάποιος επιχειρούσε να αποδράσει από τα γκέττο όπου είχαν περιορισθεί όλοι οι Εβραίοι της πόλης[11]. Έγγραφα από τα ιταλικά προξενικά αρχεία καταγράφουν με ακρίβεια αυτήν την συγκέντρωση των εβραίων προυχόντων στο κτίριο της Γκεστάπο στην οδό Βελισσαρίου 42, επειδή μεταξύ των παραβρέθηκαν και δύο Ιταλοί Εβραίοι. Σύμφωνα με αυτά δεν ήταν ο Κόρετς αυτός που εκφώνησε τον περίφημο λόγο για να τους τρομοκρατήσει In Memoriam, αλλά κάποιος Γερμανός αξιωματούχος[12]. Ο ίδιος γερμανός αξιωματούχος είπε τότε στον λόγο του που απεύθυνε στους προκρίτους ότι θα τους άφηνε να φύγουν προσωρινά επειδή ο πρώην αρχιραβίνος εγγυήθηκε για την

(no.2933391 και 2933392), απευθύνεται στον Wislischeny, με την παράκληση να διαβαστεί από τον πρέσβη τοθ γερμανικού Ράϊχ (Reich) στην Ελλάδα Πρέσβη Altenborg στην Αθήνα.

[11] Michael Molho και Joseph Nehama, *In Memoriam, Hommage des victims juives des Nazis en Grèce,* Communauté Israélite de Thessalonique, Thessaloniki, 1948, σε ανατύπωση του 1988, σσ.92. Daniel Carpi, "New Approaches in Some Episodes…" *ό.π.*.

[12] Daniel Carpi, "A New Approach to Some Episodes…" *ό.π.*.

υπακοή τους με το σώμα του, δηλαδή με τη ζωή του. Τα έγγραφα αυτά αποδεικνύουν ότι η περιγραφή της συνάντησης που κάνει ο Μ.Μόλχο στο In Memoriam είναι λανθασμένη και προέρχεται από αφερέγγυα πηγή γιατί βάζει τον Κόρετς στη θέση του γερμανού αξιωματούχου που εκφώνησε τον φοβερό λόγο στους παριστάμενους εβραίους προύχοντες και έτσι ο αρχιραβίνος μετατρέπεται σε κακό σύμβουλο που εκφοβίζει τους Εβραίους. Αλλά αν αυτό ήταν αλήθεια ο Κόρετς δεν θα είχε ο ίδιος την εξουσία να τους απελευθερώσει όπως δηλώνεται στο κείμενο του λόγου σε πρώτο πρόσωπο[13]. Όσο για τη λίστα με τα 104 πρόσωπα, που συνέταξε το ΔΣ της Κοινότητας μαζί με τον αρχιραβίνο, αυτή ενδεχομένως θεωρήθηκε ως ευκαιρία από τον Κόρετς που την εκμεταλλεύτηκε γιατί τους γνώριζε καλά και μπορούσε να επιλέξει τους πιο κατάλληλους, ενώ διαφορετικά θα το έκαναν οι Γερμανοί στην τύχη με την μεγαλύτερη ευκολία. Είναι δε βέβαιο ότι αν ο γερμανός αξιωματικός απελευθέρωσε τους ομήρους αυτό οφειλόταν σε πρωτοβουλία του Κόρετς που εγγυήθηκε την υπακοή τους με την ζωή του. Μετά από αυτά εγώ τουλάχιστον έχω πειστεί και συμφωνώ με την Μ.Ροζέν ότι ο Κόρετς έκανε με τον τρόπο και την αντίληψή του ότι μπορούσε για να ανασταλλούν οι εκτοπίσεις και ότι παρότι τιμωρήθηκε για αυτό από τους Γερμανούς, χρησιμοποιήθηκε ως εξιλαστήριο θύμα από τους επιζήσαντες εβραίους που δεν είχαν άλλον τρόπο να εξηγήσουν το κακό που τους βρήκε[14].

Το πρόβλημα είναι ότι ο ίδιος μύθος βρήκε πολλούς και πρόθυμους χριστιανούς αποδέκτες που τον εκμεταλλεύτηκαν και τον διέδωσαν σκοπίμως προκειμένου να συγκαλύψουν τις δικές τους ενοχές και ατασθαλίες. Και ιδού τίθεται αναγκαστικά το ερώτημα της «υποδειγματικής» συμπεριφοράς των Χριστιανών απέναντι στους Εβραίους στην κατοχική και (γιατί όχι και στην προπολεμική Θεσσαλονίκη).

---

[13] Daniel Carpi, "A New Approach το Some Episodes…" *ό.π.*.

[14] Minna Rozen, «Jews and Greeks Remember Their Past…», ΄ό.π. Georges Bensussan, επιμέλεια και εισαγωγή, « editorial" στο 'Les conseils juifs dans l'Europe allemande', Georges Bensussan και Michel Laffitte, επιμέλεια, *Revue d'histoire de la Shoah,* Memorial de la Shoah, Παρίσι, τεύχος 185, Juillet-decembre 2006. σσ. 6-19. Επίσης κατά τον Ιακ.Σιμπή «…Η υπόθεση των εβραϊκών διοικητικών συμβουλίων των ισραηλιτικών κοινοτήτων ή Judenrat στην Κατοχή (και βέβαια) και του Κόρετς έχει πια λυθεί. Είναι δύσκολο η ενασχόληση με τη δημιουργία του μύθου σε μια διάλεξη. Ομως πέραν των στοιχείων αν τοποθετήσουμε τον Κόρετς στο σύνολο της λειτουργίας των 3000 ή 3500 Judenrat που λειτουργούσαν στην Ευρώπη και κάνουμε μια στατιστική εξέταση θα δούμε πως τα Judenrat, το καθένα με τον τρόπο του προσπάθησε να αποθήσει το τέλος. Όταν άρχισαν να καταλαβαίνουν πως κάτι κακό συμβαίνει όμως ήταν πια αργά. Μέχρι το τέλος όμως του 1943 κανείς στα Βαλκάνια δεν ήξερε για εξόντωση. Στην ανατολική Ευρώπη και στις σοβιετικές περιοχές ήξεραν κάτι παραπάνω. Η πιο λογική αντίδραση που έτσι λειτούργησαν τα περισσότερα Judenrat ήταν πως αν κάνουμε ότι μας λένε τότε αποθούμε το τέλος. Όταν πια ήρθε το τέλος και δεν υπήρχε τρόπος λύσης ήταν αργά. Ο Κόρετς έκανε μια πράξη αυτοκτονίας. Πήγε και συνάντησε τον Ράλη χωρίς την έγκριση των Γερμανών. Τότε οι Γερμανοί τον καθαίρεσαν και τον ετοίμασαν για διωγμό. Ο μύθος ότι καλοπερνούσε στο στρατόπεδο δεν έχει βάση διότι το Κόρετς μαζί με άλλους προύχοντες τους προόριζαν για ανταλλαγή αιχμαλώτων και έτσι δεν τον προόριζαν για θάνατο.»

Οι σχέσεις μεταξύ Χριστιανών και Εβραίων στη Θεσσαλονίκη μετά το 1912. Επί 400 χρόνια μέχρι τον Α’ Π.Π. η Θεσσαλονίκη υπήρξε μία εβραιούπολη από τις σπουδαιότερες στον κόσμο. Το 1912 που οι Έλληνες κατέλαβαν την πόλη από τους Οθωμανούς, βρήκαν μια ανθηρή και αναπτυσσόμενη εβραϊκή κοινότητα 80.000 ατόμων τα οποία καθόριζαν τη φυσιογνωμία της σε πολλούς τομείς, εκτός από το εμπόριο. Έκτοτε στόχος της νέας διοίκησης ήταν αποκτήσει η πόλη ελληνικό χαρακτήρα. Ο μεγάλος αριθμός των εβραίων πολιτών και οι πολιτικές αναταραχές όπως ο Α Π. Πόλεμος, το επαναστατικό κίνημα του Βενιζέλου, η πυρκαγιά του 1917 και κατόπιν η μικρασιατική εκστρατεία που οδήγησε στην ήττα του ελληνικού στρατού και η άφιξη των προσφύγων είχαν καθυστερήσει την ελληνοποίηση της μακεδονικής πρωτεύουσας. Η δημογραφική αλλαγή που προέκυψε μετά την εγκατάσταση 100.000 ελλήνων προσφύγων και άνω από τη Μ.Ασία αύξησε τον αριθμό των Χριστιανών και μείωσε τον αριθμό των Εβραίων[15].

Στη διάρκεια της επόμενης δεκαετίας η ελληνική διοίκηση ανέλαβε συστηματικά να μειώσει την εβραϊκή επιρροή στον οικονομικό και στον πολιτικό τομέα. Το 1924 θεσμοθετήθηκε με υποχρεωτικό νόμο η Κυριακή ως η επίσημη αργία, η εκμάθηση της ξένης γλώσσας στο δημοτικό σχολείο απαγορεύτηκε με νόμο. Επίσης, με νόμο εφαρμόστηκε το μέτρο του χωριστικού εκλογικού συλλόγου ή «κολλεγίου» για τους Εβραίους, που τους διαχώριζε με προκλητικό τρόπο από τους υπόλοιπους έλληνες πολίτες[16].

Στην περίοδο του Μεσοπολέμου ο ελληνικός Τύπος στη Θεσσαλονίκη και ειδικά η εφημερίδα Μακεδονία δημοσίευαν συστηματικά άρθρα αντισημιτικής προπαγάνδας με σκοπό να πολώσουν τις σχέσεις μεταξύ των Χριστιανών και των Εβραίων. Αποτέλεσμα αυτής της πρακτικής που δηλητηρίασε την κοινή γνώμη ήταν το πογκρόμ της συνοικίας Κάμπελ τον Ιούνιο του 1931. Συνέπεια της βίαιης αυτής επίθεσης κατά των Εβραίων ήταν η μαζική μετανάστευση χιλιάδων Εβραίων στην Παλαιστίνη και η συρρίκνωση της κοινότητας σε 56.000 άτομα που τώρα δεν ξεπερνούσαν το 20% του πληθυσμού. Η Θεσσαλονίκη όμως δεν απαλλάχτηκε από τα αντισημιτικά στοιχεία που στόχευαν στην εξάλειψη των Εβραίων από την πόλη. Με πρόσχημα την ελληνοποίησή της σκοπός τους ήταν να καταλάβουν τα εβραϊκά σπίτια και τα καταστήματά (που ανέρχονταν σε 1898 επιχειρήσεις). Η περίοδος της Κατοχής στη Θεσσαλονίκη με την αντισημιτική προπαγάνδα που εκπορεύονταν από τις ναζιστικές εφημερίδες Νέα Ευρώπη και Απογευματινή να κλιμακώνεται καθημερινά, την ανασύσταση των αντισημιτικών συλλόγων 3Ε και «Παύλος Μελάς», που δρούσαν ως εθελοντές ταγματασφαλίτες και συνεργάτες του κατακτητή, την επίσημη εφαρμογή των αντιεβραϊκών μέτρων από τον

---

[15] Ρένα Μόλχο, *Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης, 1856-1919. Μια ιδιαίτερη κοινότητα*, Θεμέλιο, Αθήνα, 2001.

[16] Ρένα Μόλχο, «Η αντιεβραϊκή νομοθεσία του Βενιζέλου στον μεσοπόλεμο και πώς μια δημοκρατία μπορεί να γίνει αρωγός του αντισημιτισμού”, στο *Σύγχρονα Θέματα*, τεύχος 82, Ιούνιος, 2003, σς. 53-59. Δημοσθένης Δώδος, *Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης στις εκλογές του Ελληνικού κράτους 1915-1936*, πρόλογος Ηλίας Νικολακόπουλος, Σαββάλας, Αθήνα 2005, σς. κυρίως κεφάλαια 4-9, σσ.153, 169.

1942 ως την εκτόπιση τον Μάρτιο του 1943, με τη συνεργασία των ελληνικών αρχών υπό την ηγεσία του διαβόητου Διοικητή Μακεδονίας Β.Σιμωνίδη, δημιούργησαν το κατάλληλο έδαφος και νομιμοποίησαν όσους επιθυμούσαν την εκτόπιση των Εβραίων προκειμένου να πραγματοποιηθούν τα σχέδια τους και όλων εκείνων που εποφθαλμιούσαν την λεηλασία και την καταπάτηση των εβραϊκών περιουσιών (στην πρώην Ιερουσαλήμ των Βαλκανίων)[17].

Οι Μ.Μαζάουερ και Στρ.Δορδανάς[18] που ασχολήθηκαν εκτενώς με την υπόθεση έχουν καταδείξει πώς με την ίδρυση και την λειτουργία της ΥΔΙΠ όλα αυτά τα «σχέδια» πραγματώθηκαν αυτόματα με την επίφαση της νομιμότητας[19]. Δεν θα τα επαναλάβω επειδή θεωρώ ότι ο κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί να ανατρέξει στις δημοσιευμένες εργασίες. Απλώς θα επικαλεστώ μερικά νέα στοιχεία που ολοκληρώνουν την απομυθοποίηση της «υποδειγματικής συμπεριφοράς» των συμπολιτών των Εβραίων στην περίπτωση της Θεσσαλονίκης ως απάντηση σε όσους ισχυρίζονται ότι δεν διασώθηκαν στην Θεσσαλονίκη επειδή οι ίδιοι δεν έλαβαν υπόψην τις παραινέσεις των Χριστιανών και δεν αναζήτησαν την βοήθειά τους να εγκαταλείψουν την πόλη.

Το ότι πράγματι οι περισσότεροι Θεσσαλονικείς Εβραίοι δεν αναζήτησαν την βοήθεια των συμπολιτών τους δεν είναι βέβαια τυχαίο. Τελευταία, μελετώντας τα φύλλα της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως ανακάλυψα ότι υπήρξε κατοχική υπουργική απόφαση του Υπουργείου Οικονομικών κατά την οποίαν όποιος κατέδιδε Εβραίους επί Κατοχής αμειβόταν με το 10% της περιουσίας του καταδιδόμενου Ισραηλίτη… δηλ. του προδομένου[20]. Σύμφωνα με τον Νόμο 2, ΦΕΚ 6, της 27.10.44 η υπουργική αυτή απόφαση ακυρώθηκε 15 μέρες μετά την Απελευθέρωση με τον 2ο νόμο που υπέγραψε ο Γιώργος Παπανδρέου, μετά τον 1ο που αφορά την γενική επιστράτευση, διατυπώνοντας ρητά ότι οι καταδότες όφειλαν να επιστρέψουν τα «εύρετα» στο ελληνικό δημόσιο, οι ισραηλιτικές περιουσίες έπρεπε να επιστραφούν στους αρχικούς ιδιοκτήτες ατόφιες, χωρίς να παρακρατείται το 10% που είχε δοθεί στους καταδότες, όσοι όμως από τους Ισραηλίτες θα τις διεκδικούσαν θα έπρεπε να καταβάλουν το 5% της αξίας τους υπέρ των εξόδων διαχείρισης της υπόθεσής τους στην ανάλογη δημόσια υπηρεσία. Ιδού λοιπόν η ανάγκη κατασκευής του μύθου «υποδειγματικής συμπεριφοράς» των Ελλήνων (αρχών και ιδιωτών καταδοτών) με την οποία

[17] Bernard Pierron, *Juifs et Chretiens de la Grèce Moderne :Histoire de relations intercommunautaires de 1821 á 1945*, L'Harmattan, Παρίσι, 1996, σς.219-251.

[18] Mark Mazower, «Οι συνέπειες του διωγμού των Εβραίων για την πόλη της Θεσσαλονίκη», στο *Οι Εβραίοι της Ελλάδοας στη Κατοχή*, επιμ.Ρίκα Μπενβενίστε, Βάνιας, Θεσσαλονίκη, 1998, σς.53-61. Στράτος Δορδανάς, «Εξόντωση και λεηλασία:Η Υπηρεσία Διαχειρήσεως Ισραηλιτικών Περιουσιών», στο *Το Ολοκαύτωμα στα Βαλκάνια*, επιμ.Γ.Αντωνίου, Στρ.Δορδανάς, Ν. Ζάικος, Ν.Μαραντζίδης, Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη,2011, σς. 331-352.

[19] Φεκ. 160/1.7.1943 Νόμος 205, η ισχύς του νόμου από 7.3.1943, με 19 άρθρα,υπογράφτηκε από τους Ι.Ράλλη, Πρόεδρος, Κ.Πουρνάρα, Υπ.Δικαιοσύνης.

[20] α) Νόμος 2, ΦΕΚ 6, 27.10.44, β) Αναγκαστικός Νόμος, υπ.αρίθμ.808, άρθρο 2, ΦΕΚ 324, 31.12.1945.

γενικεύεται η απενοχοποίηση των χιλιάδων εμπλεκόμενων καταδοτών. Και για του λόγου το αληθές των «χιλιάδων επωφελούμενων καταδοτών» επισυνάπτω στην εργασία αυτή «Υπόμνημα των Εμπόρων και επαγγελματιών κατόχων Ισραηλιτικών καταστημάτων κενών, αποβιωσάντων Ισραηλιτών εν τη εξορία, Θεσσαλονίκης» προς «…τους Βουλευτές της Δ' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων» της 23ης Μαίου του 1947[21], οι οποίοι διαμαρτύρονται για τους επόμενους νόμους που θεσμοθετήθηκαν με το ίδιο περιεχόμενο και δια των οποίων υποχρεούνται «αδίκως» όπως ισχυρίζονται οι έμποροι και επαγγελματίες της Θεσσαλονίκης να επιστρέψουν τις κατασχεμένες, ουσιαστικά τις καταπατημένες, εβραϊκές περιουσίες που κατείχαν και εκμεταλλεύονταν είτε στους ιδιοκτήτες είτε στο ελληνικό δημόσιο με την υπογραφή της επιτροπής τους να σημειώνει : «εν ονόματι των τρισχιλίων ενδιαφερομένων του αγώνος». Καθώς λοιπόν οι καταδότες είναι τόσοι πολλοί εξηγούνται οι δισταγμοί των Θεσσαλονικέων Ισραηλιτών και καταρρίπτεται ο μύθος της «παραδειγματικής συμπεριφοράς των Ελλήνων Χριστιανών στην περίοδο της Κατοχής » που ως σήμερα εξίσωνε τους χιλιάδες καταδότες με όσους Έλληνες Δικαίους των Εθνών που σε άλλα μέρη της Ελλάδας βοήθησαν και διέσωσαν εβραίους συμπολίτες τους με κίνδυνο της ζωής τους.

Οι μύθοι σε μια τόσο δύσκολη υπόθεση όπως η εξόντωση των Θεσσαλονικέων Εβραίων είναι πολύ περισσότεροι και δεν εξαντλούνται σε μια ανακοίνωση. Έχουν ήδη ανακύψει δύο νέα προβληματικά ζητήματα στην μυθολογία της ιστορίας δηλαδή το θέμα της Διάσωσης των Ελλήνων Εβραίων, το οποίο θα κυκλοφορήσει σε βιβλίο των Ιακώβ Σιμπή και Καρίνας Λάμψα, τον Νοέμβριο στις εκδόσεις Αλεξάνδρεια, καθώς και το ζήτημα της επιστροφής των εβραϊκών περιουσιών το οποίο επεξεργάζεται μεταπτυχιακός φοιτητής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Για όσους έχουν δον κιχωτικά οράματα, καθώς οι ιστορικοί έχουμε πλήρη επίγνωση της ανθεκτικότητας των ιστορικών μύθων, μένει να εξεταστούν «η απουσία του ελληνικού αντισημιτισμού», «η έλλειψη αντίστασης των Ελλήνων Εβραίων που πήγαν ως πρόβατα επί σφαγή», «η πρωτοβουλία των Ελλήνων sondercommando στη εξέγερση στο Αουσβιτς – Μπίρκεναου», το αν αποδόθηκε δικαιοσύνη μετά την Κατοχή, κ.ά. που οπωσδήποτε απασχολούν μόνον εκείνους που επιδιώκουν να κατανοήσουν τι συνέβη.

Ρένα Μόλχο, Νοέμβρης 2013.

[21] Το τετρασέλιδο έγγραφο αυτό αγοράστηκε από παλαιοπώλη και επομένως δεν έχει αρχεακή αρίθμηση.

Αντισημιτισμός: δεξιά, αριστερά κι επαναστατικά

«Μου είπαν για την περίπτωση ενός άνδρα που τον πέταξαν ζωντανό στην φωτιά. Ενός άλλου ονόματι Κικσμαν του έκοψαν την γλώσσα και πέθανε αφού τον πυροβόλησαν με μια σφαίρα διασποράς. Όλοι λένε ότι χρησιμοποιούνταν σφαίρες διασποράς, συμπεριλαμβανομένου του ιατρικού προσωπικού στο νοσοκομείο. Ενός που τον λέγαν Μαρκμαν του έκοψαν και τα δυο αυτιά, ένας από την ίδια οικογένεια απέκτησε δώδεκα χαρακιές με μια σπάθα, ένας άλλος οχτώ. Το πτώμα ενός μικρού κοριτσιού, της Μ. Πόλσκαγια, έδειξε ότι την είχαν κάψει ενώ ήταν ζωντανή. Μια από τις λίστες των θαμμένων (διαθέσιμη από τον αστυνομικό υπάλληλο) περιέχει τα ονόματα δυο εξάμηνων βρεφών, του Αβρούμ Σλομπότσκυ και του Ρουβίν Κόνικ. Έναν άντρα τον σκότωσαν κόβοντάς τον στα δυο. Μπροστά στην συναγωγή περίπου είκοσι Εβραίους τους ξεγύμνωσαν και μετά τους πυροβόλησαν.... Πολλούς τους κρέμασαν μέχρι να πεθάνουν - παράδειγμα ο Μόσκο Ρέμενικ (σε ένα δέντρο στον κήπο του) και έναν πατέρα με τον ανήλικο γιο του, τους Μέγιερ και Μπόρις Ζαμπάρσκυ. Αυτούς τους δυο πειραματικά τους μισοκρέμασαν πρώτα και το αγόρι το ανάγκασαν να σφίξει την θηλιά γύρω από τον λαιμό του πατέρα του».

Μια φήμη για τους Εβραίους. Έτσι όρισε ο Αντόρνο τον αντισημιτισμό. Μια φήμη για τους Εβραίους. Μια απλή φήμη που διαδίδεται σαν πυρκαγιά σε μια κοινότητα. Με οποιαδήποτε αφορμή. Και έτσι ξεκινάει το κυνήγι. Κυνήγια και πογκρόμ σαν το παραπάνω είχαν γίνει συνήθειο στους ρώσους χωρικούς του 19ου αιώνα. Σε αντίθεση με οποιαδήποτε άλλη ρατσιστική επίθεση, τα αντισημιτικά εγκλήματα διαφέρουν. Για δύο λόγους τουλάχιστον. Ο ένας είναι το Ολοκαύτωμα που δείχνει την εξοντωτική φύση του αντισημιτισμού χωρίς 'μεν και αλλά' και χωρίς εξαιρέσεις. Ο άλλος είναι ο ιστορικός χαρακτήρας του ίδιου του αντισημιτικού πάθους. Ο αντισημιτισμός συνιστά ένα ορίζοντα αντιλήψεων, μια κοσμοθεωρία. Είναι η μόνη εκδοχή μίσους που φαντασιώνεται το θύμα της ως Υποκείμενο της Ιστορίας. Μάλιστα, για τον αντισημίτη ολόκληρη η μέχρι τώρα Ιστορία γίνεται αντιληπτή ως το ξετύλιγμα μιας εβραϊκής συνωμοσίας. "*Το να πιστεύει κανείς σε συνωμοσία σημαίνει να μπορεί να δίνει νόημα σε ότι του φαίνεται στερημένο νοήματος*" (Ταγκιέφ). Από την άλλη, η απόδοση ενός συνολικού νοήματος για τον κόσμο αυτόν υπήρξε μια από τις καθ' ύλην αρμοδιότητες της αριστεράς. Και γι' αυτό ακριβώς συζητάμε σήμερα την συνωμοσιολογία ως δομικό στοιχείο του αντισημιτισμού (και αριστερής υφής) σε έναν κόσμο που στερείται νοήματος, αν δεν του το δώσουμε εμείς. Συζητάμε, επιπλέον, για την συνωμοσιολογία ως πρώτο σταθμό στην σειρά σκέψεων κάθε δολοφονικού όχλου αλλά και ως τόπο συναίνεσης στην κάθε φορά εξεύρεση και αποκάλυψη των "ενόχων" που ζουν εις βάρος μας, των "ενόχων" που αποτελούν πηγή όλων των δεινών της ζωής μας.

Ήδη έχουμε αγγίξει ένα στοιχείο της αντισημιτικής κοσμοθεωρίας που την καθιστά ιδιαίτερη. Ο Εβραίος ως σκοτεινή εξουσία που ρυθμίζει τις εξελίξεις πίσω από τα φαινόμενα. Η καθεμία κι ο καθένας μπορεί να θυμηθεί τέτοια παραδείγματα από συζητήσεις μεταξύ ελληνορθόδοξων και μια έρευνα στα αγαπημένα μας συνωμοσιολογικά μπλογκς, μέχρι και τα άρθρα των πιο mainstream ελληνικών

εφημερίδων και βασικούς πολιτικούς όπως ο Βενιζέλος, ο Βορίδης και άλλα καθάρματα, που αρκούν για να δείξουν ότι δεν υπάρχει ούτε ένα φαινόμενο κοινωνικό ή πολιτικό που να μην έχει ερμηνευτεί ως «εβραϊκό». Τον ίδιο τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο τον προκάλεσαν οι Εβραίοι, έλεγε ο χίτλερ. Πόλεμοι, χρεωκοπίες κρατών, τρομοκρατικές επιθέσεις, σεισμοί και τσουνάμι, η άνθιση της πορνογραφίας, φυσικά η 11η σεπτέμβρη, η εκλογή του Μπους, η εκλογή του Ομπάμα, όλα κομμάτι της ίδιας συνωμοσίας. Στα της Ελλάδας ήταν οι συνεργάτες των Τούρκων, αυτοί που επέβαλλαν τα δάνεια της Αγγλίας, αυτοί που μηχανορραφούσαν κατά της Ελλάδας, αυτοί που ευθύνονταν ακόμη και για τον θάνατο του αρχιτράγου Χριστόδουλου, για την λίστα Λαγκάρντ, για την κρίση γενικά. Όλα ήταν κομμάτι της προσπάθειας τους για παγκόσμια κυριαρχία. Κι αν τότε, τον 19ο αιώνα ή στις αρχές του 20ου, έπρεπε κανείς να διαβάσει τα Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών για να το μάθει ή να ακούσει αυτή την φήμη για την οποία μιλούσε ο Αντόρνο, σήμερα αρκούν και υπερ-αρκούν τα καθημερινά ΜΜΕ και οι φήμες που εξαπολύονται από αριστερά και δεξιά.

Η ιστορία της εβραϊκής διασποράς είναι μια ιστορία διωγμών. Από την πρώτη στιγμή που ο χριστιανισμός γίνεται επίσημη θρησκεία της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, ο μέχρι τότε ανταγωνισμός ανάμεσα σε δυο ανίσχυρες σέχτες μετατρέπεται σε σχέση ανισότητας ανάμεσα σε μια θεσμοθετημένη εξουσία και μια περιθωριοποιημένη και στιγματισμένη ομάδα. Για αιώνες, η Εκκλησία γαλουχεί το ποίμνιο της με διδάγματα μίσους για τους «θεοκτόνους» Εβραίους, τους προδότες του Χριστού. Παράλληλα τους αποδίδεται και η κατηγορία για λατρεία του διαβόλου. Στην δεύτερη χιλιετία εμπλουτίζεται το ρεπερτόριο με την νέα κατηγορία περί «τελετουργικής δολοφονίας» παιδιών, οι λεγόμενοι λίβελοι αίματος. Σκότωναν χριστιανόπουλα υποτίθεται για να πιουν το αίμα τους για το εβραϊκό Πάσχα. Με αφορμή μια τέτοια 'ιδέα' γίνονταν τα αιματηρά πογκρόμ του Μεσαίωνα. Ταυτόχρονα, λόγω της απαγόρευσης ορισμένων επαγγελμάτων για τους χριστιανούς οι Εβραίοι περιορίζονται σε ασχολίες όπως ήταν κι αυτή του χρηματιστή ή του έμπορου με τις οποίες και ταυτίστηκαν στα μάτια της πλειοψηφίας.

Η κατάσταση φαίνεται να αλλάζει με την Γαλλική Επανάσταση και το κίνημα του Διαφωτισμού. Από το 1780 μέχρι το 1870 έχουμε τον λεγόμενο «αιώνα της χειραφέτησης». Για πρώτη φορά οι Εβραίοι αποκτούν το στάτους του πολίτη στα νεοδημιουργηθέντα εθνικά κράτη. Μια σειρά από ανθεβραϊκές διακρίσεις καταργούνται αλλά οι Εβραίοι παρόλα αυτά σε κανένα από αυτά τα έθνη δεν θεωρούνται κομμάτι της εθνικής συλλογικότητας. Αντιθέτως, σε μεγάλο βαθμό ο αντισημιτισμός αποτέλεσε κεντρικό στοιχείο στην μετατροπή των ευρωπαϊκών κοινωνιών σε έθνη. Η εικόνα του Εβραίου σε αντίστιξη με αυτήν οποιουδήποτε άλλου – φιλικού ή εχθρικού - Λαού αποτελεί το φαντασιακό σύνορο που ορίζει την ταυτότητα του και η «καταγωγή» των Εβραίων μάλλον από ένα ιερό βιβλίο παρά από έναν τόπο και, συνεπώς, ο «χωρίς ρίζες» χαρακτήρας τους αποτελεί σκάνδαλο για τα εθνίκια της εποχής. Σε αυτό - δηλαδή στον στιγματισμό του νομαδισμού και της περιπλάνησης - ο αντισημιτισμός μοιάζει στον αντιτσιγγανισμό σαν δυο σταγόνες νερό. Η μόνη διαφορά με τους Εβραίους είναι ότι τα περί αφύσικης ύπαρξης τους ως λαού, τα διαδέχτηκαν τα περί αφύσικης ύπαρξης του εβραϊκού κράτους μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο.

Με την φρενιτιώδη άνοδο και επιτυχία των αντισημιτικών κινημάτων στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα κάθε διακήρυξη περί ισότητας καθίσταται πλέον κενό γράμμα. Οι απαγόρευσεις, το κυνήγι και η απομόνωση επέστρεψαν με τους πολιτισμένους γερμανούς, την εμπροσθοφυλακή της κουλτούρας και του πνεύματος, να δίνουν την γνωστή 'τελική λύση' αυτού που συνέλαβαν και μίλησαν ως 'εβραϊκό ζήτημα' ή, με σημερινούς νεο-ελληνικούς όρους, 'εβραϊκό πρόβλημα'.

Τι μας νοιάζει εμάς, όμως, η συνωμοσιολογία στον 21ο αιώνα; Είμαστε, μήπως, απ' αυτούς τους τύπους που θα 'τσιμπήσουν' σε ασυναρτησίες; Εμείς λέμε, οι 'ασυναρτησίες' είναι απλά ένας κρίκος, ένας ιδεολογικός κρίκος, στην αλυσίδα της εξόντωσης.

"*Η εξόντωση δεν είναι ένα ξαφνικό γεγονός που πέφτει εξ ουρανού, αλλά κομμάτι μιας μακριάς αλυσίδας (και μάλιστα το πιο σύντομο), που χωρίς ΟΛΟΥΣ τους κρίκους της είναι άχρηστη. Οι γερμανοί εξολοθρευτές το γνώριζαν αυτό τόσο καλά, ώστε δόθηκαν ψυχή και σώματι σε αυτό το έργο. Εκείνοι είχαν βάλει ακόμη και επιστήμονες (αυτή είναι η άλλη ελευθερία, η ελευθερία της επιστημονικής έρευνας) κατά χιλιάδες για να αποδείξουν με τα επιστημονικά συγγράμματα τους, την κατωτερότητα της εβραϊκής φυλής, για να στιγματίσουν τα θύματα τους σαν βλαβερές βδέλλες στο υγιές σώμα του γερμανικού λαού, αλλά και την φυσική βλαβερότητα των Ρομά, των ομοφυλόφιλων, των πνευματικά άρρωστων κλπ. Η υλοποίηση αυτού του είδους της ελευθερίας γνώμης είναι γνωστή.*" (Terminal 119 & Cafe Morgenland).

Τα 'Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών' ήταν τότε ένας τέτοιος κρίκος. Ένα βιβλίο που κατά τον Μεσοπόλεμο ήταν το δεύτερο σε πωλήσεις παγκοσμίως, μετά την Βίβλο. Και σήμερα βέβαια δεν στερείται δημοφιλίας. Πλέον ένας νέος με αντισημιτικές ανησυχίες μπορεί να το προμηθευτεί σε οποιαδήποτε ήπειρο. Σε κάποιες χώρες τυγχάνει και κρατικής αναγνώρισης ενώ και εκεί που τα χρηστά ήθη δεν επιτρέπουν κάτι τέτοιο η εμπορική ζήτηση αρκεί για να μην βγει ποτέ εκτός κυκλοφορίας. Στην Αίγυπτο του Μουμπάρακ είχε γίνει και σήριαλ σε ζώνη υψηλής τηλεθέασης. Τι ήταν τα Πρωτόκολλα; Ένα, εξίσου αστείο στην εποχή του όπως και τώρα, πλαστογράφημα γραμμένο από πράκτορες των μυστικών υπηρεσιών του Τσάρου. Έχει χαρακτηριστεί ως το «εγχειρίδιο του καλού αντισημίτη». Κι αυτό ακριβώς ήταν. Αγαπημένο ανάγνωσμα για τις Μαύρες Εκατονταρχίες και τις υπόλοιπες συμμορίες αντισημιτών του κόσμου. Και μετά τις πολυάριθμες μεταφράσεις του, μπεστ-σέλλερ σε όλον τον τότε πολιτισμένο κόσμο. Ποιό ήταν το μυστικό της επιτυχίας του; Σίγουρα όχι η πρωτοτυπία του εφόσον ήταν σχεδόν ολόκληρο λογοκλοπή ενός παλιότερου βιβλίου με τίτλο «Ο Διάλογος του Μακιαβέλλι και του Μοντεσκιέ στην Κόλαση». Με την κρίσιμη διαφοροποίηση ότι πλέον ο συνωμότης δεν είναι ο Μασσόνος όπως στον αντεπαναστατικό λόγο του πρώτου μισού του 19ου αλλά ο Εβραίος, και η συνωμοσία είναι παγκόσμιας εμβέλειας. Πλέον το βασικό σχήμα της συνωμοσιολογικής σκέψης ορίζεται ως εξής: μια μυστική ελίτ κινεί τα νήματα. Τα πλέον αντιφατικά φαινόμενα π.χ. ο καπιταλισμός και το αναδυόμενο τότε σοσιαλιστικό κίνημα, είναι εργαλεία της ίδιας ελίτ για την ποδηγέτηση των μαζών και την καταστροφή του λευκού χριστιανού ανθρώπου. Τα σχέδια της ελίτ πρέπει να ανατραπούν, η ίδια η ελίτ να εντοπιστεί, να αφανιστεί και έτσι η κοινωνία θα επανέλθει σε μια κατάσταση αρμονίας. Αυτή την

βασική αφηγηματική δομή θα την ξανασυναντήσουμε χωρίς να κατονομάζονται ρητά πλέον οι Εβραίοι ως υπαίτιοι αλλά με το ίδιο ερμηνευτικό πλαίσιο και μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο.

Αντικαπιταλισμός και λοιπά άλλοθι

Δεν ήταν και δεν είναι η συνωμοσιολογία, όμως, ο μοναδικός κρίκος στην αλυσίδα της εξόντωσης. Ήρθε η ώρα να εξηγήσουμε γιατί πιο πριν πετάχτηκαν αυτές οι σπόντες για την 'αγία αριστερά'.

«*Φωνάζετε ενάντια στο εβραϊκό κεφάλαιο,κύριοι? Όποιος καταδικάζει το εβραικό κεφάλαιο, κύριοι, ήδη μετέχει στην ταξική πάλη, αν και δεν το συνειδητοποιεί. Είσαστε ενάντια στο εβραϊκό κεφάλαιο και θέλετε να εξαλείψετε τους τοκογλύφους. Ορθώς. Ποδοπατήστε τους Εβραίους καπιταλιστές, κρεμάστε τους από τους φανοστάτες,τσακίστε τους. Αλλά τι θέλετε να κάνετε με τους μεγάλους κεφαλαιοκράτες, τους Κλαίκνερ,τους Στίννες....?*»

Αυτά εξηγούσε με παρρησία η Ρουθ Φίσερ, ηγέτιδα του Κομμουνιστικού Κόμματος Γερμανίας, το 1923 στο κοινό μιας εκδήλωσης που αποτελούταν από κομμουνιστές και εθνικιστές φοιτητές. Ήδη από τον «αντισημιτισμό ως σοσιαλισμό των ηλιθίων» του August Bebel και τις αναλύσεις των Ρώσων Μηδενιστών για τα πογκρόμ ως λαϊκές εξεγέρσεις είχαν τεθεί οι βάσεις για μια τέτοια συνάντηση. Τι ήταν ο αντισημιτισμός για τους σοσιαλιστές του 19ου και 20ου αιώνα; Μια καθυστερημένη/υπανάπτυκτη αντικαπιταλιστική συνείδηση. Ένας ίσως απλοϊκός, μα σίγουρα ωφέλιμος και φτηνός, ρομαντικός αντι-καπιταλισμός. Με το προνόμιο της εκ των υστέρων γνώσης, θα λέγαμε ότι μάλλον η Αριστερά βρήκε στον αντισημιτισμό την σκοτεινή όψη του δικού της φετιχοποιημένου αντικαπιταλισμού. Ένας αντικαπιταλισμός που τόσο στην αναρχική όσο και στην μαρξιστική του εκδοχή στοχοποιούσε το χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο και τα ορατά του σύμβολα (τράπεζες και χρηματιστήρια) ή ακόμα και τα πρόσωπα που στελεχώνουν αυτούς τους θεσμούς, με λίγα λόγια την σφαίρα της κυκλοφορίας του κεφαλαίου και τους εκπροσώπους της, και έτσι θετικοποιούσε την παραγωγή, το βιομηχανικό κεφάλαιο και την χειρωνακτική εργασία. Μια πλήρης ιδεολογία νομιμοποίησης για το καπιταλιστικό σύστημα που τότε έκανε τα παιδικά του βήματα ακόμα. Αλλά και μια βολική ιδεολογική τοποθέτηση σε πλήρη αρμονία με τις κατά τόπους εθνικές συνειδήσεις: το διεθνές αρπακτικό κεφάλαιο, δίχως ρίζωμα σε αίμα, χώμα και φυλή, 'ταίριαζε κουτί' στον Εβραίο που ήταν ο 'αιώνιος Εβραίος', δηλαδή ο 'αιώνιος ξένος', έστω κι αν είχε εκχριαστιανιστεί, έστω κι αν είχε αφομοιωθεί εδώ κι αιώνες. Άλλη μια διαφορά του αντισημιτισμού με τον ρατσισμό βλέπουμε εδώ.

Δυο σημεία που πρέπει να θυμόμαστε. Πρώτον, ο λαϊκίστικος αντισημιτικός αντικαπιταλισμός δεν αποτελεί προθάλαμο ριζοσπαστικοποίησης, είναι ήδη ριζοσπαστικός και όσοι στηρίζουν τέτοιες αντιλήψεις δεν είναι ένα βήμα από το να «καταλάβουν» ότι το κεφάλαιο είναι κοινωνική σχέση στο οποίο όλοι συμμετέχουμε. Δεύτερον, δεν είναι απλώς μια «εσφαλμένη» ή «ανακριβής» αντίληψη αλλά εργαλείο κινητοποίησης των μαζών με στόχο την εξόντωση του λαϊκού εχθρού. Δεν περιγράφουν - αληθώς ή ψευδώς- μια κατάσταση αλλά υποδεικνύουν στον όχλο, τα θύματα του

μελλοντικού λυντσαρίσματος.

Το 2012 ,ο πρόεδρος του σοσιαλιστικού κινήματος Ευάγγελος Βενιζέλος με το αετίσιο βλέμμα του εντόπισε στην διαβόητη λίστα Λαγκάρντ τρία ονόματα «εβραϊκής καταγωγής». Χωρίς να μας διευκρινίσει αν τα υπόλοιπα ονόματα είναι βουδιστικής, μουσουλμανικής ή ταοϊστικής καταγωγής, ή αν το 99% των ονομάτων της λίστας ήταν χριστιανικής θρησκευτικής καταγωγής, παρόλα αυτά το συμβάν του έκανε «εντύπωση».

Σε συνέντευξη στο ΒΗΜΑ της Μαρίας Παντελή, η οποία ήταν υπάλληλος του Παπακωνσταντίνου και πρώην υπάλληλος του ελληνοισραηλινού Σαμπή Μιωνή και η οποία είχε στοχοποιηθεί γιατί το όνομα της ήταν στην λίστα Λαγκάρντ λέχθηκαν τα εξής διαφωτιστικά: «*Σκέφτομαι ότι ο πραγματικός στόχος της εκστρατείας ήταν το πρώην αφεντικό μου ο Σάμπυ Μιώνης.* ***Ο Μιώνης είναι εβραίος. Και υπάρχει ένα ισχυρό λόμπι αντισημιτών στην ελληνική κυβέρνηση.*** *Αυτό εξηγεί για μένα το ότι μετά τις διαψεύσεις του Μιώνη και μια επίσημη ανακοίνωση τον Τύπο, η οποία με απήλλασσε, τα καταδιωκτικά δημοσιεύματα εναντίον μου καταλάγιασαν*". Το ελληνικό περιοδικό Hot Doc υποψιάζεται ως υποκινητή της ιστορίας κατά του Μιωνή, τον πρώην συμμαθητή του Μιωνή και σήμερα πρόεδρο της κοινοβουλευτικής ομάδας της Νέας Δημοκρατίας Μάκη Βορίδη. Όχι, δεν πρόκειται για συνωνυμία. Είναι ο Μάκης Βορίδης, υπουργός του Αντώνη Σαμαρά. Του ίδιου Αντώνη Σαμαρά που δήλωνε στην συναγωγή των Μοναστηριωτών πριν 2 εβδομάδες, ΠΟΤΕ ΞΑΝΑ! Προφανώς εννοούσε Ποτέ Ξανά χωρίς εμάς. Όταν, λοιπόν, οι Βενιζέλοι (το 'χει το όνομα) και οι Βορίδηδες ποντάρουν χοντρά, εκεί που πάει να καταρρεύσει ένα ιδεολογικό και κοινωνικο-οικονομικό οικοδόμημα εν μέσω κρίσης, στο χαρτί του αντισημιτισμού, τρία πράγματα μας έρχονται στο μυαλό. Πρώτον, ότι αυτοί οι τύποι ξέρουν ιστορία. Ξέρουν ότι τέτοια στόρι έχουν δοκιμαστεί πετυχημένα στο παρελθόν. Και μάλιστα 6 εκατομμύρια φορές. Καθώς και ότι τίποτα δεν αρέσει περισσότερο στους έλληνες σε καιρό κρίσης από το πατροπαράδοτο κυνήγι του αποδιοπομπαίου τράγου. Το δεύτερο είναι ότι ακόμα κι ένας που δεν έχει καμία σχέση με πολιτική ανάλυση σήμερα, δύσκολα θα 'λεγε ότι ο αντισημιτισμός είναι πια ένα παρωχημένο χαρτί της ελληνικής ιδεολογίας. Η ίδια η λογική του 'σκανδάλου', βέβαια, ή και της λίστας Λαγκάρντ δεν είναι ξένη ως προς αυτά. Η κρίση είναι μια διαδικασία ξένη για την οποία φταίνε κάποιοι άλλοι, το πολύ 500 άτομα (σίγουρα οι 3 είναι Εβραίοι πάντως!) τους οποίους θα ανακαλύψουμε, όμως, και θα σας παραδώσουμε. Και το τρίτο είναι ποντάρουν εξίσου καλά στις αντιδράσεις της ελληνικής αριστεράς: όταν πάνε να στριμώξουν έναν Εβραίο, ξέρουν καλά ότι δεν θα το διερευνήσει κανένας παραπάνω, πόσο μάλλον αν αυτός ο Εβραίος είναι και καπιταλιστής-βδέλλα.

Ψάχνοντας τον Εβραίο.

Βλέπουμε λοιπόν μια ιδιαίτερη ποιότητα του αντισημιτισμού σε σχέση με κάθε άλλο μίσος για τον Άλλο. Ο αντιηγεμονικός του χαρακτήρας επιτρέπει σε κάθε αντισημίτη να νιώθει και να αυτοπαρουσιάζεται ως επαναστάτης. Έτσι εξηγείται και το γιατί η αριστερά μακράν του να καταδικάζει ή να πολεμάει, στην καλύτερη σιωπά επιδεικτικά για τον αντισημιτισμό και στην χειρότερη τον έχει κάνει αναπόσπαστο κομμάτι της. Η

πραγματικότητα είναι πως ο αντισημιτισμός αποτελεί ισχυρό εργαλείο κινητοποίησης των μαζών που κανένας κινηματίας που σέβεται τον εαυτό του δεν θα τον πέταγε στα σκουπίδια ελαφρά τη καρδία.

Οι παλαιότεροι θα θυμούνται τα γεγονότα που εκτυλίχθηκαν στο Σηάτλ το 1999 γύρω από την σύνοδο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου καθώς και το λεγόμενο κίνημα "αντιπαγκοσμιοποίησης" που ξεπήδησε από τις εκεί μαχητικές διαδηλώσεις. Ίσως θυμούνται και το τσίρκο αποτελειωμένων αριστεριστών, εθισμένων στα μπάχαλα και νεκραναστημένων τριτοκοσμιστών που συνδύαζαν επανάσταση και διακοπές παίρνοντας σβάρνα τις συνόδους του ΠΟΕ, του ΔΝΤ, του G7, του G9, του G20 και πολλών άλλων G, με την ελπίδα να ξαναζήσουν την Μεγάλη Νύχτα του Σηάτλ. Λιγότεροι ίσως θυμούνται τι έλεγε το κίνημα αυτό για τον κόσμο στον οποίο ζούμε. Υπερεθνικοί οργανισμοί και σκιώδη συμβούλια που διαβουλεύονται σε κλειστές αίθουσες και καθορίζουν τις μοίρες των λαών, οι διεθνείς τραπεζίτες με προεξάρχοντα τον Τζόρτζ Σόρος καταλύουν τα εθνικά κράτη και λεηλατούν τις τοπικές οικονομίες με μόνο κίνητρο το κέρδος, το «αμερικάνικο lifestyle» που προωθούν οι πολυεθνικές για να αλώσουν τα τοπικά ήθη και έθιμα. Αφηγήσεις στις οποίες τόσο ένας αριστερός όσο και ένας φασίστας μπορούσε να βρει τον εαυτό του. Και τον έβρισκε. Δίπλα στους πρωτοκοσμικούς αριστερούς και οι φασίστες βρήκαν θέση μέσα στο πολύχρωμο πλήθος των κινημάτων. Αλλά και οι παπάδες. Τότε μια αντιρατσιστική ομάδα από την Ολλανδία οι De Fabel van de Illegaal (Ο Μύθος του Λαθραίου) είχαν προειδοποιήσει εύστοχα : «*Με το να υποδεικνύουν την περιβόητη παγκοσμιοποίηση ως το κύριο πρόβλημα μας, οι ... ακτιβιστές προετοιμάζουν την σκέψη μας για την αντίστοιχη λογική συνέπεια - τον αγώνα για την ΄δικιά μας΄ τοπική οικονομία, και συνεπώς για το ΄δικό μας΄ κράτος και κουλτούρα*». Και πρόσθεταν: «*Οι αριστερές ομάδες διαχέουν μια ιδεολογία που προσφέρει στην Νέα Δεξιά, παρά στην αριστερά, λαμπρές ευκαιρίες για μελλοντική ανάπτυξη*».

Η 11η Σεπτέμβρη βρήκε το κίνημα της αντιπαγκοσμιοποίησης και όλες μας βέβαια εξ απροόπτου και οι αντιδράσεις κυμαίνονταν από χυδαίο αντιαμερικανισμό μέχρι μια γκάμα από θεωρίες συνωμοσίας πολλές από τις οποίες έβρισκαν τον υπαίτιο στην Μοσσάντ. Η συγκεκριμένη κοινωφελής υπηρεσία φυσικά όπως και το ίδιο το ισραηλινό κράτος λειτουργεί απλά ως μια μετωνυμία για τους εβραίους συνολικά, στον αντισημιτικό λόγο. Πλέον έχει γίνει μια στροφή θεωρούμε και ο αντισημιτισμός αναδύεται βίαιος (τα επόμενα χρόνια οι αντισημιτικές επιθέσεις αυξάνονται κατακόρυφα), επαναστατικός και πέρα από συμβατικούς διαχωρισμούς δεξιάς-αριστεράς. Το φαινόμενο αυτό, που θα περιγραφεί μέσα στη δεκαετία του 2000 ως "σύγκλιση αριστεράς και δεξιάς" ή ως "τέλος των παραδοσιακών ιδεολογικο-πολιτικών διαχωρισμών" έχει τις συμπυκνωμένες υλικές του επιβεβαιώσεις. Με μια μίνι καθυστέρηση, ως συνήθως, το ζούμε και στην ελλάδα, μια δεκαετία αργότερα, όπου όλο το πολιτικό σκηνικό μετακινείται προς τα δεξιά. Ο παραδοσιακός τόπος συνάρθρωσης, ήδη από τον 19ο αιώνα, που ακούει στο όνομα 'αντισημιτισμός' δεν είναι άχρηστο χαρτί.

Το είδαμε και στα αντιπολεμικά του 2003 με την φιλολογία για τα "γεράκια του Μπους", τους νεοσυντηρητικούς σύμβουλους του προέδρου με την αδιάλλακτη

φιλοπόλεμη πολιτική, τα διαπλεκόμενα συμφέροντα και τους ύποπτους δεσμούς με το Ισραήλ...

Κάποιοι τότε έλεγαν τα πράγματα με το όνομα τους. Συγκεκριμένα, το 2004 στο ζενίθ των αντιπολεμικών κινητοποιήσεων, οι Adbusters μια κολλεκτίβα καλλιτεχνική-πολιτική (που έγινε γνωστή χάρη στο αντιγκλόμπαλ κίνημα) δημοσίευσε ένα άρθρο με τίτλο «*Γιατί δεν λέει κανείς ότι είναι εβραίοι?*». Το άρθρο ήταν μια λίστα νεοσυντηρητικών στελεχών της κυβέρνησης Μπους και ένα αστεράκι δίπλα στο όνομα όσων ήταν εβραίοι. Ακριβώς επειδή οι Εβραίοι δεν έχουν καμία ορατή διαφορά που να τους διακρίνουν ως τέτοιους, ο επαναστάτης πρέπει να σημαδέψει τον στόχο του για να τον ξεχωρίζει.

τι τους ενώνει
και τι τους δονεί;
4ο μέρος 1ου κύκλου αυτομόρφωσης
στο καφενείο & την πλατεία (την "αγανακτισμένη")
στην αριστερά και την δεξιά,
στην συνωμοσιολογία και τον αντι-καπιταλισμό,
στον αντι-ιμπεριαλισμό και τον αντι-σιωνισμό,
στην ιδεολογία και την μαλακία,
στα χαζά και στα σοβαρά...
ΣΑΒΒΑΤΟ / 30 ΜΑΡ 2013 / 6ΜΜ
καλλιδρομίου & ζωσιμάδων στα εξάρχεια
στο Αρχείο 71
* εισήγηση και βίντεο
από την negative connection
* παρέμβαση συντρόφου από γερμανία
ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ
ΜΕΤΑ ΤΟ '45
NEGATIVE CONNECTION

αφίσα για την 4η και τελευταία παρουσίαση του κύκλου, Μάρτιος 2013

Το κίνημα της αντιπαγκοσμιοποίησης αφού μετατράπηκε για μερικά χρόνια σε κίνημα ενάντια στον «βρώμικο πόλεμο του Μπους», μας άφησε χρόνους χωρίς να εξηγηθεί ποτέ τι πήγε στραβά ή αν είχαμε ρίξει τον καπιταλισμό και δεν το αντιληφθήκαμε.

Η πολύτιμη πείρα του όμως παρέμεινε και με το ξέσπασμα της κρίσης οι αντικαπιταλιστές βγήκαν ξανά στον δρόμο. Στις ΗΠΑ η φάση πρόσφατα λεγόταν Occupy Wall Street και τα χαρακτηριστικά της ήταν ακόμα χειρότερα από το κίνημα της αντιπαγκοσμιοποίησης. Μια κινητοποίηση με στόχο ρητά την εναντίωση στους «άπληστους τραπεζίτες που κατέστρεψαν την Αμερική» και σε αντίθεση με το κίνημα της αντιπαγκοσμιοποίησης που δεν ξέφυγε ποτέ από τον βιότοπο της αριστεράς (κόμματα, κομματίδια, ΜΚΟ), το OWS κατάφερε να συσπειρώσει κόσμο που δεν είχε ασχοληθεί με την πολιτική ποτέ πριν. Αυτό σε συνδυασμό με τα ανύπαρκτα πολιτικά φίλτρα για το ποιός μπορεί να είναι κομμάτι αυτού του κινήματος και ποιός όχι, διασφάλισε ότι το OWS θα ήταν μια φιέστα αντισημιτών και συνωμοσιολόγων σε πολύ πιο έντονο βαθμό από ότι το 2001. Αυτή η φιέστα ριζοσπαστικοποιήθηκε τα τελευταία χρόνια με ντοκιμαντέρ τύπου ZeitGeist ή, όταν μιλάμε για έλληνες, με τα Debtocracy, καθώς και με τις ιστορίες των οικονομικών Hitmen. Κάτι σαν υπερήρωες, αλλά των κακών.

Αλλά οι καλοί υπερήρωες; Που πήγαν οι καλοί υπερήρωες; Εδώ έχει μια σημασία να σταθούμε στο κεντρικό σύνθημα-πλατφόρμα του OWS. "Είμαστε το 99%", λέει. Τι λέει εδώ το λαϊκίστικο αυτό πολιτικό μάρκετινγκ; Ότι οι 99% της κοινωνίας παλεύουν για να απελευθερωθούν από μια παντοδύναμη ελίτ, το 1%, που 'ναι βέβαια οι τραπεζίτες και λοιπές σκοτεινές δυνάμεις. Ο λαός, αγέρωχος κι εθνικά ενωμένος πρέπει να παλέψει την διεφθαρμένη ελίτ της Μόρντορ.

Αυτή η ιστορία δεν μας είναι ανοίκεια. Κι όχι μόνον από τον άρχοντα των δαχτυλιδιών. Το ελληνικό – ελληνικότατο - OWS έλαβε χώρα πριν δυο χρόνια στην πλατεία Συντάγματος. Απέναντι τους βέβαια οι αγανακτισμένοι δεν είχαν την Wall Street αλλά την δευτεροκλασάτη Βουλή των Ελλήνων αλλά τα πολιτικά χαρακτηριστικά κατά τα άλλα είναι ίδια. Πάλι ο αθώος Λαός που υποφέρει, πάλι μια δράκα άθλιων που μας «κλέβει την ζωή». Ομολογουμένως υπήρχε ένα ντημπέιτ στους πηγαδάκια των αγανακτίστας για το ποιοί είναι αυτά τα καθάρματα. Οι Μασσόνοι, η Λέσχη Μπίλντενμπεργκ ή οι προδότες πολιτικοί αλλά η ενότητα στην δράση-μούτζα, πέρα από ιδεολογικούς σεχταρισμούς ξεπέρασε αυτές τις διαφωνίες. Άλλωστε όλοι τους συμφωνούσαν στο ποιός δεν φταίει. Οι ίδιοι.

Μετά το πλυντήριο του Συντάγματος, η συγκεκριμένη ανοιχτή στάση των δακτύλων του χεριού κατά τη διάρκεια της μούτζας κούρασε και τα δάκτυλα έκλεισαν. Ένα 7% επέλεξε την μούτζα να την κάνει σπαρτιάτικο (σ.σ. ναζί) χαιρετισμό. Οι αριστερές μούτζες ψηφίσαν ΣΥΡΙΖΑ και οι οικονομολόγοι μασώντας φύλλα ΦΕΚ προέβλεπαν το μέλλον. Την φαιοκόκκινη συμμαχία ενσάρκωσε καλύτερα από κάθε άλλο ο οικονομολόγος και μούρη του Συντάγματος, Δημήτρης Καζάκης. Ο Καζάκης και το κόμμα του ΕΠΑΜ στην θέση 8 του προεκλογικού του προγράμματος απαιτούσε

φορολογία των εβραϊκών περιουσιών, λες και οι Εβραίοι στην Ελλάδα δεν φορολογούνται, αλλά ούτως ή άλλως η εμπειρική πραγματικότητα ποτέ δεν αποτέλεσε αντεπιχείρημα για έναν αντισημίτη. Το 'πε κι ο Τζίμης Πανούσης πιο πρόσφατα: 'οι έλληνες εβραίοι που αισθάνονται περισσότερο εβραίοι παρά έλληνες' για να διασκεδάσει και να αγανακτήσει το πόπολο ενόψει κρίσης.

Είναι το ίδιο μοτίβο από την εποχή του Ντρέυφους και ουσιαστικά από την εποχή της Ισαβέλλας της Ισπανίας. Ο Εβραίος είναι ένας από εμάς αλλά κατά βάθος παραμένει ξένος. Μπορεί να έχει όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις ενός πολίτη ακόμα και να έχει εκχριστιανιστεί (ή εκκοσμικευτεί) αλλά είναι μονίμως ύποπτος ως υπηρέτης ξένων συμφερόντων. Στην εποχή μετά την ίδρυση του Ισραήλ, όμως, δεν τους λένε πλέον 'πέμπτη φάλαγγα' αλλά 'πράκτορες'.

Αντισιωνισμός ή ο Εβραίος Ανάμεσα στα Κράτη

Όπως ίσως έχετε ήδη δει στο δισέλιδο (παιχνίδι ανάδειξης των αντισημιτικών στερεοτύπων) που μοιράσαμε στην εκδήλωση, ο αντισημιτισμός στην μετά το 1945 εποχή δεν μπορούσε να παρουσιάζεται σαν τέτοιος κι ούτε καν η κωδική του ονομασία δεν ήταν πια αποδεκτή: το 'εβραϊκό ζήτημα'. Στην από τότε ιστορία της μεταπολεμικής Ευρώπης όλο και λιγότεροι σταμάτησαν να μιλάνε ανοιχτά εναντίον των Εβραίων γιατί βέβαια η Ευρώπη έγινε όλο και πιο πολιτίκαλι κορέκτ. Ωστόσο, ο αντισημιτισμός, όπως κι ο φασισμός εξάλλου, δεν έμειναν κλειδωμένοι στο χρονοντούλαπο της ιστορίας. Ας θυμίσουμε απλά τα πογκρόμ στην Πολωνία το 1946, αμέσως μετά την λήξη του πολέμου. Έτσι, οι δύο αυτές 'αξίες' της ευρωπαϊκής παράδοσης που δεν περιορίστηκαν μεταπολεμικά μόνο στους δηλωμένους νοσταλγούς τους (π.χ. νεοναζί), αντιθέτως έπρεπε να πλασαριστούν με νέους τρόπους, και δίχως σβάστικα ει δυνατόν. Το να κυνηγάς και να σκοτώνεις Εβραίους έπρεπε να παραμείνει αντίστοιχα κουλ και επαναστατικό όσο ήταν και πριν τον πόλεμο. Το σπορ πλέον λεγόταν αντισιωνισμός και για να μην κατηγορηθείς για κάτι τόσο ντεμοντέ όσο ο αντισημιτισμός, έπρεπε απλά να αντικατασταθεί η λέξη "εβραίος" από την λέξη "σιωνιστής".

Για πολλά χρόνια αυτή η σαπίλα περιοριζόταν στα σοβιετόφιλα κόμματα και καθεστώτα, είναι άλλη μια επινόηση της αριστεράς δηλαδή. Με τον πόλεμο των 6 ημερών και την εποχή που το Ισραήλ περνάει στην πλευρά του "καταπιεστή", η κατάσταση αλλάζει και πλέον η ευρωπαϊκή Νέα Αριστερά γίνεται ίδια και απαράλλαχτη με την παλιά αριστερά και οι ίδιοι ριζοσπάστες που πήγαιναν στα κιμπούτζ για να πάρουν μια τζούρα κοινοβιακής ζωής ανακαλύπτουν το «μαντρόσκυλο του ιμπεριαλισμού». Το ταμπού είχε σπάσει. Κι οι γερμανοί ήταν από τους πρώτους που αποχαλιναγωγήθηκαν. Αλλά κι οι έλληνες δεν πήγαιναν πίσω: το κράτος και η αριστερά του...

Ένα παράδειγμα: το 1982 ο Osama Al Zomar δολοφονεί ένα δίχρονο αγόρι και τραυματίζει 34 έξω από την μεγάλη Συναγωγή της Ρώμης. Τους είχε θεωρήσει συνυπεύθυνους για την δράση του Ισραήλ. Το 1988 συλλαμβάνεται στα ελληνικά σύνορα με ένα βανάκι γεμάτο εκρηκτικά. Το ελληνικό δικαστήριο τον καταδικάζει για

λαθρεμπόριο αλλά και αποφασίζει την έκδοση του στην Ιταλία που στο μεταξύ τον είχε ζητήσει. Όμως, με συντονισμένες κινήσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης και του τότε Υπουργού Εξωτερικών Καρόλου Παπούλια, ο Al Zomar αποφυλακίζεται και παίρνει αεροπορικό εισιτήριο για Λιβύη. Είναι οι εποχές που ο αντισιωνιστικός λόγος είναι στην κυβέρνηση και οι εβραϊκές κοινότητες της Ελλάδας καταλαβαίνουν πως σοφότερο θα ήταν να στηριχτούν σε καμιά εταιρεία σεκιούριτι παρά στο ελληνικό κράτος για να παραμείνουν σώες. Την εποχή εκείνη και μέχρι το 1991 ακόμη δεν υπήρχε αναγνώριση του ισραηλινού κράτους από πλευράς ελληνικού.

Σε διεθνές επίπεδο, όπως του ΟΗΕ, ο αντισιωνισμός ακόμα καλά κρατεί, π.χ. το διπλό στάνταρ είναι κυρίως για το Ισραήλ. Παράδειγμα: το 2012 είχαμε 9 καταδικαστικές αποφάσεις του ΟΗΕ εναντίον του Ισραήλ σε μία μόνο μέρα, ενώ απόλυτη σιωπή για τον βομβαρδισμό του στρατοπέδου προσφύγων στην Δαμασκό όπου δεκάδες Παλαιστίνιοι πρόσφυγες πέθαναν.

Να διευκρινίσουμε εδώ ότι ο αντισιωνισμός δεν συνιστά "την αντίθεση στον Σιωνισμό". Στην ιστοριογραφία ο όρος “Σιωνισμός” αναφέρεται στο εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα των εβραίων, μια εβραϊκή δηλαδή απάντηση στο ζήτημα του αντισημιτισμού. Ως τέτοιο έπαψε να υφίσταται με την επίτευξη του στρατηγικού στόχου του δηλαδή την δημιουργία εβραϊκού εθνικού κράτους. Μετά το 1945,οι αντισιωνιστές ορίζουν και αποφασίζουν το ποιός είναι "σιωνιστής". Τέλος παρένθεσης.

Το πολιτικά επικίνδυνο στο ελληνικό συγκείμενο με αυτές τις αφηγήσεις είναι ότι επιτρέπουν σε κάθε έλληνα να παρουσιάζει το μίσος του για τους Εβραίους και το Ισραήλ ως συνεπές με μια αντιρατσιστική άποψη και πρακτική και γιατί όχι ως την πεμπτουσία του αντιρατσισμού. Εξάλλου, ο αντισιωνισμός είναι και συνεπής τόσο με την ελληνική ιδεολογία που ψάχνει συμπαντικούς κακούς όσο και με την αριστερή συνωμοσιολογία και πρακτορολογία, κλασικό σπορ του ΚΚΕ που έχει διαδοθεί σε όλα τα παιδιά και τα ψυχοπαίδια του από το '50 και μετά. Είναι και αυτή η αίσθηση ηθικής δικαίωσης, βέβαια, που μόνο η θαλπωρή του όχλου μπορεί να σου προσφέρει. Αυτή η ηθική δικαίωση ήταν που επέτρεψε στο ΚΚΕ να βεβηλώσει το μνημείο του Ολοκαυτώματος στην Σαλονίκη. Αυτή που επέτρεψε στον αριστερό όχλο να επιτεθεί κατά την διάρκεια πορείας στην συναγωγή της Λάρισας. Αυτή η ίδια που έκανε την ακροαριστερή εφημερίδα ΠΡΙΝ να κοσμήσει το εξώφυλλο της με την επαναστατική προειδοποίηση «Εβραίοι δολοφόνοι θα πληρώσετε!». Και πιο πρόσφατα ήταν αυτή που έκανε τους έλληνες επαναστάτες την μέρα του Αγίου Πολυτεχνείου να καταλήξουν στην ισραηλινή πρεσβεία και αυτοί που δεν κατέληξαν να διευκρινίζουν σε κείμενα τους ότι δεν διαφωνούσαν λόγω ελλιπούς αντισημιτικού φρονήματος αλλά για λόγους τακτικής. Όλα αυτά (καθώς και τα μελλοντικά τους ακόμα χειρότερα) ξεσπάσματα έγιναν βεβαίως με αγνά αντιπολεμικά κίνητρα και χωρίς καμία ρατσιστική διάθεση.... Ίσως η καταστροφή του Ισραήλ και η μετατροπή της Μέσης Ανατολής σε ένα νεκροταφείο για τα 6 εκατομμύρια Εβραίους και Εβραίες που έχουν το θράσος να ζουν ακόμα εκεί να σήμαινε μια ανάπαυλα αλλά σίγουρα μετά από ένα διάστημα θα εφεύρισκαν «τους Εβραίους» γιατί τους χρειάζονται όπως το οξυγόνο...

Τελειώνουμε με ένα είδος σύνοψης του τι στοχεύαμε να πούμε σήμερα. Φασισμός και αντισημιτισμός δεν έχουν εκλείψει απλά επειδή τελείωσε ο δεύτερος παγκόσμιος. Ίσως η κληρονομιά του γερμανικού εθνικοσοσιαλισμού στην ιατρική, την οπλική τεχνολογική ανάπτυξη, την μηχανοργάνωση, την οργάνωση των σιδηροδρομικών δικτύων, στις μεταναστευτικές νομοθεσίες, ακόμα βέβαια και τη γλώσσα κτλ, είναι εμφανής σήμερα σε όλο τον κόσμο, πόσο μάλλον στην γερμανία. Ωστόσο, η υλική κληρονομιά δεν είναι η μόνη, υπάρχει και η ιδεολογική, όπου στοιχεία της ναζιστικής ιδεολογίας μεταφέρθηκαν αυτούσια ή ελαφρώς παραλλαγμένα στον μεταπολεμικό κόσμο. Οι τρεις δομές σκέψης στις οποίες αναφερθήκαμε και οι οποίες αγκαλιάστηκαν εξίσου από δεξιά και αριστερά αντισημιτικά κινήματα και προσωπικότητες: α) συνωμοσιολογία (θεωρίες συνωμοσίας), β) φετιχοποιημένος αντικαπιταλισμός και γ) αντισιωνισμός, είναι τρεις τέτοιοι ιδεολογικοί κρίκοι, μιας μακράς αλυσίδας που κλείνει όχι απλά με μια λάθος θεωρία αλλά με την ίδια την εξόντωση. Όπως έχει ξαναγίνει. Τι δουλειά έχουν όλα αυτά με τον σημερινό αντιφασισμό στο εδώ και τώρα; Και γιατί πρέπει εμείς να είμαστε σε εγρήγορση;

Η κριτική του αντισημιτισμού, δομικού ή μη, θα είχε απομακρύνει πολλούς από εμάς σε όλη τη δεκαετία του 2000 από διάφορες κακοτοπιές όπως ακούστηκε προηγουμένως. Η κριτική του αντισημιτισμού, όμως, είναι 'σχολείο' και για έναν ακόμα λόγο: ο αντισημιτισμός ως κοινό πεδίο σύγκλισης δεξιού κι αριστερού λόγου σηκώνει να πάρουμε έμπρακτα και με συνέπεια τις ιστορικές, ιδεολογικές, πρακτικές και όποιες άλλες αποστάσεις μας κι από την ελληνική αριστερά, πράγμα που δεν κάναμε και πράγμα που εν πολλοίς 'πληρώνουμε' και σήμερα στο εδώ και τώρα του ελληνικού περιβάλλοντος 'κρίσης' και του συνοδευτικού του φασισμού όπου βασιλεύει η σύγχυση, η λείανση της μνήμης και των όποιων διαφορών, καθώς και ο ρατσισμός-δαιμονοποίηση των 'Άλλων'. Το πρόβλημα μας δεν είναι μονάχα η αντιμετώπιση μιας φασιστικής αιχμής μέσα σε ένα όλο και δεξιότερο περιβάλλον, είναι και το ότι η αριστερή κληρονομιά έχει το σοβαρό μερτικό της στην γέννεση και την επικράτηση όλων αυτών.

Σαν σε πρόταγμα, τέλος, η αντιφασιστική ομάδα μεταναστών από την γερμανία Cafe Morgenland μας γράφει 5-6 γραμμές για τα πως να αποφύγουμε τα απλουστευτικά σχήματα τύπου 'είμαστε το 99%':

«*Οι θύτες στο καπιταλιστικό σύστημα είναι μια τεράστια πλειοψηφία μέσα σε ένα πολύπλοκο πλέγμα από σχέσεις βίας, εκμετάλλευσης, εξόντωσης, παραμόρφωσης της ανθρώπινης υπόστασης, που μετατρέπει το έγκλημα σε προοδευτικό, παραγωγικό και καθημερινό ζωτικό παράγοντα ύπαρξης, στερέωσης και εξέλιξης της κοινωνίας. Με άλλα λόγια η διαφορά του κεφαλαιοκράτη από τον απλό μαγαζάτορα που απασχολεί με μισθούς πείνας, με ρατσιστικές και σεξιστικές ατάκες τις μετανάστριες πωλήτριες του, ή από τον σεξιστή, ομοφοβικό, ρατσιστή εργαζόμενο είναι απλά ποσοτική, μια και ποιοτικά είναι σε πολλές περιπτώσεις ακόμη χειρότερα.. ανάλογα παραδείγματα μπορούμε να πούμε για τους αγρότες, για τους υπαλλήλους, για τους ταξιτζήδες, για τους εισπράκτορες, για τους προλετ-άριους και για όποιον άλλο κλάδο ή κοινωνική ομάδα θέλετε... Όλο αυτό το συνονθύλευμα και όλοι οι συμμετάσχοντες σε αυτό αποτελούν, στηρίζουν και αναπαράγουν αυτό το σύστημα και τις θανατηφόρες ιδέες του, με τον κατάλληλο*

καταμερισμό εργασίας, σχέσεων βίας και μοιράσματος της ευθύνης». (Cafe Morgenland, από το κείμενο "*Το επαναστατικό στοιχείο στον αντισημιτισμό*")

- *Ελλάδα Σκάσε!*
- *Κάτω τα ξερά σας από του Έλληνες Εβραίους!*
- *Ενάντια σε κάθε αντισημιτισμό, απ' όπου κι αν προέρχεται!*

Antifa Negative, 23/03/2013

Μην είσαι ντεμοντέ! Εκσυγχρονίσου! Μάθε τα καινούρια στερεότυπα και κανείς δε θα μπορέσει να σε κατηγορήσει για Αντισημιτισμό!

ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ	**ΑΝΤΙΣΙΩΝΙΣΜΟΣ**
ΠΡΙΝ ΤΟ 1945	ΜΕΤΑ ΤΟ 1945
"Εβραίοι φύγετε από την Γερμανία!" (σύνθημα γραμμένο σε τοίχο του Βερολίνου)	"Εβραίοι φύγετε από την Παλαιστίνη!" (σύνθημα γραμμένο σε τοίχο του Βερολίνου)
Αγαπώ τους ανθρώπους, αλλά οι Εβραίοι...	Αγαπώ τους Εβραίους, αλλά το Ισραήλ...
Έχω έναν φίλο Εβραίο που...μισεί τους εβραίους.	Έχω έναν φίλο Εβραίο που... είναι εναντίον του Ισραήλ
Οι Εβραίοι δηλητηριάζουν πηγάδια	Το Ισραήλ δηλητηριάζει τα αποθέματα νερού των Παλαιστινίων
Οι Εβραίοι σκοτώνουν παιδάκια για το Πάσχα	Το Ισραήλ κάνει εμπόριο οργάνων των Παλαιστινίων
Οι Εβραίοι μυρίζουν αίμα	Ο Σίμον Πέρες μυρίζει αίμα (Νίκος Μπέκης, στέλεχος ΣΥΡΙΖΑ)
Οι Εβραίοι δεν είναι πουθενά πατριώτες, αφύσικες υπάρξεις	Το Ισραήλ έχει παράνομη υπόσταση
Οι Εβραίοι προκαλούν πολέμους	Το Ισραήλ είναι το επιθετικό κράτος στον κόσμο
Οι Εβραίοι είναι ο καρκίνος της Ευρώπης	Το Ισραήλ είναι το καρκίνωμα της Μέσης Ανατολής
Οι Εβραίοι ελέχουν τον κόσμο	Το εβραϊκό λόμπι ελέγχει τις ΗΠΑ

Μην είσαι ντεμοντέ! Εκσυγχρονίσου! Μάθε τα καινούρια στερεότυπα και κανείς δε θα μπορέσει να σε κατηγορήσει για Αντισημιτισμό!

Οι Εβραίοι έχουν όλα τα χρήματα	Οι αμερικανοεβραϊκές τράπεζες ελέγχουν όλο το χρήμα.
Τα Στρατόπεδα Συγκέντρωσης είναι ψέμα των Εβραίων για να κερδίσουν τη συμπάθεια του κόσμου.	Σκοτώθηκαν κι άλλοι στα στρατόπεδα, γιατί κολλάτε με τους Εβραίους;
Οι Εβραίοι είναι διαβολικοί	Το Ισραήλ είναι ναζιστικό κράτος
Ο Χίτλερ που παρεμπιπτόντως ήταν τελικά Εβραίος (!) έκανε το Ολοκαύτωμα....	Το Ισραήλ κάνει Ολοκαύτωμα.
Οι ίδιοι οι Εβραίοι καταπίεζαν Εβραίους στο Γκέτο της Βαρσοβίας!	Η Λωρίδα της Γάζας είναι το Γκέτο της Βαρσοβίας.
Η εβραϊκή θρησκεία είναι πιο φονταμενταλιστική	Το Ισραήλ είναι κράτος Άπαρτχαϊντ.
Οι Εβραίοι σταύρωσαν τον Χριστό	Η κυβέρνηση πήρε τα 30 αργύρια από το Ισραήλ (Αλέκα Παπαρήγα, γ.γ. ΚΚΕ)

Στο κενό κουτάκι συμπληρώστε ένα στερεότυπο που έχετε ακούσει και δεν σκεφτήκαμε εμείς!

Έτσι, όμως, δεν θα έχετε βοηθήσει εμάς μόνο στην εξέλιξη του παιχνιδιού (το *Αντισημιτόμετρο!*)

αλλά θα 'χετε βοηθήσει κι άλλους να ξεσκουριάσουν τα πολιτικά τους εργαλεία στον 21° αιώνα!

Το *Αντισημιτόμετρο* μοιράστηκε στους/στις παρευρισκόμενες στην εκδήλωση της 30^{ης} Μάρτη 2013.

Κάποιες σκέψεις για τον αντικαπιταλισμό, τον αντισημιτισμό και τον ρατσισμό

Το παρακάτω κείμενο δεν προορίζεται για κάποια επιστημονική έρευνα, αντανακλά περισσότερο τις σκέψεις μου από τις εμπειρίες μου και τις συζητήσεις μου κατά τη διάρκεια μια χρονικής περιόδου.

Πριν τη δεκαετία του '90

Το ζήτημα του αντισημιτισμού αποφευγόταν να τεθεί ως ζήτημα σε συζητήσεις στην ριζοσπαστική αριστερά για δεκαετίες, αν και ήταν κεντρικό στη ναζιστική ιδεολογία αλλά και τόσο ευρεία αποδεκτό στον γερμανικό πληθυσμό. Ίσως υπάρχουν διάφορες εξηγήσεις για αυτή την κατάσταση αλλά μία είναι σίγουρα ότι ο ίδιος ο αντισημιτισμός ήταν ισχυρός μέσα στην ριζοσπαστική αριστερά. Μια άλλη πιθανή εξήγηση είναι ότι η ριζοσπαστική αριστερά ήθελε να κερδίσει την υποστήριξη των μαζών του γερμανικού λαού, μαζών που ήταν και είναι ακόμα κυρίαρχα αντισημιτικές και, άρα, θα μπορούσε να είχε ιδωθεί σαν ένα λαϊκίστικο μέσο είτε να αποφευχθεί κάθε κριτική συζήτηση γύρω από τον αντισημιτισμό ή να παραβλέψουν τον αντισημιτισμό σαν ζήτημα.

Ας δώσω εδώ μερικά παραδείγματα για το πως η ριζοσπαστική αριστερά αντιμετώπισε το ζήτημα του ναζισμού και του αντισημιτισμού: στο Westend της Φρανκφούρτης οι σχεδιαστές της πόλης θέλησαν να σηκώσουν έναν μεγάλο αριθμό κτιρίων με γραφεία κατά τη διάρκεια των αρχών της δεκαετίας του '70. Ενάντια σε αυτά τα σχέδια ιδρύθηκαν φτιάχτηκαν κάποιες ομάδες δράσης. Η κύρια και πιο μαχητική εστίαση της ριζοσπαστικής αριστεράς στόχευσε στα σπίτια που ανήκαν τον Ignatz Bubis, τον πρόεδρο της εβραϊκής κοινότητας της Φρανκφούρτης. Η ριζοσπαστική αριστερά βοήθησε να καθιερωθεί η φιγούρα του "εβραίου σπεκουλαδόρου μεσίτη" η οποία βέβαια βάδιζε στην παράδοση του "εβραίου σπεκουλαδόρου χρηματιστή" που είχε χρησιμοποιηθεί παλιότερα από τους Ναζί.

Το 1976 το Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης μαζί με τους Επαναστατικούς Πυρήνες, μια μίλιταντ ομάδα από την γερμανία έκαναν αεροπειρατεία σε ένα αεροπλάνο και το ανάγκασαν να προσγειωθεί στο Έντεμπε της Ουγκάντα. Εκεί, οι αεροπειρατές ξεχώρισαν τους Εβραίους από τους μη-Εβραίους επιβάτες και στην συνέχεια απελευθέρωσαν τους μη-Εβραίους. Βασικά στον τρόπο διαλογής των επιβατών ήταν τα μέλη των γερμανικών Επαναστατικών Πυρήνων, ενώ αυτό το γεγονός συζητήθηκε μόνον μετά από χρόνια στην ριζοσπαστική αριστερά στην Γερμανία.

Όταν το 1977 φυλακίστηκαν και ξεκίνησε η δίκη των ιδρυτικών μελών της ΡΑΦ (Φράξια-Κόκκινος Στρατός), κάποια νεαρά μέλη της ΡΑΦ απήγαγαν τον Hanns-Martin Schleyer. Ο Schleyer ήταν ένα υψηλά ιστάμενο μέλος των SS ο οποίος είχε οργανώσει την αριοποίηση της οικονομίας και τον εκτοπισμό των σκλάβων-εργατών στην Τσεχία και την Σλοβακία, ένας πραγματικός Ναζί εγκληματίας πολέμου δηλαδή. Αλλά όταν η

ΡΑΦ τον απήγαγε και αργότερα τον εκτέλεσε, δικαιολόγησαν την πράξη τους μόνο και μόνο επειδή ήταν πρόεδρος των οργανώσεων Γερμανών βιομηχάνων την εποχή εκείνη, χωρίς μάλιστα να αναφέρουν το παρελθόν του καθόλου.

Το 1985 ο Γερμανός καγκελάριος Χέλμουτ Κολ είχε προσκαλέσει τον Αμερικανό πρόεδρο Ρόναλντ Ρίγκαν για μια επίσκεψη σε ένα στρατιωτικό νεκροταφείο στο Bitburg όπου θα απέτιναν φόρο τιμής στους νεκρούς στρατιώτες, συμπεριλαμβάνοντας δεκάδες νεκρά μέλη των SS, θαμμένα εκεί. Από γερμανικής πλευράς αυτή η κίνηση έμελλε να ξεπλύνει την εγκληματική οργάνωση των ναζιστικών SS καθώς βέβαια και το ίδιο το ναζιστικό παρελθόν της Γερμανίας. Ενώ αυτό το γεγονός καταδικάστηκε και του ασκήθηκε κριτική με έντονο τρόπο στις ΗΠΑ, στην Γερμανία υπήρξε γενικώς μια δημόσια επιδοκιμασία και μόνο λίγες δημόσιες φιγούρες του άσκησαν κριτική. Ενώ συνέβαιναν όλα αυτά, η ριζοσπαστική αριστερά στην Γερμανία ούτε ενδιαφερόταν για να τα συζητήσει ούτε και να συμμετάσχει βέβαια στην μόνη αντι-διαδήλωση που έγινε εκείνη την ημέρα. Αντ' αυτού, η ριζοσπαστική αριστερά παρέστη σε μια άλλη διαδήλωση εκείνη την ημέρα.

Όλες αυτά συνέβαιναν στην ριζοσπαστική αριστερά ενώ οι παλιές και οι νέες ναζιστικές οργανώσεις δρούσαν στην Γερμανία. Αυτό όμως δεν ήταν κάτι που ενδιέφερε την ριζοσπαστική αριστερά. Και υπήρχε φυσικά αντισημιτική βία όπως η δολοφονία του πρώην προέδρου της εβραϊκής κοινότητας της Νυρεμβέργης, του Shlomo Lewin, και της συντρόφου του, Frida Poeschke, το 1980. Αλλά και πολλές ρατσιστικές δολοφονίες, όπως οι δολοφονίες των Ngoc Nguyen και Anh Lan Do το 1980.

Η δεκαετία του '90

Το κύριο γεγονός που άλλαξε το πολιτικό τοπίο στην Γερμανία ήταν η επανένωση το 1990. Η τελευταία προκάλεσε ένα τεράστιο κύμα εθνικισμού στην Ανατολική και Δυτική Γερμανία. Ναζιστικές οργανώσεις ξεπήδησαν παντού και σε πολλά μέρη είχαν την υποστήριξη του μέσου πληθυσμού. Ένα γεγονός που ενδυνάμωσε τους Ναζί συγκεκριμένα ήταν οι επιθέσεις σε σπίτια μεταναστών στο Ρόστοκ Λίχτενχάγκεν το 1992, όπου ο γερμανικός πληθυσμός κατά χιλιάδες υποστήριξε και χειροκρότησε τους εκατοντάδες Ναζί που επιτίθονταν για αρκετές μέρες με μολότοφ και πέτρες. Η αστυνομία είχε αποσυρθεί τελείως από το σκηνικό και οι ναζί μαζί με τους χιλιάδες υποστηρικτές τους ήλεγχαν την περιοχή για αρκετό καιρό. Από την δεκαετία του '90 κι έπειτα, οι Ναζί αύξησαν τις επιθέσεις τους στους μετανάστες, κυρίως επιθέσεις στο δρόμο αλλά και εμπρησμούς που έκτοτε δεν σταμάτησαν ποτέ. Αλλά ο τρόπος που οι επιθέσεις αυτές αποκτούσαν πρόσβαση στην δημοσιότητα άλλαξε και οι ιστορίες ρατσιστικών και αντισημιτικών επιθέσεων εξαφανίστηκαν κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '90. Όταν κάποια χρόνια αργότερα η NSU (National Socialist Underground), μια ναζιστική τρομοκρατική ομάδα δολοφόνησε 9 τουλάχιστον μετανάστες και μια μπατσίνα σε ξεχωριστές εκτελέσεις αλλά και τραυμάτισε δεκάδες με διάφορες βομβιστικές επιθέσεις, τα γερμανικά μέινστριμ ΜΜΕ αλλά και αυτά της ριζοσπαστικής αριστεράς ήταν τόσο συνηθισμένα να μην αναφέρονται στην ναζιστική βία που ακόμη και τότε κανένα ΜΜΕ δεν διερεύνησε την υπόθεση ή δημοσίευσε

οτιδήποτε, πέρα από τα ψέμματα που τους διέδωσε η ίδια η αστυνομία: το ρατσιστικό κίνητρο αποκλείεται - αντ' αυτού οι δράστες πρέπει να ήταν και οι ίδιοι μετανάστες.

Από τα τέλη του '80, νέες Antifa οργανώσεις ιδρύθηκαν, συχνά σε απάντηση προς καθημερινές απειλές και επιθέσεις από Ναζί, έτσι ώστε να οργανωθεί ένα είδος απάντησης. Πολλές ομάδες Antifa οργανώθηκαν αυτόνομα στο ξεκίνημα τους. Αλλά μια πρωτοβουλία να οργανωθούν πιο στενά σε ένα παν-γερμανικό επίπεδο κέρδισε αρκετούς υποστηρικτές κι έτσι δημιουργήθηκε η AA/BO (η παν-γερμανική Οργάνωση της Αντιφασιστικής Δράσης) η οποία τουλάχιστον εν μέρει ήταν αντικείμενο έμπνευσης από τις κομμουνιστικές οργανώσεις της δεκαετίας του 1930. Αντίστοιχα, η θεωρία του Dimitrov από τη δεκαετία του '30, ότι δηλαδή ο Φασισμός αποτελεί "κυριαρχία της πιο αντιδραστικής φράξιας του χρηματιστικού κεφαλαίου" έγινε σημαντική ακόμη κι αν οι περισσότερες Antifa δεν την γνώριζαν. Αλλά ως συνέπεια αυτής, η ρητορική της AA/BO το έκανε ξεκάθαρο πως "πως πίσω από τον Φασισμό υπάρχει το κεφάλαιο" κι ούτω καθεξής. Και μια άλλη συνέπεια αυτού ήταν ότι η πρακτική της αναζήτησης συμμαχιών με μέινστριμ πολιτικές και κοινωνικές οργανώσεις μπορούσε έτσι να δικαιολογηθεί. Αυτό δεν συζητιόταν ανοιχτά, αλλά παιρνιόταν σαν δεδομένο ότι η δουλειά μαζί με τους σοσιαλδημοκράτες, τα μέινστριμ συνδικάτα, τις χριστιανικές οργανώσεις ή οποιονδήποτε ενδιαφερόταν, ήταν σημαντική για τον αγώνα ενάντια στον Φασισμό.

Παράλληλα με τις Antifa ομάδες, υπήρχαν βέβαια αυτόνομες αντιρατσιστικές ομάδες σε όλες τις μεγάλες πόλεις. Αυτές εστίαζαν περισσότερο στην κριτική των ρατσιστικών δραστηριοτήτων του κράτους εναντίον προσφύγων και μεταναστών. Ήταν ικανές να κινητοποιήσουν δεκάδες χιλιάδες διαδηλωτών στα μέσα του '90. Η ιδεολογία τους ήταν εν μέρει επηρεασμένη από τον αντι-ιμπεριαλισμό και κάποιες έβλεπαν τον αγώνα των προσφύγων ενάντια στους μηχανισμούς απελάσεων ως μέρος του αγώνα του τρίτου κόσμου ενάντια στον ιμπεριαλισμό. Και πολλές επίσης έβλεπαν τον ρατσισμό ως την ιδεολογία που συνοδεύει την αδικία και την εκμετάλλευση της παγκόσμιας οικονομίας. Ένα από τα μειονεκτήματα των αντιρατσιστικών ομάδων ήταν ότι δεν δέχονταν να αναγνωρίσουν τον ρατσισμό μέσα και από τον γερμανικό πληθυσμό. Η μοναδική εστίαση στον ρατσισμό γινόταν μέσα και από τις κρατικές οργανώσεις. Το άλλο μειονέκτημα ήταν η μάλλον πατερναλιστική προσέγγιση που είχαν προς τους μετανάστες και τους πρόσφυγες. Αντί να δουλεύουν και να παλεύουν **μαζί με** τους μετανάστες και τους πρόσφυγες, πολλή δραστηριότητα αφιερωνόταν στην δουλειά και τον αγώνα **για τους** μετανάστες και τους πρόσφυγες. Ένα αποτύπωμα της κατάστασης αυτής θα μπορούσαμε να το δούμε και στην πλήρη απουσία οποιασδήποτε συζήτησης με τις ομάδες μεταναστών (αυτοαποκαλούνταν έτσι εκείνη την εποχή) γύρω από το Cafe Morgenland. Ένα άλλο παράδειγμα είναι ότι στο πλαίσιο των δομών της αυτόνομης υποστήριξης για παράνομους μετανά-στες και πρόσφυγες, σε κάποιες περιπτώσεις οι μετανάστες/ πρόσφυγες, τί-θονταν σε "ασφαλή" σπίτια και κρατιούνταν εκεί για να αποτρέπονται από το να συλλαμβάνονται και να απελαύνονται. Ντε φάκτο όμως ήταν υπό κατ' οίκον περιορισμό.

Το 1997 οι περισσότερες αυτόνομες αντιρατσιστικές ομάδες αποφάσισαν να εγκαταλείψουν τις δικές τους αυτόνομες οργανώσεις και αντ' αυτού να συμμετάσχουν

σε μια νέα οργάνωση, την "Kein mensch ist illegal" (Κανένας Άνθρωπος δεν είναι Παράνομος) μαζί με χριστιανούς και άλλους μη-ριζοσπάστες ακτιβιστές. Αυτή η κίνηση έγινε κυρίως λόγω του μικρού αντίκτυπου που ένιωθαν αυτές οι ομάδες να έχουν καθώς και λόγω του μειωμένου ενδιαφέροντος του κοινού για να εμπλακεί σε δράσεις εναντίον του ρατσισμού. Αυτή η κίνηση μετέφερε τις πολιτικές δραστηριότητες όλο και περισσότερο από τον δρόμο, π.χ. διαδηλώσεις ενάντια σε φυλακές απελάσεων, σε δράσεις που είχαν να κάνουν με τα ΜΜΕ και γίνονταν για τα ΜΜΕ, π.χ. εκθέσεις τέχνης.

Οπότε, ένα μεγάλο μέρος της ριζοσπαστικής αριστεράς είτε ενεπλάκη σε δράσεις ενάντια στους Ναζί είτε ενάντια στο κράτος, αλλά όλο αυτό βασιζόταν στην αντίληψη ότι είτε η γερμανική εργατική τάξη είτε ο γερμανικός λαός είναι καλοί και μια μέρα θα γίνουν τα επαναστατικά υποκείμενα. Για να φτάσουν βέβαια σε ένα τέτοιο συμπέρασμα έπρεπε να τυφλωθούν σε σχέση με το πως αυτός ο λαός πράγματι σκεφτόταν και δρούσε. Οι Ναζί μπορούν να ιδωθούν ως μια μειονότητα, το κράτος φυσικά μπορεί να είναι καταπιεστικό, ο ρατσισμός από την άλλη μπορεί να εξηγηθεί και να τελειώνουμε μ' αυτόν ως η ιδεολογία της οικονομίας, αλλά υπήρχε ακόμη πολύ μικρή αντίληψη της πραγματικότητας του ρατσισμού στην ζωή των μεταναστών και των προσφύγων. Και ο αντισημιτισμός συζητιόταν ακόμη λιγότερο μέσα στην ριζοσπαστική αριστερά. Το να συζητάς τον αντισημιτισμό το κάνει πιο δύσκολο να πιστεύεις εξάλλου στην καλοσύνη και την επαναστατικότητα των γερμανών εργατών ή του γερμανικού λαού, και πιθανόν θα απεκάλυπτε πολύ περισσότερα τα βαθύτερα συναισθήματα πολλών μελών ακόμη και της ίδιας της ριζοσπαστικής αριστεράς. Αυτή η αποτυχία να συζητηθεί ο αντισημιτισμός για τόσα χρόνια προετοίμασε το έδαφος για τις διασπάσεις που θα ακολουθούσαν.

Υπήρχαν μόνο λίγες ομάδες, π.χ. το Cafe Morgenland καθώς και άτομα, οι οποίοι άρχισαν να ασκούν κριτική στην ριζοσπαστική αριστερά και τα φετίχ και τα ταμπού της: την γερμανική εργατική τάξη, τον γερμανικό λαό, τον ρατσισμό και τον αντισημιτισμό. Το μεγαλύτερο μέρος της ριζοσπαστικής αριστεράς αγνοούσε αυτά που οι μεταναστευτικές ομάδες έλεγαν και έκαναν. Ακόμη κι αυτοί που αυτο-αποκαλούνταν αντι-γερμανοί, οι οποίοι υποτίθεται πολεμούσαν ενάντια στην Γερμανία, τον ρατσισμό και τον αντισημιτισμό αγνοούσαν τις ομάδες αυτές. Οι αντι-γερμανοί εκείνη την εποχή ήταν λίγες μικρές ομάδες, επικεντρωμένες γύρω από το περιοδικό 'Μπαχάμες'.

Για να δώσω ένα παράδειγμα: το 1997 ο δήμαρχος μιας ανατολικογερμανι-κής πόλης, του Golwitz, ανακοίνωσε ότι οι πολίτες της πόλης θα έκαιγαν το σπίτι που το κράτος είχε σχεδιάσει να στεγάσει τους 70 εβραίους πρόσφυγες από την Ρωσία. Αυτή η ανακοίνωση οδήγησε σε μια μικρή διαδήλωση που οργανώθηκε ενάντια στον αντισημιτισμό και τον ρατσισμό του πληθυσμού. Η περίπτωση εκείνη δεν είχε γίνει αντιληπτή ως η εξαίρεση αλλά ως η επιβεβαίωση του κανόνα του πως σκεφτόταν άλλωστε και η πλειοψηφία των Γερμανών. Η διαδήλωση διοργανωνόταν τόσο από το "Μπαχάμας" όσο και από διάφορες ομάδες μεταναστών, συμπεριλαμβανομένων του Koxuz, του Cafe Morgenland και του Grenzfall. Το απόγευμα της διαδήλωσης, οι "Μπαχάμας" το έκαναν ξεκάθαρο ότι ήθελαν οι μετανάστες να είναι ήρεμοι και να μην αντιπαρατεθούν με τον πληθυσμό, γιατί ένιωθαν πως η αντιπαράθεση με τους Ναζί,

τους ρατσιστές και τους αντισημίτες δεν ήταν ... σωστή. Αυτό δεν σταμάτησε φυσικά τα άτομα που ήρθαν στην διαδήλωση από το να έρθουν σε αντιπαράθεση με τον πληθυσμό. Αλλά στην συνέχεια, οι "Μπαχάμας" έγραψαν διάφορα άρθρα για το πως ήταν εντελώς μόνοι τους στο Gollwitz - αποκηρύσσοντας το υπόλοιπο της ριζοσπαστικής αριστεράς ως αδαές επί των ζητημάτων αυτών. Οι αντι-γερμανοί δεν ανέφεραν βέβαια ούτε μία λέξη για το ότι η πλειοψηφία της διαδήλωσης αποτελούταν από μέλη και φίλους ομάδων μεταναστών.

Είναι ενδιαφέρον να παρακολουθήσουμε την εξέλιξη των αντιγερμανών. Οι "Μπαχάμας" προέρχονται από μια παλιά κομμουνιστική οργάνωση της δεκαετίας του '70 και εξέδιδαν το ομώνυμο περιοδικό, το οποίο υποτίθεται αντανακλούσε τη απομόνωση τους ως κομμουνιστών σε μια πλήρως καπιταλιστική κοινωνία. Μέχρι και τα μέσα του '90 ήταν πεπεισμένοι ότι οποιαδήποτε πολιτική δραστηριότητα ήταν μάταιη και αντ' αυτού προτείνανε να γίνεται μόνον θεωρητική δουλειά μέχρι οι καιροί να αλλάξουν. Έβλεπαν την Γερμανία ως εχθρό για τα ιστορικά της αντισημιτικά εγκλήματα, αλλά είχαν ως κύρια θεωρητική προσέγγιση την "κριτική της αξίας" (Wertkritik): έβλεπαν την ανταλλακτική αξία (όπως αυτή αντιτίθεται στην αξία χρήσης) στην καπιταλιστική κοινωνία ως την κύρια αιτία και κατευθυντήρια αντίθεση που γεφύρωνε/διαπερνούσε όλη την κοινωνία. Και τα αντισημιτικά εγκλήματα της Γερμανίας εξάλλου εξηγούνταν με αυτό τον τρόπο, αφού το Άουσβιτς δεν το έβλεπαν ως εξολόθρευση πραγματικών ανθρώπινων όντων, αλλά ως απλή εξολόθρευση αξίας.

Η δεκαετία του 2000

Όταν το 2001, έλαβαν χώρα τα γεγονότα της 11ης Σεπτέμβρη, για τους αντιγερμανούς ήταν μια αφορμή αφύπνισης. Άσκησαν κριτική στον αυξανόμενο αντισημιτισμό και αντιαμερικανισμό στην Γερμανία αλλά επίσης άρχισαν να αλλάζουν και την δική τους ιδεολογία. Τώρα όλο και περισσότερο το Ισλάμ θα γινόταν εστία της κριτικής τους. Καθώς όλη η κριτική τους ενάντια στην Γερμανία απέρρεε από την αντικατπιαλιστική τους θεωρία, ήταν εύκολο για αυτούς να μετακινήσουν τον όλο θεωρητικό προσανατολισμό προς την κριτική στο Ισλάμ. Ισχυρίζονταν ότι το Ισλάμ ήταν ο ναζισμός της εποχής και εξίσωναν το Κοράνι με το "Ο Αγών μου" του Χίτλερ. Αυτή η αλλαγή στην ιδεολογία είχε το άμεσο αποτέλεσμα ότι όλο και περισσότερες αντιγερμανικές ομάδες ιδρύονταν σε πολλές διαφορετικές πόλεις και χωριά σε ολόκληρη την Γερμανία, κάτι που βέβαια δεν θα γινόταν αν είχαν συνεχίσει την κριτική της Γερμανίας της ίδιας. Οι αντιγερμανοί χρησιμοποίησαν την κριτική θεωρία τους περί αξίας για να αποδείξουν πως δεν υπήρχε πια ρατσισμός στην Γερμανία. Επίσης ανακάλυψαν με τον ίδιο ακριβώς τρόπο πως δεν υπάρχει και σεξισμός πια στην γερμανική κοινωνία. Και τελικά, ένας ακόμη αντιγερμανός, ο Matthias Kuentzel, ανακάλυψε το 2006, ότι ούτε αντισημιτισμός υπάρχει πια στην Γερμανία. Όλος ο αντισημιτισμός είχε εγκαταλείψει την Γερμανία το 1945 και μεταφέρθηκε κάπως μυστηριωδώς είναι η αλήθεια στις μουσουλμανικές κοινωνίες. Άλλοι προσέθεσαν σε όλα αυτά ότι τώρα υπάρχει ένα δευτερογενής αντισημιτισμός στην θέση του παλιού αυθεντικού αντισημιτισμού της Γερμανίας. Λέγεται δευτερογενής αντισημιτισμός επειδή οι Γερμανοί υποτίθεται έχουν χάσει τον αρχικό τους αντισημιτισμό και πλέον μισούν τους Εβραίους μόνον ... λόγω του Άουσβιτς. Και φυσικά, συνέχισαν οι

αντιγερμανοί, βρίσκοντας ότι τελικά η δημοκρατία των δυτικών χωρών δεν είναι και τόσο χάλια και μάλιστα αξίζει να την υπερασπιστούν ενάντια στο Ισλάμ και τελικά το 2010 το "Μπαχάμας" διακήρυξε την αλληλεγγύη του με την ρατσιστική EDL (English Defence League) στην Αγγλία.

Οι αντιγερμανοί είχαν ολοκληρώσει μόλις τον δρόμο τους από την ριζοσπαστική κριτική του ρατσισμού και του αντισημιτισμού στην αλληλεγγύη προς τους ρατσιστές και την Γερμανία, οδηγούμενοι βεβαίως από την αντικαπιταλιστική τους θεωρία.

Από την άλλη μπάντα των συζητήσεων και των πολιτικών αγώνων στη δεκαετία του '90 ήταν βέβαια οι αντι-ιμπεριαλιστές. Στη δεκαετία του '90 οι αντι-ιμπεριαλιστικές ομάδες ήταν κάπως μικρές και κυρίως εστίαζαν στην υποστήριξη των πολιτικών κρατουμένων σε όλο τον κόσμο (Libertad!) καθώς και στην αλληλεγγύη με το Κουρδιστάν. Αλλά όταν έλαβαν χώρα τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, και για αυτούς ήταν μια αφορμή αφύπνισης. Ήταν εκεί για να οργανώσουν τις διαδηλώσεις τους ενάντια στον πόλεμο στο Αφγανιστάν. Αξίζει βέβαια να σημειώσουμε ότι όταν τα γερμανικά πολεμικά αεροπλάνα βομβάρδιζαν το Βελιγράδι το 1999, κανένας από τους αντι-ιμπεριαλιστές δεν φάνηκε στις διαδηλώσεις εναντίον εκείνου του πολέμου. Αλλά αυτή τη φορά, στο Αφγανιστάν, οι ΗΠΑ ήταν αυτές που κυρίως διεξήγαν τον πόλεμο, οπότε οι αντι-ιμπεριαλιστές είπαν να κινητοποιηθούν. Σε αυτές τις διαδηλώσεις, οι αντι-ιμπεριαλιστές έβλεπαν π.χ. τους Ταλιμπάν ως τους φυσικούς τους συμμάχους, αναφερόμενοι σε αυτούς ως "συντρόφους". Αλλά όταν οι κουρδικές οργανώσεις του Ιράκ συνεργάστηκαν με τις ΗΠΑ στον πόλεμο στο Ιράκ το 2003, ξαφνικά η αλληλεγγύη προς το Κουρδιστάν είχε χάσει σαν θέαμ το ενδιαφέρον του για τους αντι-ιμπεριαλιστές.

Η θεωρία των αντι-ιμπεριαλιστών πάει ίσως πίσω στους Λένιν και Στάλιν, όπου αναπτύχθηκε και η αντίληψη των λαών που μάχονται τον ιμπεριαλισμό. Ήδη βέβαια η αρχική ιδέα είναι περίεργη, για παράδειγμα, μοιάζει να υπάρχει λιγότερος χώρος για άτομα σε μια τέτοια θεωρία ενώ μπόλικος χώρος υπάρχει για λαούς. Κι αν είναι οι λαοί που μάχονται, οι διαφορές μεταξύ δεξιών κι αριστερών, φασιστών κι αντιφασιστών, ρατσιστών, αντισημιτών και των θυμάτων τους, δεν είναι μάλλον τόσο σημαντικές πλέον. Οι αντι-ιμπεριαλιστές ενδιαφέρονται περισσότερο για λαούς που πολεμούν ενάντια στις ΗΠΑ και το Ισραήλ και οποιοσδήποτε και για οτιδήποτε κι αν είναι αυτός που πολεμάει, είναι σύντροφός τους.

Το ενδιαφέρον ερώτημα είναι: τι κοινό έχουν οι αντι-γερμανοί με τους αντι-ιμπεριαλιστές; Το πιο προφανές είναι: και οι δύο ψάχνουν στόχους εναντίον των οποίων θα είναι δικαιολογημένο να διεξαχθούν βαρβαρότητες. Οι αντι-γερμανοί έχουν προπαγανδίσει τον βομβαρδισμό μουσουλμανικών πόλεων, ενώ οι αντι-ιμπεριαλιστές έχουν δικαιολογήσει την τοποθέτηση βομβών σε αμερικανικούς και ισραηλινούς στόχους. Και οι δύο τάσεις ψάχνουν θύματα για να εξολοθρεύσουν και συμφωνούν ότι κάποιοι θα έπρεπε να εξολοθρευθούν κι αυτοί να μην είναι οι Γερμανοί.

Νομίζω αυτή είναι μια συνέπεια του να ζεις στην Γερμανία και του να μην ασκείς κριτική στην γερμανική "λαϊκή κοινότητα" ("Volksgemeinschaft"). Ο όρος "λαϊκή

κοινότητα" στα γερμανικά έχει την σημασία της οργανικής κοινότητας των Γερμανών από την οποία αποκλείονται οι 'Άλλοι' της (Εβραίοι, μη-Γερμανοί εν γένει) κι έχει απώτερο κοινό στόχο: να διώξει και να εξολοθρεύσει ακριβώς τους Άλλους της, τους Εβραίους. Αυτή η κοινότητα των Γερμανών καθιερώθηκε κατά την διάρκεια της ναζιστικής εποχής με την διάπραξη των ναζιστικών εγκλημάτων, όταν τότε η κάθε ατομικότητα υπέτασσε τον εαυτό της εθελοντικά στην κοινότητα.

Βλέποντας το από μια τέτοια προοπτική, το να 'ναι κανείς αντι-γερμανός ή αντι-ιμπεριαλιστικής είναι πολύ βολικό.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ήταν επίσης πολύ βολικό κι εύκολο να αλλάξεις από την μία μπάντα στην άλλη: όταν συνάντησα ένα μέλος της ριζοσπαστικής αριστεράς το '90, ήταν πραγματικά τρελαμένος με τους Ισραηλινούς, κατηγορώντας τους ότι ήταν οι πραγματικοί Ναζί. Όταν τον συνάντησα στην δεκαετία του 2000, ήταν πραγματικά τρελαμένος με τους Παλαιστίνιους, κατηγορώντας τους ότι αυτοί ήταν οι πραγματικοί Ναζί. Όλο αυτό τον καιρό έψαχνε κάποιον άλλον που θα ήταν ο πραγματικός Ναζί, ενώ οι πραγματικοί Ναζί ήταν στο άμεσο περιβάλλον του, γύρω του, στην Γερμανία.

Ωστόσο, το αποτέλεσμα από τις συζητήσεις μεταξύ αντι-γερμανών και αντι-ιμπεριαλιστών ήταν επίσης ότι πολλές ομάδες της ριζοσπαστικής αριστεράς διαλύθηκαν κατά τη διάρκεια του δεύτερου μισού της δεκαετίας του 2000, συμπεριλαμβανόμενων πολλών ομάδων Antifa. Το αν όλες αυτές οι συζητήσεις έχουν βελτιώσει την κατανόηση του αντισημιτισμού στην ριζοσπαστική αριστερά είναι δύσκολο να το πω. Είχα την αίσθηση πάντως ότι τα πράγματα δεν πηγαίνανε προς αυτή την κατεύθυνση. Για πολλούς, οι συζητήσεις μοιάζουν να έχουν επιβεβαιώσεσι ότι ο αντισημιτισμός είναι ένα θέμα που καλύτερα είναι να το αφήσουν απ' έξω, καθώς και να πιάσουν θέματα που περισσότερο τους ενώνουν παρά τους διχάζουν. Ο αντικαπιταλισμός θα μπορούσε να είναι η ιδεολογία που θα το πετύχαινε αυτό.

Το μάθημα που μάθανε από τις προηγούμενες δεκαετίες είναι μάλλον να κάνουν πάλι τα ίδια λάθη.

Σύντροφος από το αντιφασιστικό κίνημα στην γερμανία, Μάρτιος 2013

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Από τα παραπάνω πρέπει να προέκυψε ήδη στα μυαλά πολλών ότι πρόθεση μας τους πρώτους 10 μήνες της ύπαρξης μας δεν ήταν να χαϊδέψουμε τα αυτιά των ελλήνων κι ούτε να το παίξουμε τα 'καλά παιδιά' της ελληνικής αριστεράς και αναρχίας. Ειδικά όταν έχουμε να κάνουμε με θέματα όπως το ξεθάψιμο βρώμικων ιστοριών γύρω από τον ντόπιο φασισμό και αντισημιτισμό, πρέπει να είμαστε σοβαρές/οι. Παρόλα αυτά, δεν πέρασε ο χρόνος αυτός μόνο με τις σχετικές συζητήσεις, παρουσιάσεις και προβολές, είχε κι άλλα... για κάποια από τα οποία μπορείτε να πάρετε μια γεύση εδώ!

Παρέμβαση με δίγλωσση αφίσα (αλβανικά & ελληνικά)
στα Πετράλωνα κι άλλες γειτονιές της Αθήνας
για τις δολοφονίες μεταναστών
από κομμάτια του όχλου και νεοναζί,
Φεβρουάριος 2013.

Μοίρασμα υλικού και παρέμβαση / συμμετοχή στην διαδήλωση στην Ξάνθη, στις 09/03/2013 ενάντια στην ελληνική πατριαρχία και τα εγκλήματά της, όπως αυτό που εκτέλεσε στην πόλη αυτή τον περασμένο Δεκέμβρη ένας έντιμος ξανθιώτης μανάβης (βασανισμός, βιασμός και δολοφονία της Ζωής Δαλακλίδου).

*«**ΕΙΜΑΣΤΕ ΠΡΟΔΟΤΕΣ!**» είναι οι τελευταίες λέξεις του πανώ (σε περίπτωση που δεν το βλέπετε). Στην Καλλιθέα όλα αυτά. Στις 02/03/2013, στην διαδήλωση που διοργανώθηκε από την* Autonome Antifa *και τον πυρήνα* Antifa Kallithea *και στην οποία χαρήκαμε να συμμετάσχουμε γιατί ήταν έτσι όπως μας αρέσουν οι* Antifa *διαδηλώσεις: συγκροτημένες με αλυσίδες, πανό και σημαίες, για όλα τα φύλα, τις φυλές, τα ύψη, τα κιλά, τα άγχη και τις τόλμες και, πάνω απ' όλα ενάντια στον ελληνικό βούρκο, δηλαδή μια κοινωνία ρατσιστών και το κράτος της!*